

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

Θέμα Διπλωματικής εργασίας:

«Μορφές πρόληψης του εγκλήματος κατά τη περίοδο της πανδημίας»

Πετρίδη Μαριάννα

A.M. 3219M014

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Επιβλέπουσα: Καθ. Χριστίνα Ζαραφονίτου

Ομ. Καθ. Ιάκωβος Φαρσεδάκης

Επ. Καθ. Βασιλική Βλάχου

Αθήνα, Μάιος 2022

Copyright © Μαριάννα Πετρίδη, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Αφιερώνω την παρούσα διπλωματική εργασία στην οικογένεια μου και στις αγαπημένες μου φίλες για την αμέριστη στήριξη τους, καθ' όλη τη διάρκεια των ακαδημαϊκών μου χρόνων, καθώς και στον Ηλία, για την κατανόησή του και το ειλικρινές ενδιαφέρον του.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κα. Χριστίνα Ζαραφωνίτου, για την καθοδήγηση και την ανεκτίμητη βοήθεια της στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας, καθώς και τον Ομ. καθ. κ. Ιάκωβο Φαρσεδάκη και την Επ. καθ. κα. Βασιλική Βλάχου για τη συνδρομή τους. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ θα ήθελα να πω και στις αγαπητές Δρα. κα. Κοντοπούλου και Υπ. Δρα. κα. Αννίση για την βοήθεια τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
1. ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	4
1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΟΡΩΝ	4
1.1.1. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ	4
1.1.1.α. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της πρόληψης	4
1.1.1.β. Οι βασικές διακρίσεις της πρόληψης: Η κοινωνική και η ποινική πρόληψη	5
1.1.2. Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΩΣ «ΚΡΙΣΗ»	8
1.1.2.α. Η έννοια της πανδημίας και ο προβληματισμός γύρω από τον ορισμό της	8
1.1.2.β. Η «κρίση» της πανδημίας και οι διαστάσεις της	12
1.2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	18
1.2.1. ΟΙ ΑΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ	18
1.2.1.α. Οι θεωρίες της ανομίας	18
1.2.1.β. Οι θεωρίες της έντασης	20
1.2.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ.....	22
1.2.3. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ	25
2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ COVID-19 ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	28
2.1. ΟΙ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ	29
2.2. Η ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	38
2.2.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	38
2.2.2. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	51
3. ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ: Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ	60
3.1. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	60
3.2. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	77
3.2.1. Οι μορφές κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος	77
3.2.1.α. Οι εκστρατείες ενημέρωσης.....	78

<i>3.2.1.β. Ο ρόλος της κοινότητας - Τα τοπικά συμβούλια πρόληψης της εγκληματικότητας και η λειτουργία τους.....</i>	<i>83</i>
<i>3.2.2. Οι μορφές περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος – ο ρόλος της αστυνομίας ....</i>	<i>87</i>
ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	92
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	103

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο την ανάδειξη των μορφών πρόληψης του εγκλήματος κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid – 19, εστιάζοντας στις προτεραιότητες της αντεγκληματικής πολιτικής, στους ειδικότερους τομείς άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, όπως και τα προληπτικά μέτρα που εφαρμόστηκαν σε ατομικό και τοπικό επίπεδο. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, αφού προηγηθεί η εννοιολογική προσέγγιση των υπό μελέτη όρων και η διασύνδεση του εγκληματικού φαινομένου με την «κρίση» της πανδημίας, σε θεωρητικό επίπεδο, ακολουθεί η μελέτη των υγειονομικών και κοινωνικών διαστάσεων που έλαβε η πανδημία, ενώ έμφαση δίνεται στις εξελίξεις και τις αλλαγές που σημειώθηκαν στις τάσεις της εγκληματικότητας. Τα διαθέσιμα εμπειρικά δεδομένα από την διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, επέδειξαν σημαντική επίδραση της πανδημίας στο εγκληματικό φαινόμενο, αλλά και στις τάσεις της εγκληματικότητας, καθώς τα επιβαλλόμενα περιοριστικά μέτρα και η καραντίνα, λειτούργησαν θετικά στη μείωση ορισμένων εγκλημάτων, ενώ αντίστοιχα οδήγησαν σε αύξηση κάποιων άλλων. Παράλληλα, σημαντικές αλλαγές σημειώθηκαν στο *modus operandi* των δραστών, ενώ, με πρόσχημα τον Covid – 19, αναδύθηκαν νέες μορφές εγκληματικότητας. Αντίστοιχα, μέσα από σχετικές μελέτες, αναδεικνύεται η αποτελεσματικότητα των συλλογικών διεθνών και εθνικών δράσεων, αλλά και ειδικότερα των αστυνομικών αρχών, έναντι του αναδύομενου εγκλήματος, κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά την πανδημία, μέσα από την εφαρμογή πολιτικών και μέτρων κοινωνικής και περιστασιακής πρόληψης, εστιάζοντας αφενός στην ενημέρωση και την προστασία των πιθανών θυμάτων μέσα από την ανάδειξη ατομικών μέτρων πρόληψης και αφετέρου στην αποτροπή των δυνητικών δραστών, μέσα από εφαρμογή πρακτικών αστυνόμευσης σε επίπεδο πόλης και γειτονίας.

Λέξεις – Κλειδιά: πανδημία, Covid – 19, πρόληψη του εγκλήματος, αντεγκληματική πολιτική, κοινωνική πρόληψη, περιστασιακή πρόληψη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έλευση του Covid – 19, σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα, η οποία έχει σημαντικό αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ατομικής και κοινωνικής ζωής, δημιουργώντας συνθήκες μια ιδιότυπης «κρίσης», η οποία έχει λάβει υγειονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, και όχι μόνο, διαστάσεις. Μεταξύ των τομέων που έχουν επηρεαστεί από την εξάπλωση της πανδημίας του κορωνοϊού είναι τα συστήματα υγείας, η πρόνοια, η εργασία, η εκπαίδευση, αλλά και η εκδήλωση εγκληματικής δραστηριότητας. Κάθε ένας από τους παραπάνω τομείς χρήζει ιδιαίτερης μελέτης, ωστόσο στη παρούσα διπλωματική εργασία θα επιχειρηθεί η μελέτη του εγκληματικού φαινομένου και ο εντοπισμός των τομέων δράσης των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, όπως ιεραρχήθηκαν στο πλαίσιο των παρόντων συνθηκών της υγειονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με τις μορφές πρόληψης που εφαρμόστηκαν.

Σε πρώτο βαθμό, η επιτακτική ανάγκη των κυβερνήσεων για λήψη αποφάσεων και διαχείριση των συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού τις οδήγησε στην επιβολή περιοριστικών μέτρων στις καθημερινές δραστηριότητες. Η πρώτη υπόθεση εργασίας μας είναι ότι, τα μέτρα καραντίνας που υιοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν από το κράτος, με σκοπό τον περιορισμό των σχετικών επιπτώσεων της πανδημίας, επηρέασαν τη γενικότερη εγκληματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, υποθέτουμε ότι ο εγκλεισμός στο σπίτι, ο περιορισμός στις μετακινήσεις, την επαγγελματική και οικονομική δραστηριότητα και οι κοινωνικές αποστάσεις, λειτούργησαν προληπτικά έναντι κάποιων μορφών εγκληματικότητας, όπως οι κλοπές και τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, ενώ παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση σε άλλες κατηγορίες εγκλημάτων, όπως οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και το κυβερνοέγκλημα.

Σε δεύτερο βαθμό, στα πλαίσια των παρόντων συνθηκών της πανδημίας, υπογραμμίζεται έντονα ο ενισχυμένος ρόλος και η αυξημένη παρουσία της αστυνομίας. Η δεύτερη υπόθεση εργασίας μας είναι ότι η ισχυροποίηση της παρουσίας των αστυνομικών στους δημόσιους χώρους, μέσω της επιτήρησης των δημόσιων οδών και των περιπολιών, παράλληλα με την επιβολή των περιοριστικών μέτρων, λειτούργησε αποτρεπτικά έναντι των πιθανών δραστών σε ορισμένους τύπους εγκλημάτων, όπως οι κλοπές και οι διαρρήξεις καταστημάτων λιανικού εμπορίου (εξαιρουμένων των καταστημάτων με είδη πρώτης ανάγκης, καθώς λειτούργησαν κατά τη διάρκεια της

καραντίνας) ή καταστημάτων εστίασης, οι δημόσιες επιθέσεις, οι βανδαλισμοί κ.ά. και άρα οδήγησε εν μέρει στη μείωση των ποσοστών εγκληματικότητας.

Με σκοπό τη μελέτη των παραπάνω ερευνητικών υποθέσεων, στο πρώτο μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ασχοληθούμε με τις εννοιολογικές προσεγγίσεις των υπό μελέτη όρων, ξεκινώντας από τον ορισμό και τις διακρίσεις της πρόληψης, τον εννοιολογικό προσδιορισμό της πανδημίας και της «κρίσης» και τέλος τις διαστάσεις που λαμβάνει μια πανδημία ως «κρίση». Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τις επιπτώσεις των κρίσεων στο έγκλημα σε θεωρητικό επίπεδο, μέσα από την μελέτη εγκληματολογικών θεωριών.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα μελετήσουμε τις υγειονομικές και κοινωνικές διαστάσεις, που έλαβε η πανδημία του Covid – 19, αναφερόμενοι στους τομείς που επηρεάστηκαν από την εξάπλωσή της, όπως και τη φαινομενολογία του εγκλήματος, βασισμένοι σε διεθνή, ευρωπαϊκά και ελληνικά ερευνητικά δεδομένα.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας, θα ασχοληθούμε με τις μορφές πρόληψης του εγκλήματος και τις προτεραιότητες της αντεγκληματικής πολιτικής κατά τη περίοδο της πανδημίας, αναφερόμενοι στα μέχρι τώρα δεδομένα από την διεθνή και ελληνική εμπειρία.

Τέλος, θα ολοκληρώσουμε τη παρούσα εργασία με την εξαγωγή πορισμάτων, βάσει των εμπειρικών δεδομένων που συλλέχθηκαν.

1. ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΟΡΩΝ

Στο παρόν κεφάλαιο, θα γίνει προσπάθεια διασύνδεσης των υπό εξέταση όρων, ώστε να μπορέσουμε να μελετήσουμε την πανδημία ως «κρίση» και να διακρίνουμε τις διαστάσεις αυτής σε θεωρητικό επίπεδο. Για να επιτευχθεί αυτό, θα επιχειρηθεί η αποσαφήνιση των εννοιών αυτών, ξεκινώντας από τις εννοιολογικές οριοθετήσεις της πρόληψης και της «κρίσης», ενώ στη συνέχεια, θα γίνει σαφή αναφορά στις διακρίσεις της πρόληψης, με αφετηρία τη διάκριση μεταξύ κοινωνικής και ποινικής πρόληψης.

1.1.1. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ

1.1.1.α. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της πρόληψης

Το γεγονός ότι η ενασχόληση με τη πρόληψη της εγκληματικής συμπεριφοράς ανάγεται στην Αρχαία Ελλάδα, δε παύει να το καθιστά ένα από τα κύρια ζητήματα και στόχους της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής.¹ Με τον όρο «πρόληψη του εγκλήματος» εννοούμε «το σύνολο των στρατηγικών, των προγραμμάτων και των μέτρων, που μπορούμε να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε, προκειμένου να παρεμποδίσουμε την διάπραξη εγκλημάτων».²

Η πρόληψη, εξαιτίας του διττού σκοπού της, αφενός την εξουδετέρωση των παραγόντων εγκληματογένεσης και αφετέρου την παρεμπόδιση της επανάληψης και της εξέλιξης του εγκλήματος, χωρίζεται σε τρία βασικά επίπεδα: την πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή πρόληψη. Η πρωτογενής πρόληψη, αφορά τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων και των κατάλληλων συνθηκών για μια επιτυχημένη κοινωνικοποίηση, ώστε να δοθούν στα άτομα τα κατάλληλα εφόδια «για την

---

¹ Ι. Φαρσεδάκης, *Η εγκληματολογική σκέψη. Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, τ. Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990, σ. 20.

² Ι. Φαρσεδάκης, «Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής. Αντεγκληματική Πολιτική και Κοινωνικός Έλεγχος σε εποχή Κρίσης». Στο: *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Τιμητικός Τόμος Ν. Κουράκη, Εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σ. 169.

«παραγωγική» αντιμετώπιση των προβλημάτων και των συγκρούσεων»,³ με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα. Επομένως, στόχος της πρωτογενούς πρόληψης είναι να αποδυναμώσει τους παράγοντες εγκληματογένεσης.

Η δευτερογενής πρόληψη στοχεύει «στον εντοπισμό προβληματικών ατόμων ή καταστάσεων»⁴, που επιζητούν άμεση παρέμβαση. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκει με τη χρήση προληπτικών μέτρων, μέσω των ποινικών νόμων, την επέμβαση των αρμόδιων αρχών, των πολιτών, όσο και των Μ.Μ.Ε., να εμποδίσει τους εν δυνάμει δράστες από το να προβούν σε κάποια παραβατική πράξη.⁵

Τέλος, η τριτογενής πρόληψη έχει βελτιωτικό χαρακτήρα. Στόχος της είναι η αποφυγή της υποτροπής και η διακοπή της εγκληματικής σταδιοδρομίας όσων έχουν ήδη εγκληματήσει, ενώ σε αυτή εντάσσονται ενέργειες, που αφορούν την αντίδραση της πολιτείας απέναντι σε παραβατικές συμπεριφορές, όπως η άτυπη διευθέτηση, η σύλληψη, η μεταχείριση, η κοινωνική επανένταξη, η αποκατάσταση της βλάβης κ.ά.⁶ Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα επίπεδα αυτά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και διαδέχονται το ένα το άλλο.

1.1.1.β. Οι βασικές διακρίσεις της πρόληψης: Η κοινωνική και η ποινική πρόληψη

Μία από τις κυριότερες διακρίσεις της πρόληψης είναι εκείνη μεταξύ «κοινωνικής» και «ποινικής πρόληψης».⁷ Η πρώτη στοχεύει στην εξουδετέρωση των παραγόντων εγκληματογένεσης, οι οποίοι δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη και την εξέλιξη εγκληματικής δραστηριότητας, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην επιβολή κυρώσεων για το εκάστοτε αδίκημα «χρησιμοποιώντας ως μέσο τον ποινικό νόμο».⁸

³ Έ. Λαμπροπούλου, *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1994, σ. 79.

⁴ Β. Μπουρλιάσκος, «Η πρόληψη του εγκλήματος και οι λόγοι που την καθιστούν αναγκαία», *Αστυνομική Ανασκόπηση*, Τεύχος 304/2017, σ. 61

⁵ Το ίδιο.

⁶ Έ. Λαμπροπούλου, *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, όπ. παραπ.

⁷ Σύμφωνα με την Κ.Δ. Σπινέλη (*Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*, Εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982, σ. 64) και την Χ. Ζαραφονίτου, (*Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σ. 12), η πρόληψη διακρίνεται σε «ποινική» και «εξωποινική» ή κοινωνική.

⁸ Ι. Φαρσεδάκης, «Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής», όπ. παραπ.

Η κοινωνική πρόληψη διακρίνεται σε «γενική» και «περιστασιακή κοινωνική πρόληψη».⁹ Η πρώτη επιδιώκεται «μέσω της κοινωνικοποίησης και της διαπαιδαγώγησης του ατόμου, δηλαδή μέσω της ενίσχυσης των θεσμών κοινωνικοποίησης, καταπολέμησης των κοινωνικών προβλημάτων, βελτίωσης του μορφωτικού επιπέδου κ.ά.».¹⁰ Ουσιαστικά, η γενική κοινωνική πρόληψη στοχεύει στην δημιουργία εκείνων των συνθηκών στη κοινωνική ζωή του ατόμου, οι οποίες θα λειτουργήσουν αποτρεπτικά έναντι στο έγκλημα, ωθώντας το άτομο στην υιοθέτηση σύννομης συμπεριφοράς. Αντίθετα, η περιστασιακή κοινωνική πρόληψη στοχεύει στον περιορισμό των ευκαιριών τέλεσης μιας παραβατικής πράξης ή δυσχέρασης του ίδιου του στόχου αυτής. Αυτό επιδιώκεται με τη λήψη μέτρων περιβαλλοντικού σχεδιασμού, όπως η δημιουργία φυσικών ή τεχνικών εμποδίων/φραγμών, τα συστήματα ασφαλείας, επιτήρησης (CCTV κ.τ.λ.) κ.ά.¹¹

Όπως έχει αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Αμερικανός αρχιτέκτονας Oscar Newman στο βιβλίο του “Defensible Space”, ο «προστατευσίμος χώρος» προκύπτει από «μια σειρά μηχανισμούς, πραγματικά και συμβολικά εμπόδια, αυστηρά προσδιορισμένες περιοχές ελέγχου και βελτιωμένες δυνατότητες επιτήρησης»¹², που συνδυαστικά θα στους κατοίκους να έχουν τον πλήρη έλεγχο της περιοχής τους.

---

⁹ Η διάκριση αυτή υιοθετείται από το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο στη Σύσταση R(87) 19, κάνει αναφορά στη πρόληψη παραβατικών συμπεριφορών, με μέσα διαφορετικά από το ποινικό δίκαιο. Βλ. Χ. Ζαραφονίτου, *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, όπ. παραπ., σ. 12- 13.

¹⁰ Το ίδιο.

¹¹ Η προσέγγιση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη της το ρόλο της μετατόπισης της εγκληματικότητας, ενώ συναρτάται με τη δημιουργία «πόλεων-φρουρίων» μέσα από την επέκταση των μέσων ηλεκτρονικής επιτήρησης και περιστασιακής πρόληψης γενικότερα. Βλ. Χ. Ζαραφονίτου, «Υπάρχουν “ghettos” στο κέντρο της Αθήνας; Μια εγκληματολογική αναδόμηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων των κατοίκων της περιοχής», *Εγκληματολογία*, Τεύχος 2/2012, σ. 18 και Μ. Tonry & D. Farrington, (Eds.), “Building a Safer Society”, *The University of Chicago Press*, Chicago and London, 1995.

¹² J. Muncie, “Defensible Space”, E. McLaughlin & J. Muncie, (Eds.), *The Sage Dictionary of Criminology*, Sage Publ., 2006, σ. 115 και Χ. Ζαραφονίτου, «Υπάρχουν “ghettos” στο κέντρο της Αθήνας;...», όπ. παραπ.

Από την άλλη, η ποινική πρόληψη, με τη παρέμβαση του ποινικού νόμου, εστιάζει είτε στην αποτροπή του γενικού πληθυσμού από την διάπραξη εγκληματικών ενεργειών (γενική πρόληψη), είτε στην μη υποτροπή του παραβάτη (ειδική πρόληψη).¹³

Πιο συγκεκριμένα, στόχος της γενικής πρόληψης είναι οι πολίτες να απέχουν από την εγκληματική δραστηριότητα, εξαιτίας του φόβου των επιβαλλόμενων ποινών που προβλέπονται από το νόμο, αλλά και λόγω της παιδαγωγικής λειτουργίας αυτού, «*χρησιμεύοντας ως πυξίδα που τους δείχνει τον ορθό δρόμο, της συμμόρφωσης προς τον εγκεκριμένο κοινωνικό κανόνα*».¹⁴

Σε αυτή τη διττή λειτουργία της γενικής πρόληψης, λοιπόν, εντοπίζεται μια ακόμα διάκριση, μεταξύ «αρνητικής» και «θετικής γενικής πρόληψης».¹⁵ Η πρώτη στοχεύει στον εκφοβισμό των εν δυνάμει εγκληματιών, μέσω των αρνητικών συνεπειών που φέρουν οι επαπειλούμενες ποινές. Η αρχή της «γενικής αρνητικής πρόληψης», λοιπόν, έγκειται στο ότι οι πιθανοί παραβάτες θα αποτραπούν από να εμπλακούν σε εγκληματικές δραστηριότητες εξαιτίας του φόβου της τιμωρίας, υπό την έννοια ότι το κόστος της ποινής μπορεί να είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι τα οφέλη της εγκληματικής πράξης. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά, σε αυτό το σημείο, στην έννοια του εκφοβισμού, η οποία διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Cesare Beccaria και τον Jeremy Bentham. Σύμφωνα με αυτούς, ο εκφοβισμός προϋποθέτει ότι η εγκληματική πράξη είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του ατόμου, κατόπιν προσεκτικού υπολογισμού του κόστους και του οφέλους από την τέλεσή της.¹⁶

Η «θετική γενική πρόληψη» λειτουργεί συγχρόνως με την αρνητική. Διατηρώντας το στοιχείο του εκφοβισμού, μέσω των επαπειλούμενων ποινών, στοχεύει στον παραδειγματισμό του κοινωνικού συνόλου και κατ' επέκταση στη καθολικότητα του κανόνα, η οποία επιτυγχάνεται με την πλήρη αποδοχή αυτού από το κοινωνικό σύνολο, μέσω της τιμώρησης της παραβατικής πράξης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το έγκλημα

---

¹³ Χ. Ζαραφωνίτου, *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, όπ. παραπ., σ. 11 και Κ.Δ. Σπινέλη, *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*, όπ., παραπ., σ. 70 - 72.

¹⁴ Ι. Φαρσεδάκης, *Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής*, όπ. παραπ.

¹⁵ Έ. Λαμπροπούλου, *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, όπ. παραπ., σ. 125.

¹⁶ Ο υπολογισμός του κόστους και του οφέλους δεν αφορά όλες τις μορφές εγκλημάτων. Για παράδειγμα, στα εγκλήματα βίας η επαπειλήση της ποινής λειτουργεί εκφοβιστικά σε πολύ μικρό ποσοστό, σε αντίθεση με τα σοβαρά οικονομικά εγκλήματα, όπου ήταν περισσότερο αποτελεσματική. Βλ. το ίδιο, σ. 128 – 129 και 1.2.2. τη θεωρία της «ορθολογικής επιλογής».

καταδικάζεται στη συνείδηση των πολιτών, εμποδίζεται η διάσπαση των κοινωνικών κανόνων, ενισχύεται η κοινωνική συνοχή, ενώ ταυτόχρονα τονώνεται η εμπιστοσύνη του κοινού στους δικαιικούς κανόνες.

Αντίθετα, η «ειδική πρόληψη» εστιάζει στον συγκεκριμένο παραβάτη, ενώ η λειτουργία της είναι διττή. Αφενός, μέσω του εκφοβισμού ή της βελτίωσης του ατόμου και της αποκατάστασης της βλάβης που έχει προξενήσει, επιδιώκει την αποτροπή του παραβάτη από μελλοντικές παράνομες πράξεις και την υιοθέτηση μιας σύννομης συμπεριφοράς και αφετέρου τη προστασία της κοινωνίας από αυτό το άτομο μέσω της αχρήστευσής του. Υπέρ της θεωρίας της ειδικής πρόληψης υπήρξε η Σχολή της Νέας Κοινωνικής Άμυνας, η οποία της έδωσε σημαντική ώθηση μεταπολεμικά. Υποστήριζε ότι η αποτελεσματικότητα της ειδικής πρόληψης επέρχεται με την αναποτελεσματικότητα της γενικής, ενώ βασικό στοιχείο και των δύο είναι ο ωφελμισμός. Σκοπός της εξατομίκευσης της ποινής, επομένως, είναι εξίσου η προστασία της κοινωνίας, αλλά και η ομαλή κοινωνική επανένταξη του εγκληματία, μέσω της επιλογής της κατάλληλης μεταχείρισης γι' αυτόν.¹⁷

Σκοπός της παρούσας εργασίας, όπως έχει αναφερθεί, είναι η μελέτη των μορφών πρόληψης του εγκλήματος, όπως εφαρμόστηκαν στα πλαίσια της νέας πραγματικότητας του Covid – 19. Οι σχετικές έρευνες, αναφορικά με τη πρόληψη της εγκληματικότητας σε περιόδους υγειονομικών κρίσεων είναι περιορισμένες, ενώ οι συνθήκες, όπως διαμορφώνονται στα πλαίσια μιας πανδημίας, διαφέρουν από χώρα σε χώρα, αλλά και ειδικότερα όσον αφορά τις μορφές εγκληματικότητας που εντοπίζονται σε κάθε περίπτωση.

1.1.2. Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΩΣ «ΚΡΙΣΗ»

1.1.2.α. Η έννοια της πανδημίας και ο προβληματισμός γύρω από τον ορισμό της

Καθ' όλη τη διάρκεια της παγκόσμιας ιστορίας έχουν παρατηρηθεί πληθώρα πανδημιών, όπως αυτή της χολέρας, της φυματίωσης και της πανώλης, ενώ σχετικά πιο πρόσφατες πανδημίες αποτελούν οι πανδημίες γρίπης του 1918 - 1920, της γρίπης του 2009 και η τρέχουσα πανδημία του κορονοϊού, που εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 2019 και δεν έχει εξασθενήσει πλήρως μέχρι και σήμερα.

---

¹⁷ Το ίδιο, σ. 146 – 148.

Μια πανδημία ορίζεται ως «μια επιδημία¹⁸ μολυσματικής νόσου που εμφανίζεται σε παγκόσμια κλίμακα ή σε μια πολύ ευρεία περιοχή, η οποία διασχίζει διεθνή σύνορα και συνήθως επηρεάζει μεγάλο αριθμό ανθρώπων».¹⁹ Ο κλασικός ορισμός δεν περιλαμβάνει στοιχεία αναφορικά με την ανοσία του πληθυσμού, την ιολογία ή τη σοβαρότητα της νόσου. Βάσει του ορισμού αυτού, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι πανδημίες εμφανίζονται ετησίως σε καθένα από τα εύκρατα νότια και βόρεια ημισφαίρια, δεδομένου ότι οι εποχικές επιδημίες επηρεάζουν τεράστιο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού. Ωστόσο, οι εποχιακές επιδημίες δεν θεωρούνται πανδημίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα πανδημίας γρίπης, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, είναι η πανδημική γρίπη A(H1N1), η εξάπλωση της οποίας κάλυψε και τα δύο ημισφαίρια στο διάστημα μεταξύ Απριλίου και Σεπτεμβρίου του 2009. Ωστόσο, η μετάδοση της σημειώθηκε νωρίς την εποχή της γρίπης στο εύκρατο νότιο ημισφαίριο, αλλά εκτός εποχής στο βόρειο ημισφαίριο. Αυτή η μετάδοση, εκτός εποχής είναι αυτό που χαρακτηρίζει μια πανδημία γρίπης ως διαφορετική από μια πανδημία, που οφείλεται σε άλλο τύπο ιού. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Doshi, ο ορισμός της πανδημικής γρίπης το 2009 ήταν αόριστος, αλλά δεν αναφέρεται στον κλασικό επιδημιολογικό ορισμό της πανδημίας.²⁰ Μάλιστα, μια μελέτη των Morens et al. το 2009 διαπιστώνει ότι υπάρχουν λίγα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ όλων των εστιών ασθενειών που έχουν αναφερθεί ως πανδημίες, εκτός από το ότι έχουν ευρεία γεωγραφική επέκταση.²¹

Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι, οι Morens et al. έχουν διατυπώσει δύο διαφορετικά είδη ορισμού μιας πανδημίας - την *οικογένεια των διαπεριφερειακών ορισμών*, όπου μια πανδημία ορίζεται ως «ένα ξέσπασμα, κατά το οποίο ο αριθμός των περιοχών που παρουσιάζουν επιδημίες ανταποκρίνεται ή υπερβαίνει κάποιο όριο αριθμών» π.χ. ο διαπεριφερειακός ορισμός 3 περιοχών και τον *διαπεριφερειακό ορισμό*,

---

¹⁸ Η διαφορά μεταξύ μιας επιδημίας και μιας πανδημίας έγκειται στο ότι στη περίπτωση της πρώτης, εμφανίζονται πολύ περισσότερες περιπτώσεις μιας κατάστασης υγείας από ό,τι θα εμφανιζόταν κανονικά σε μια κοινότητα ή περιοχή, αλλά η κατάσταση δεν εξαπλώνεται περαιτέρω, όπως στη περίπτωση μιας πανδημίας. Βλ. <https://www.healthdirect.gov.au/what-is-a-pandemic>.

¹⁹ J.M. Last, “A dictionary of epidemiology”, 4th edition, New York: *Oxford University Press*, 2001.

²⁰ H. Kelly, “The classical definition of a pandemic is not elusive”, *Bull World Health Organ.*, 89(7), 2011, σ. 540.

²¹ B.J. Singer, R.N. Thompson & M.B. Bonsall, “The effect of the definition of ‘pandemic’ on quantitative assessments of infectious disease outbreak risk”, *Sci Rep.*, 11, 2021.

όπου μια πανδημία ορίζεται ως «μια εστία στην οποία δύο ή περισσότερες μη γειτονικές περιοχές παρουσιάζουν επιδημίες».²²

Υπεύθυνος για τη δήλωση εμφάνισης μιας πανδημίας είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός υγείας (ΠΟΥ), μετά από εκτενή παρακολούθηση του αριθμού των κρουσμάτων της εκάστοτε ασθένειας και λαμβάνοντας συμβουλές από ειδικούς στον τομέα της υγείας.²³ Ο ΠΟΥ έχει δημιουργήσει μια εξαβάθμια κατάταξη, που περιγράφει τη διαδικασία με την οποία ένας νέος ιός γρίπης κινείται από τις πρώτες λοιμώξεις στον άνθρωπο και εξελίσσεται σε πανδημία.²⁴ Οι φάσεις αυτές της πανδημίας αναπτύχθηκαν το 1999 και αναθεωρήθηκαν το 2005 και αργότερα το 2009, ώστε να γίνουν πιο ακριβείς και πιο κατανοητές, βάσει των παρατηρήσιμων δεδομένων. Στα πλαίσια αυτής της αναθεώρησης, ο ΠΟΥ διατήρησε τη χρήση της προσέγγισης των έξι φάσεων για την εύκολη ενσωμάτωση νέων συστάσεων και προσεγγίσεων στα υπάρχοντα εθνικά σχέδια ετοιμότητας και αντίδρασης. Πιο συγκεκριμένα, οι πρώτες τρεις φάσεις αναφέρονται στην προετοιμασία για ετοιμότητα, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ικανοτήτων και των δραστηριοτήτων σχεδιασμού απόκρισης, ενώ οι τρεις τελευταίες σηματοδοτούν την επιτακτική ανάγκη για αντίδραση και μετριασμό της εξάπλωσης μιας πανδημίας. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να διευκρινιστεί, ότι οι φάσεις αυτές δεν αναπτύχθηκαν ως επιδημιολογική πρόβλεψη, αλλά με σκοπό να παρέχουν

---

²² Να σημειωθεί ότι αυτοί οι ορισμοί απαιτούν μια συγκεκριμένη έννοια της «περιοχής». Αυτές οι περιοχές θα μπορούσαν να είναι χώρες ή θα μπορούσαν να είναι μεγαλύτερες ή μικρότερες από μεμονωμένες χώρες, κομητείες, ζώνες υγείας ή και περιοχές του ΠΟΥ. Βλ. το ίδιο.

²³ Βλ. <https://www.healthdirect.gov.au/what-is-a-pandemic>

²⁴ Η διαδικασία ξεκινά όταν ένας μεγάλος αριθμός ζώων έχει μολυνθεί από έναν ιό (Φάση 1). Στη συνέχεια εξαιτίας της μετάδοσης του ιού μεταξύ οικόσιτων ή άγριων ζώων, προκαλείται μόλυνση στον άνθρωπο και επομένως θεωρείται πιθανή απειλή πανδημίας (Φάση 2). Κατά αυτό τον τρόπο αρχίζουν να εμφανίζονται σποραδικά κρούσματα ή κρούσματα σε μικρές ομάδες ανθρώπων (Φάση 3), χωρίς η περιορισμένη αυτή μετάδοση να υποδηλώνει ότι ο ιός έχει αποκτήσει το επίπεδο μεταδοτικότητας μεταξύ των ανθρώπων, που είναι απαραίτητο για την πρόκληση πανδημίας. Στο επόμενο στάδιο, επέρχεται η μετάδοση του ιού από άνθρωπο σε άνθρωπο σε επίπεδο κοινότητας (Φάση 4), γεγονός που σηματοδοτεί μια σημαντική μετατόπιση προς τα πάνω στον κίνδυνο ξεσπάσματος μιας πανδημίας, αλλά δεν σημαίνει απαραίτητα ότι μια πανδημία είναι αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα. Η εξάπλωση του ιού από άνθρωπο σε άνθρωπο σε τουλάχιστον δύο χώρες σε μία περιοχή του ΠΟΥ αποτελεί ένα ισχυρό μήνυμα ότι μια πανδημία είναι επικείμενη και απαιτείται η άμεση οριστικοποίηση της οργάνωσης, της επικοινωνίας και της εφαρμογής των σχεδιαζόμενων μέτρων μετριασμού της (Φάση 5). Το τελευταίο στάδιο, αφορά και τη φάση της πανδημίας, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη και χαρακτηρίζεται από επιδημίες σε επίπεδο κοινότητας σε τουλάχιστον μία άλλη χώρα σε διαφορετική περιοχή του ΠΟΥ, λαμβάνοντας με ραγδαίους ρυθμούς παγκόσμιο χαρακτήρα (Φάση 6). Βλ. “The Who Pandemic Phases, Pandemic Influenza Preparedness and Response: A WHO Guidance Document”, Geneva: *World Health Organ.* 4, 2009, σ. 24 -26.

καθοδήγηση στις κράτη σχετικά με την λήψη και εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων για την αναχαίτηση μιας πανδημίας.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με άλλες αριθμητικές κλίμακες, όπως η κλίμακα ανέμου τυφώνα Saffir-Simpson που βασίζεται σε πέντε φάσεις, οι προσδιορισμοί της φάσης πανδημίας έξι σημείων του ΠΟΥ δεν συσχετίζονται με την κλινική σοβαρότητα της ασθένειας, αλλά μόνο με την πιθανότητα εμφάνισης και εξάπλωσής της, γι' αυτό και έχει δεχθεί έντονες κριτικές.²⁵

Σε συνέντευξη Τύπου, ο ΠΟΥ εξήγησε ότι «οι επίσημοι ορισμοί των πανδημιών από τον ΠΟΥ φαίνονται στις οδηγίες».²⁶ Ωστόσο, κανένα από αυτά τα έγγραφα που έχουν εκδοθεί από το 1999 – 2009 με τις κατευθυντήριες γραμμές ετοιμότητας του ΠΟΥ για πανδημία, δεν περιέχει αυτό που θα μπορούσε εύλογα να θεωρηθεί ως επίσημος ορισμός της πανδημίας. Αυτό που περιέχουν, ουσιαστικά, οι οδηγίες αυτές είναι οι ορισμοί της «φάσης πανδημίας».

Αρκετοί ήταν εκείνοι που υποστήριζαν ότι οι περίπλοκοι ορισμοί της πανδημίας που χρησιμοποιούνται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) και τα Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων των ΗΠΑ περιλάμβαναν σοβαρότητα, σε μια σκόπιμη προσπάθεια να συγκεντρώσουν πολιτική προσοχή και οικονομική υποστήριξη για ετοιμότητα σε περίπτωση ξεσπάσματος μιας πανδημίας. Όπως σημειώθηκε από τον Doshi, η ανάγκη για αυτή την υποστήριξη μπορεί να γίνει κατανοητή δεδομένων των ανησυχιών σχετικά με τη γρίπη Α(H5N1) και το σοβαρό οξύ αναπνευστικό σύνδρομο (SARS).²⁷ Ωστόσο, στη περίπτωση του Α(H1N1) το 2009, υπήρξε έντονη διαμάχη σχετικά με το εάν η κήρυξη πανδημίας ήταν κατάλληλη, καθώς λήφθηκαν υπόψιν κριτήρια που σχετίζονται με τη συχνότητα εμφάνισης και την εξάπλωση του ιού σε διάφορες περιοχές του ΠΟΥ, χωρίς καμία αναφορά στη νοσηρότητα και τη θνησιμότητα αυτού, με αποτέλεσμα ορισμένες κυβερνήσεις να ανταποκριθούν εντατικά σε ένα ξέσπασμα που προκάλεσε λιγότερους ετήσιους θανάτους από ένα τυπικό στέλεχος εποχικής γρίπης.²⁸

---

²⁵ P. Doshi, “The elusive definition of pandemic influenza”, *Bull World Health Organ.*, 89(7), 2011, σ. 533.

²⁶ Βλ. το ίδιο και “Transcript of virtual press conference with Dr Keiji Fukuda, Special Adviser to the Director-General on Pandemic Influenza”, Geneva: *World Health Organ.*, 2010.

²⁷ H. Kelly, “The classical definition of a pandemic is not elusive”, *όπ. παραπ.*, σ. 540 – 541.

²⁸ B.J. Singer, R.N. Thompson & M.B. Bonsall, “The effect of the definition of ‘pandemic’ on quantitative assessments of infectious disease outbreak risk”, *όπ. παραπ.*

Εξαιτίας των επικρίσεων αυτών, οι διεθνείς οργανισμοί υγείας δεν έχουν παράσχει μέχρι σήμερα επίσημους ορισμούς για την «πανδημία», ενώ ο ΠΟΥ είχε πάψει να χρησιμοποιεί τον όρο ως επίσημο καθεστώς οποιασδήποτε εστίας ασθενειών, μέχρι τον Μάρτιο του 2020, όπου ο γενικός διευθυντής του ΠΟΥ επέστησε την προσοχή στην επαναφορά της χρήσης αυτού για να περιγράψει την κατάσταση της επιδημίας του COVID-19, η εξάπλωση της οποίας έλαβε σύντομα διαστάσεις μιας πανδημικής κρίσης, με υψηλά ποσοστά επικινδυνότητας και θνησιμότητας και σημαντικές επιπτώσεις, όπως θα δούμε παρακάτω.

1.1.2.β. Η «κρίση» της πανδημίας και οι διαστάσεις της

Σε πρώτο βαθμό, η λέξη *κρίσις* έχει τις ρίζες στην ελληνική γλώσσα και στο ρήμα *κρίνω* (*kriṅō*), ενώ επιδέχεται ένα ευρύ φάσμα νοημάτων. Δεν σήμαινε μόνο «χωρισμό» και «καβγά», αλλά και «απόφαση».²⁹ Για τους Έλληνες ο όρος «κρίση» είχε σχετικά οριοθετημένες έννοιες στους τομείς του δικαίου, της ιατρικής και της θεολογίας³⁰. Η ιδέα επέβαλε επιλογές ανάμεσα σε έντονες εναλλακτικές λύσεις, όπως το σωστό ή το λάθος, τη σωτηρία ή τη καταδίκη, τη ζωή ή τον θάνατο. Μέχρι την πρόιμη σύγχρονη περίοδο η ιατρική έννοια συνέχιζε να χρησιμοποιείται τεχνικά, ενώ παρέμενε η κυρίαρχη. Από τον 17^ο αιώνα και μετά, ο όρος χρησιμοποιείται ως μεταφορά και επεκτείνεται στην πολιτική, την οικονομία, την ιστορία και την ψυχολογία. Εκεί χρησιμοποιείται ως μεταβατική ή χρονική έννοια, η οποία, όπως για παράδειγμα σε μια νομική δίκη, οδηγεί σε απόφαση. Υποδεικνύει, ουσιαστικά, το χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να εκδοθεί μια απόφαση, αλλά δεν έχει ακόμη εκδοθεί. Η «κρίση», με τη μεταφορική της έννοια, λοιπόν, *«υποδηλώνει μια κατάσταση μεγαλύτερης ή μικρότερης μονιμότητας, όπως σε μια μεγαλύτερη ή μικρότερη μετάβαση προς κάτι*

---

²⁹ R. Koselleck & M.W. Richter, “Crisis”, *Journal of the History of Ideas*, 67(2), 2006, σ.358.

³⁰ «Κρίση» σήμαινε «απόφαση» με την έννοια της λήψης ετυμηγορίας ή κρίσης, κοινώς αυτό που σήμερα σημαίνει «κριτική». Για τους Έλληνες, μάλιστα, η «κρίση» ήταν μια κεντρική έννοια με την οποία η δικαιοσύνη και η πολιτική τάξη μπορούσαν να εναρμονιστούν μέσω κατάλληλων νομικών αποφάσεων. Από την άλλη, στην επιστήμη της ιατρικής, η κρίση αναφέρεται τόσο στην παρατηρήσιμη κατάσταση μιας ασθένειας, όσο και στην κρίση για την πορεία αυτής. Τέλος, στον τομέα της θεολογίας, σύμφωνα με την εβραϊκή παράδοση, το δικαστήριο σε αυτό τον κόσμο είναι συνδεδεμένο με τον Θεό, ο οποίος είναι ταυτόχρονα ηγεμόνας και κριτής του λαού του. Ως εκ τούτου, η πράξη της κρίσης περιέχει επίσης μια υπόσχεση σωτηρίας. Από εκεί και πέρα, η έννοια αποκτά κεντρική σημασία στον απόηχο των προσδοκιών της αποκάλυψης, αφού η κρίσις (*krisis*), στο τέλος του κόσμου, θα αποκαλύψει για πρώτη φορά την αληθινή δικαιοσύνη. Βλ. το ίδιο, σ. 359 – 360.

καλύτερο ή χειρότερο ή προς κάτι εντελώς διαφορετικό».³¹ Επομένως, η «κρίση» μπορεί να αναγγείλει ένα επαναλαμβανόμενο γεγονός, όπως στον τομέα της οικονομίας, ή να γίνει υπαρξιακός όρος ανάλυσης, όπως στην ψυχολογία και τη θεολογία. Έκτοτε η έννοια της κρίσης απέκτησε διπλή σημασία, η οποία έχει διατηρηθεί στην κοινωνική και πολιτική γλώσσα. Στον 21^ο αιώνα δεν υπάρχει ουσιαστικά κανένας τομέας της κοινωνικής ζωής του ατόμου, που να μην έχει εξεταστεί και ερμηνευτεί μέσω αυτής της έννοιας, με την εγγενή απαίτηση για αποφάσεις και επιλογές.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, μιλάμε για κρίση όταν οι υπεύθυνοι χάραξης της πολιτικής αντιμετωπίζουν «μια σοβαρή απειλή για τις βασικές δομές ή τις θεμελιώδεις αξίες και κανόνες ενός συστήματος, το οποίο κάτω από πίεση χρόνου και εξαιρετικά αβέβαιες συνθήκες απαιτεί τη λήψη ζωτικών αποφάσεων».³² Αυτός ο ορισμός της κρίσης καλύπτει μια μεγάλη ποικιλία αντιξοοτήτων, όπως φυσικές καταστροφές και περιβαλλοντικές απειλές, οικονομικές καταρρεύσεις και αιφνιδιαστικές ή τρομοκρατικές επιθέσεις και ομηρίες, επιδημίες, εκρήξεις εργοστασίων, δράματα υποδομής και οργανωτική παρακμή.³³ Όπως γίνεται αντιληπτό, οι έννοιες «κρίση» και «καταστροφή» χρησιμοποιούνται συχνά ως συνώνυμες. Κάθε καταστροφή ταιριάζει στον ορισμό της κρίσης (π.χ. οι πολλαπλές κρίσεις που προκλήθηκαν από τον τυφώνα Κατρίνα στα τέλη του καλοκαιριού του 2005), αφού μελετώντας την κρίση, αντλούμε πληροφορίες αναφορικά με την προέλευση και την εξέλιξη της καταστροφής που προκλήθηκε. Ωστόσο, δεν μετατρέπεται κάθε κρίση σε καταστροφή.³⁴

Ο ορισμός της κρίσης διαθέτει τρεις βασικές συνιστώσες - την απειλή, την αβεβαιότητα και την «επείγουσα ανάγκη».³⁵ Σε πρώτο βαθμό, οι κρίσεις συμβαίνουν όταν οι βασικές αξίες ή τα συστήματα διατήρησης της ζωής (life-sustaining systems) μιας κοινότητας απειλούνται. Κοινές αξίες όπως η ασφάλεια και προστασία, η ευημερία και η υγεία, η

---

³¹ Το ίδιο, σ. 358.

³² U. Rosenthal, M.T. Charles & P. Hart, (Eds.), *Coping with crisis: The management of disasters, riots and terrorism*. Springfield, IL: Charles, C. Thomas, 1989, σ. 10.

³³ Τέτοια παραδείγματα είναι η κρίση πυραύλων της Κούβας, το Τσερνόμπιλ, ο SARS, η 11η Σεπτεμβρίου, το Y2K και το ασιατικό τσουνάμι. Επομένως, πολλές μορφές πιθανής καταστροφής μπορεί να αποτελέσουν μια μορφή κρίσης. Βλ. H. Rodríguez, E.L. Quarantelli & R. R. Dynes, "Handbook of Disaster Research", *Handbooks of Sociology and Social Research*, 2007, σ. 42.

³⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κρίση πυραύλων της Κούβας, η οποία έφερε τον κόσμο στο χείλος του πυρηνικού πολέμου, αλλά οι Αμερικανοί και Σοβιετικοί ηγέτες μπόρεσαν να αποτρέψουν την καταστροφή. Βλ. το ίδιο.

³⁵ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως "urgency". Βλ. το ίδιο, σ. 43 - 44.

ακεραιότητα και η δικαιοσύνη, κλονίζονται ή ακόμη χάνουν το νόημα τους ως αποτέλεσμα μιας «διαφαινόμενης» βίας, καταστροφής, ζημιάς ή άλλων αντιξοοτήτων. Όσο περισσότερες ζωές διέπονται από τις αξίες που απειλούνται, τόσο μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη γίνεται η κρίση (π.χ. η πτώση μιας μεγάλης εταιρείας μπορεί να προκαλέσει κρίση σε μια κοινωνία, εάν απειλήσει την εργασιακή ασφάλεια των πολλών και υπονομεύσει την εμπιστοσύνη στο οικονομικό σύστημα). Αυτό εξηγεί γιατί μια επικείμενη φυσική καταστροφή (π.χ. πλημμύρες, σεισμοί, τυφώνες κ.ά.) προκαλεί συνήθως μια βαθιά αίσθηση κρίσης, καθώς η απειλή της σωματικής ακεραιότητας ή του θανάτου, μιας ζημιάς ή καταστροφής παραβαίνει, σαφώς, βαθιά ενσωματωμένες αξίες, όπως η ασφάλεια και προστασία του ατόμου.

Επιπλέον, η αντίληψη της απειλής συνοδεύεται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας. Αυτή η αβεβαιότητα αφορά τόσο τη φύση όσο και τις πιθανές συνέπειες της απειλής – ξεκινώντας από τους γενεσιουργούς παράγοντες, τον βαθμό επικινδυνότητας και τις πιθανές συνέπειες αυτής – ενώ δυσχεραίνει την αναζήτηση λύσεων αναφορικά με την εξουδετέρωση της.

Τέλος, οι κρίσεις προκαλούν την αίσθηση ύπαρξης «επείγουσας ανάγκης». Σοβαρές απειλές, οι οποίες δεν δημιουργούν άμεσα προβλήματα (π.χ. η κλιματική αλλαγή) προκαλούν μια ευρεία αίσθηση κρίσης. Με άλλα λόγια, μια κρίση δεν συνεπάγεται αυτόματα θύματα ή ζημιές. Πρόκειται για μια υπαρκτή απειλή, η οποία ενέχει φόβο, πιθανές συνέπειες και χρήζει άμεσης αντιμετώπισης.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κρίση είναι προϊόν κοινής αντίληψης, ωστόσο δεν είναι πάντα σαφές πότε οι άνθρωποι συμφωνούν ότι υπάρχει μια απειλή. Στην πραγματικότητα, ο ίδιος ο ορισμός της κρίσης τείνει να γίνει αντικείμενο μελέτης, ενώ ερωτήματα όπως - Τι προκαλεί μια κρίση; Και γιατί οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται ορισμένες καταστάσεις ως κρίση, ενώ αγνοούν άλλες φαινομενικά παρόμοιες καταστάσεις; - χρειάζονται άμεσα απαντήσεις.

Η τρέχουσα πανδημία του Covid-19, λοιπόν, αποτελεί, χωρίς καμία αμφιβολία, μια «σοβαρή απειλή για τις βασικές δομές, τις θεμελιώδεις αξίες και τους κανόνες των διεθνών συστημάτων». Πρόκειται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, για μια ιδιότυπη «κρίση», της οποίας ο αντίκτυπος έχει λάβει ποικίλες διαστάσεις, όπως θα δούμε αναλυτικά παρακάτω.

Σε πρώτο επίπεδο, η πανδημία, αυτή καθ' αυτή, αποτελεί μια *κρίση δημόσιας υγείας*. Με τον όρο «δημόσια υγεία» νοείται η υποδομή και τα συστήματα, που είναι απαραίτητα για να επιτραπούν στις κοινότητες, τα αστεακά περιβάλλοντα και τα κράτη - έθνη να παρέχουν φυσική και κοινωνική προστασία στον πληθυσμό τους. Οι «καταστάσεις έκτακτης ανάγκης στη δημόσια υγεία» (PHE) αναφέρονται ακριβώς, σε κρίσεις, οι οποίες έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο δημόσιο σύστημα υγείας και την υποδομή του, κυρίως το νερό, τη στέγη, την τροφή, την υγεία και την ενέργεια, ενώ φέρουν σημαντικά ποσοστά άμεσης και έμμεσης θνησιμότητας και νοσηρότητας, τα οποία αυξάνονται με καταγιστικούς ρυθμούς σε παγκόσμια κλίμακα, υπερβαίνοντας τις δυνατότητες της παραδοσιακής διαχείρισης κρίσεων και των παροχών της.³⁶

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC), ως «κρίση δημόσιας υγείας» ορίζεται «*μια σειρά γεγονότων, τα οποία έπονται της εμφάνισης μιας υγειονομικής απειλής, και όπου ο περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος για λήψη αποφάσεων και ο μεγάλος βαθμός αβεβαιότητας οδηγούν σε δυσχαίραση της ικανότητας απόκρισης και στην υπονόμηση της εξουσίας*».³⁷

Οι υγειονομικές απειλές ενδέχεται να εξελιχθούν σε κρίση, είτε όταν διακυβεύεται η εμπιστοσύνη του κοινού απέναντι στο τρόπο διαχείρισης της επείγουσας κατάστασης από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής,³⁸ είτε όταν προκαλούν την αξιοσημείωτη προσοχή των Μ.Μ.Ε. και συνεπώς την ευαισθητοποίηση του πληθυσμού,³⁹ όπως εξάλλου και στη περίπτωση της πανδημίας του Covid – 19, τις υγειονομικές διαστάσεις της οποίας θα μελετήσουμε παρακάτω.

Σε δεύτερο επίπεδο, η εξάπλωση της πανδημίας φέρει σημαντικό αντίκτυπο στη παγκόσμια οικονομία και αγορά, δημιουργώντας συνθήκες μιας *οικονομικής κρίσης*,

---

³⁶ F.M. Burkle, “Development of a Health-Crisis Management Framework Challenges of Global Public Health Emergencies: Development of a Health - Crisis Management Framework”, Harvard University, *Tohoku J. Exp. Med.*, 249, 2019, σ. 33.

³⁷ P. Santa Olalla Penalta, *Health crisis management: Preparedness and response*. Coordinating Centre for Health Alerts and Emergencies (CCHAE), Ministry of health and Consumers' Affairs, Madrid, 2008, σ. 2.

³⁸ Στις χώρες, όπου το επίπεδο γνώσεων υγειονομικής φύσεως είναι υψηλό, αποτελεί συχνό φαινόμενο να αποδίδονται ευθύνες για την εκάστοτε κρίση στους υπευθύνους χάραξης πολιτικής. Βλ. το ίδιο, σ. 4.

³⁹ Ο φόβος και ο πανικός αποτελούν εγγενή στοιχεία μιας κρίσης, εξαιτίας της ανασφάλειας που προκαλείται στα άτομα αναφορικά με τις επιπτώσεις αυτής σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Επιπλέον, η αντίληψη του κοινού για τον επικείμενο κίνδυνο έρχεται σε συνάρτηση με την έκθεση αυτού από τα ΜΜΕ. Βλ. το ίδιο, σ. 4 - 8.

με μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη των χωρών.⁴⁰ Ως «οικονομική κρίση» ορίζεται «το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας»⁴¹ και εκδηλώνεται με σημαντική μείωση της παραγωγής, παραβίαση των υφιστάμενων σχέσεων παραγωγής, πτώχευση των επιχειρήσεων και αυξανόμενη ανεργία.⁴² Η διασύνδεση μιας υγειονομικής κρίσης με την εμφάνιση οικονομικών δυσχερειών δεν αποτελεί ένα πρωτοφανές φαινόμενο, αφού και στο παρελθόν έρευνες έχουν δείξει ότι στα πλαίσια μιας πανδημίας, το παγκόσμιο οικονομικό κόστος είναι αρκετά μεγάλο και υπερβαίνει τις άμεσες ζημιές που προκλήθηκαν στους πληγέντες τομείς των χωρών, που έχουν προσβληθεί από τη νόσο.⁴³ Αυτό δεν συμβαίνει μόνο επειδή η ασθένεια εξαπλώνεται γρήγορα σε όλες τις χώρες μέσω δικτύων, που σχετίζονται με τις μετακινήσεις, αλλά και επειδή οποιοδήποτε οικονομικό σοκ σε μια χώρα εξαπλώνεται γρήγορα μέσω των αυξημένων εμπορικών και οικονομικών δεσμών, που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση.

Επιπλέον, πολλές έρευνες έχουν αναδείξει τη σημασία που φέρει ο κοινωνικός αντίκτυπος της πανδημίας, η οποία λαμβάνει ταυτόχρονα τις διαστάσεις μιας *κοινωνικής κρίσης*. Ο όρος «κοινωνική κρίση» διαθέτει εδώ τρεις έννοιες αφού, (1) εκθέτει και αναδεικνύει τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες και ελλείψεις — όπως και τα κοινωνικά προβλήματα, (2) τις ενισχύει ή τις διευρύνει, επειδή οι πολιτικές, που έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση της κρίσης δημιουργούν άνισες ευκαιρίες για τους ανθρώπους, όσον αφορά τη προσαρμογή τους στη κοινωνία και την

---

⁴⁰ United Nations, *COVID-19 to cause biggest economic contraction ever in Latin America & Caribbean*, UN News – Global perspective human stories, April 2020 στο: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1062292>.

⁴¹ Γ. Κουφάρης, «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές», *Περιοδικό Χρήμα*, Ιανουάριος – Φεβρουάριος, 2010.

⁴² Βλ. <https://www.igi-global.com/dictionary/economic-crisis/47360>.

⁴³ Τα προηγούμενα χρόνια οι περισσότερες μελέτες σχετικά με τις οικονομικές επιπτώσεις των επιδημιών επικεντρώνονταν στο οικονομικό κόστος, το οποίο προκύπτει από το ιατρικό κόστος, που σχετίζεται με ασθένειες ή διαφυγόντα εισοδήματα, ως αποτέλεσμα της νοσηρότητας και της θνησιμότητας, που σχετίζεται με τη νόσο. Ωστόσο, οι άμεσες συνέπειες μιας επιδημίας, όπως στη περίπτωση του SARS, όσον αφορά τις ιατρικές δαπάνες ή τις δημογραφικές επιπτώσεις φαίνεται να είναι μάλλον μικρής σημασίας, ενώ σε άλλες μεγάλες επιδημίες, όπως ο HIV/AIDS ή η ελονοσία μεγαλύτερης. Βλ. J.W Lee & W.J. McKibbin, “Estimating the global economic costs of SARS”, Institute of Medicine (US) Forum on Microbial Threats. In: S. Knoble, A. Mahmoud, S. Lemon.et al., editors, “Learning from SARS: Preparing for the Next Disease Outbreak: Workshop Summary”, Washington (DC): *National Academies Press (US)*, 2004.

ασφάλειά τους και τέλος (3) έχει μεγάλες δυνατότητες να συνεχίσει να ενισχύει τις κοινωνικές ανισότητες και ελλείψεις ή και να δημιουργεί μεγαλύτερες μακροπρόθεσμα - και μετά δηλαδή το τέλος της κρίσης.⁴⁴

Η πανδημία αποτελεί, επίσης, παράγοντα που φέρει στο προσκήνιο ζητήματα δικαιοσύνης. Οι ευκαιρίες που δίνονται και οι περιορισμοί που επιβάλλονται στους ανθρώπους, οι οποίοι ορίζουν και το αν θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν και να βγουν αλώβητοι από τη κρίση της πανδημίας — οικονομικά και όσον αφορά την υγεία — κατανέμονται με πολύ άνισο, θα λέγαμε, τρόπο. Δεν είναι μόνο ότι οι ασθενέστεροι οικονομικά και οι αποκλεισμένες κοινωνικά ομάδες, που πλήττονται περισσότερο από την πανδημία. Από ορισμένες απόψεις, η απάντηση στην κρίση έρχεται, επίσης, σε βάρος εκείνων με τα χαμηλότερα εισοδήματα, τις χειρότερες συνθήκες στέγασης και τη μικρότερη πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας ανοιχτό/πράσινο χώρο, την ασφάλιση υγείας, την υγιεινή διατροφή κ.ά. Επομένως, ενώ, αρχικά, η έκθεση στον ιό και ο κίνδυνος για την υγεία αποτελούσαν το βασικό θέμα συζήτησης, γρήγορα έγινε φανερό ότι υπάρχουν, επίσης, κοινωνικοί παράγοντες επικινδυνότητας όπως η φτώχεια, οι κακές συνθήκες στέγασης και διαβίωσης, οι πυκνοκατοικημένες περιοχές και γειτονιές, η εργασιακή επισφάλεια, η έλλειψη της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας κ.ά.⁴⁵

Βάσει όσων προαναφέρθηκαν, η κρίση της πανδημίας, σε όλες τις εκφάνσεις της, αποτελεί και μια *αξιακή κρίση*, αφού θεμελιώδεις αξίες⁴⁶, όπως η ελευθερία, η υγεία – σωματική και ψυχολογική – η ατομική και συλλογική ασφάλεια και προστασία, η δικαιοσύνη και η ισότητα, η ακεραιότητα και η κοινωνική ευημερία κλονίζονται, εξαιτίας της κοινωνικής αναταραχής και απορρύθμισης που έχει φέρει η έλευση του Covid – 19 σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Στα πλαίσια της υγειονομικής κρίσης, η προστασία της δημόσιας υγείας αποτελεί αποκλειστική και αδιαπραγμάτευτη

---

⁴⁴ A. Haase. “Covid-19 as a Social Crisis and Justice Challenge for Cities”, *Front. Sociol.*, 5, 2020, σ. 2.

⁴⁵ Το ίδιο, σ. 2 - 3.

⁴⁶ Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει έξι θεμελιώδεις αξίες, που αποτελούν τη βάση της κοινωνίας μας και είναι οι εξής: ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η ελευθερία, η δημοκρατία, η ισότητα, το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Οι αξίες της Ε.Ε. είναι κοινές στα κράτη μέλη, σε μια κοινωνία πλουραλισμού, ανοχής, δικαιοσύνης, αλληλεγγύης και απαγόρευσης των διακρίσεων και κατοχυρώνονται στο Άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Βλ. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20210325STO00802/eu-values-explained-in-one-minute>.

αρχή. Ως υπέρτατο αγαθό, λοιπόν, υποκαθιστά κάθε θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, δικαιολογώντας κατά αυτό τον τρόπο τη λήψη ακραίων περιοριστικών μέτρων, εκ μέρους των κυβερνήσεων με σκοπό τη διαφύλαξή της (π.χ. ηλικιακός περιορισμός στην άσκηση δικαιωμάτων, αλλαγές στη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων, απαγόρευση κυκλοφορίας κ.ά.).

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι η πανδημία μπορεί να μας δώσει απαντήσεις για το πώς οι κοινωνίες αντιμετωπίζουν υγειονομικές, κοινωνικές, οικονομικές, κι όχι μόνο, προκλήσεις σε περιόδους κρίσης και για το αν μπορούμε να ερμηνεύσουμε την ίδια την κρίση ως μια κατάσταση που ενισχύει τα «κενά» σε θέματα που αφορούν θεμελιώδεις αξίες, όπως η ισότητα, η δικαιοσύνη, η ασφάλεια κ.ά. ή ως μια ευκαιρία αντιμετώπισης και υπέρβασης υφιστάμενων προβλημάτων, όπως η εκδήλωση εγκληματικής δραστηριότητας, με την οποία και θα ασχοληθούμε.

1.2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η διασύνδεση του εγκληματικού φαινομένου με περιόδους κρίσεων δεν αποτελεί πρωτοφανές αντικείμενο μελέτης, αφού παλαιότεροι, αλλά και σύγχρονοι ερευνητές έχουν ασχοληθεί με την επίδραση των επιπτώσεων μιας κρίσης στο έγκλημα. Παρ' όλα αυτά, η εξέταση των παραγόντων που ενισχύουν ή αποδυναμώνουν το έγκλημα στα πλαίσια μιας υγειονομικής κρίσης, χρήζει ιδιαίτερης μελέτης, καθώς οι συνθήκες διαφέρουν σημαντικά, δεδομένου ότι πρόκειται για μία ιδιόμορφη κρίση, όπως είδαμε παραπάνω. Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε σε αυτό το σημείο σε κάποιες εγκληματολογικές θεωρίες, οι οποίες εξηγούν την επίδραση των υγειονομικών, και κατ' επέκταση κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της «κρίσης» της πανδημίας, στο έγκλημα, αλλά και τη διασύνδεση μεταξύ αυτών.

1.2.1. ΟΙ ΑΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ

1.2.1.α. Οι θεωρίες της ανομίας

Η θεωρία της ανομίας (“anomie theory”) διατυπώθηκε για πρώτη φορά από το Γάλλο κοινωνιολόγο E. Durkheim στο βιβλίο του με τίτλο “*The Division of Labor in Society*” (1893) και λίγο αργότερα στο “*Suicide*” (1897). Ο ίδιος χρησιμοποίησε τον όρο

«ανομία» για να περιγράψει μια κατάσταση απορρύθμισης ή απουσίας ρυθμιστικών κανόνων σε μια κοινωνία, η οποία αδυνατεί να προσφέρει την κατάλληλη καθοδήγηση στους κοινωνούς της προς την υιοθέτηση μιας σύννομης συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα να επέρχεται διασάλευση της κοινωνικής συνοχής. Επομένως, αυτό που θέλει να πει ο Durkheim είναι ότι η ανομία αμβλύνει τον κοινωνικό έλεγχο.⁴⁷

Συνδέοντας την ανομία με το αίσθημα της ματαιότητας και της απελπισίας, που προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και θεωρώντας πως η απορρύθμιση ωθεί προς μια αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, ο Durkheim λίγο αργότερα διεξήγαγε μια μελέτη που αφορούσε την ανάλυση των αυτοκτονιών (“Suicide”, 1987). Εξηγεί, λοιπόν, τις περιπτώσεις αυτοκτονίας αποδίδοντάς τες σε παράγοντες, όπως η «κοινωνική απορρύθμιση» και η «ηθική υποβάθμιση».⁴⁸ Σύμφωνα με τον ίδιο «η κοινωνία δεν είναι μόνο κάτι που προσελκύει τα συναισθήματα και τις δραστηριότητες των ατόμων με άνιση δύναμη, αλλά είναι επίσης μια δύναμη που τα ελέγχει».⁴⁹ Επομένως, τα άτομα έρχονται αντιμέτωπα με την κοινωνική ανομία με αφορμή την κατάρρευση του κοινωνικού συστήματος. Περιστατικά «ανομικής αυτοκτονίας» (anomic suicide) στη κοινωνία εμφανίζονται κατά τη διάρκεια οικονομικής κρίσης. Ως εκ τούτου, ο Durkheim αποκαλεί αυτόν τον τύπο ανομίας ως «οικονομική ανομία» (economic anomie). Θεωρεί ότι εξαιτίας των απότομων αλλαγών και των έντονων κοινωνικών αναταραχών που φέρουν οι κρίσεις, οι κοινωνικοί θεσμοί αποδυναμώνονται και αδυνατούν να εκπληρώνουν τις λειτουργίες τους. Κατά αυτό τον τρόπο, το φαινόμενο της κοινωνικής ανομίας εμφανίζεται ως κρίση αξιών.⁵⁰

Από την άλλη πλευρά, ο Merton, βασιζόμενος στην μελέτη περί ανομίας του Durkheim, αν και δε συμφωνεί απόλυτα με τις θέσεις του Γάλλου κοινωνιολόγου, θεωρεί πως η εγκληματικότητα είναι αποτέλεσμα των κύριων συστατικών στοιχείων της κοινωνικής δομής, οι οποίες αφορούν τους κοινωνικά προσδοκώμενους στόχους και τα μέσα επίτευξής τους, απορρίπτοντας τις θεωρήσεις περί απόδοσης της εγκληματικής

---

⁴⁷ Κ.Δ. Σπινέλη, *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005, σ. 239 – 240.

⁴⁸ E. Durkheim, “Suicide: A study in Sociology”, Glencoe, IL: *The Free Press*, 1951, p. 254 και F. Irmak & T. Çam, “An overview of Durkheim and Merton’s social anomie”, *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 2014, σ. 1299.

⁴⁹ E. Durkheim, “Suicide: A study in Sociology”, όπ. παραπ., σ. 241.

⁵⁰ Το ίδιο, σ. 259.

συμπεριφοράς στην ανθρώπινη φύση.⁵¹ Οι στόχοι αυτοί αφορούν την οικονομική επιτυχία, εφόσον το «αμερικάνικο όνειρο» θέτει ως σύμβολα επιτυχίας για όλους, την απόκτηση υλικών αγαθών, κύρους και δύναμης.⁵²

Ο Merton, λοιπόν, υποστηρίζει ότι η ανομία είναι μια κατάσταση που δημιουργείται, όταν οι στόχοι που θέτει η κοινωνία και τα διαθέσιμα θεσμικά μέσα για τη πραγματοποίησή τους βρίσκονται σε σύγκρουση,⁵³ η οποία και οδηγεί στην κατάρρευση των ηθικών αξιών τόσο σε κοινωνικό, όσο και σε ατομικό επίπεδο.

Παρόμοια με τις ιδέες του Durkheim για την ανομία, ο Merton ισχυρίζεται ότι η δυσλειτουργία του κοινωνικού συστήματος έχει άμεση επιρροή στα άτομα, με την έννοια ότι μπορεί να προκαλέσει αποκλίνουσες συμπεριφορές λόγω της διάσπασης των πολιτισμικά καθορισμένων στόχων και των κοινωνικά δομημένων μέσων.⁵⁴ Επομένως, κοινωνικά μη αποδεκτές συμπεριφορές, όπως και η εγκληματική δραστηριότητα, εμφανίζονται όλο και περισσότερο σε μια κοινωνία, όταν η έμφαση στους πολιτισμικά προσδοκώμενους στόχους για επιτυχία⁵⁵ διαχωρίζεται από μια συντονισμένη έμφαση στα θεσμοθετημένα μέσα.⁵⁶

1.2.1.β. Οι θεωρίες της έντασης

Βασισμένος στη θεωρία της ανομίας, ο Merton, στη συνέχεια, διατύπωσε τη θεωρία της έντασης (“strain theory”), σύμφωνα με την οποία η διάσταση μεταξύ των στόχων που θέτει η κοινωνία για οικονομική επιτυχία και των κοινωνικά αποδεκτών μέσων, τα οποία δε παρέχονται σε όλους, δημιουργεί στα άτομα, τα οποία στερούνται νόμιμων μέσων, το αίσθημα της ματαιώσης και της αδικίας, που μπορεί να τους ωθήσει στο να

---

⁵¹ R. K. Merton, “Social Structure and Anomie”, *American Sociological Review*, 3, 1938, σ. 672 – 682, όπως αναφέρεται από την Ι. Γουσέτη, «Ποιος είναι ο Robert Merton», *The Art of Crime*, 19, Ιούλιος 2011.

⁵² Κ.Δ. Σπινέλη, *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, όπ. παραπ., σ. 249. Η “οικονομική επιτυχία” είναι αόριστη και σχετική. Όσο υψηλό και αν είναι το εισόδημα κάποιου, όπως διαπίστωσε ο H. F. Clark, οι Αμερικανοί θέλουν μόλις 25% περισσότερο, αλλά φυσικά αυτό το «λίγο περισσότερο» συνεχίζει να ισχύει μόλις το αποκτήσουν. Βλ. R. K. Merton, “The Social Theory of Social Structure”, New York, NY: *The Free Press*, 1986, σ. 190.

⁵³ R. K. Merton, “The Social Theory of Social Structure”, όπ. παραπ., p. 185 και F. Irmak & T. Çam, “An overview of Durkheim and Merton’s social anomie”, όπ. παραπ., σ. 1301.

⁵⁴ R. K. Merton, “Social Structure and Anomie”, όπ. παραπ., σ. 674.

⁵⁵ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “culturally induced success – goal”.

⁵⁶ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “coordinated institutional emphasis”.

εντοπίσουν άλλα, παράνομα μέσα για να επιτύχουν τους στόχους αυτούς κι έτσι να οδηγηθούν στο έγκλημα.⁵⁷

Επομένως, ο Merton θεωρεί ότι η αντικοινωνική συμπεριφορά προκύπτει ως αποτέλεσμα των περιορισμών, που επιβάλλονται από την κοινωνία, γεγονός που υποστηρίζει τη συνολική ιδέα ότι η κοινωνία ασκεί πίεση στα άτομα. Συμπεραίνει, επίσης, ότι οι κοινωνικοί περιορισμοί διαμορφώνουν το φάσμα των ανθρωπίνων συμπεριφορών. Σύμφωνα με αυτό, αναπτύσσει πέντε (5) τρόπους ατομικής προσαρμογής, που αναφέρονται στις αντιδράσεις των ατόμων στην κοινωνική ανομία: τη συμμόρφωση (conformity), την καινοτομία (innovation), την τυπολατρία (ritualism), την απόσυρση (retreatism) και την εξέγερση (rebellion).⁵⁸

Σύμφωνα με τη θεωρία της έντασης, λοιπόν, σε περιόδους κρίσης, εξαιτίας της κοινωνικής αναταραχής που προκαλείται, σε συνδυασμό με την επικείμενη οικονομική επισφάλεια, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, την ανισότητα και τον ψυχολογικό αντίκτυπο, τα άτομα αδυνατούν να εκπληρώσουν τους κοινωνικά αποδεκτούς στόχους, και ενδεχομένως, να προσπαθήσουν να τους επιτύχουν μέσω άλλων, παράνομων δραστηριοτήτων.⁵⁹

Μάλιστα, σύμφωνα με τον Merton, αυτή η κατάσταση απόκλισης εξηγεί τα ποσοστά εγκληματικότητας στις ΗΠΑ, όπου η εγκληματική τάση αναδύεται ως αποτέλεσμα των κοινωνικών περιορισμών.⁶⁰

Από την άλλη πλευρά, ο Agnew, συμπληρώνοντας τη θεωρία του Merton, διατύπωσε τη γενική θεωρία της έντασης (“general strain theory”), σύμφωνα με την οποία, η

---

⁵⁷ Κ.Δ. Σπινέλη, *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, όπ. παραπ.

⁵⁸ R. K. Merton, “Social Structure and Anomie”, όπ. παραπ., σ. 676 – 677. Η συμμόρφωση συνίσταται στην αποδοχή των πολιτισμικά κυρίαρχων στόχων και την επίτευξη τους μέσω κοινωνικά αποδεκτών μέσων, αποτελώντας την πλέον διαδεδομένη και συνυφασμένη με την κοινωνική σταθερότητα συμπεριφορά. Η καινοτομία αφορά παράνομες ενέργειες επίτευξης των στόχων, όταν η πρόσβαση στα θεσμικά μέσα είναι περιορισμένη. Η τυπολατρία συνιστά προσκόλληση στα θεσμικά μέσα, με παράλληλη εγκατάλειψη των κυρίαρχων στόχων της οικονομικής ευημερίας και της υλικής επιτυχίας. Η απόσυρση αντιπροσωπεύει την πλήρη εγκατάλειψη στόχων και μέσων, ενώ η εξέγερση αντανακλά απόρριψη των υφιστάμενων στόχων και μέσων και προσπάθεια διαμόρφωσης εναλλακτικών στόχων και διαδικασιών επίτευξής τους. Βλ. Κ.Δ. Σπινέλη, *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, όπ. παραπ., σ. 250 – 251.

⁵⁹ C. Hale, “Economic Marginalisation, Social Exclusion and Crime”. In: C. Hale, K. J. Hayward, A. Wahidin & E. Wincup, (eds.), 3rd edition, *Criminology*, Oxford University Press, σ. 289-307.

⁶⁰ F. Irmak & T. Çam, “An overview of Durkheim and Merton’s social anomie”, όπ. παραπ., σ. 1303.

«ένταση» και η πίεση που αισθάνεται ένα άτομο δεν οφείλεται μόνο στην αποτυχία ή την παρεμπόδιση εκπλήρωσης των οικονομικών στόχων, αλλά και στην πιθανή απώλεια ή απειλή απομάκρυνσης ή και ολοκληρωτικής απόσυρσης θετικών ερεθισμάτων και την προβλεπόμενη παρουσία επιβλαβών ή αρνητικών ερεθισμάτων.⁶¹

Ο Agnew, όπως και ο Merton, βάσει των θεωριών τους αυτών, συμφωνούν στο ότι υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ της εγκληματικής δραστηριότητας και οικονομικών παραγόντων, όπως η χαμηλόμισθη εργασία⁶², η αυξανόμενη ανεργία σε κάποιες περιπτώσεις, η αποτυχία επίτευξης οικονομικών στόχων κ.α.⁶³ Επομένως, σύμφωνα με τη θεωρία της έντασης, η οικονομική δυσχέρεια, όπως και οι κοινωνικοί περιορισμοί συνδέονται στενά με το έγκλημα, υπό την έννοια ότι η ένταση και η πίεση που δημιουργούνται στο άτομο, του γεννούν αρνητικά συναισθήματα, όπως θυμό και απογοήτευση, με αποτέλεσμα να οδηγείται στην αναζήτηση διεξόδου από αυτά. Κατ' αυτό τον τρόπο, το έγκλημα πιθανόν να αποτελέσει μέσο για τη καταπολέμηση των αρνητικών συναισθημάτων και της πίεσης, που βιώνει ένα άτομο.

1.2.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Η θεωρία «των καθημερινών δραστηριοτήτων» (“Routine activity theory”), η οποία διατυπώθηκε, για πρώτη φορά, από τους Lawrence E. Cohen και Marcus Felson (1979), σε αντίθεση με τις εγκληματολογικές θεωρίες, που επικεντρώνονται στα χαρακτηριστικά του εγκληματία και στους παράγοντες εγκληματογέννησης (κοινωνικούς, ψυχολογικούς, βιολογικούς κτλ.), εστιάζει στις συνθήκες υπό τις οποίες διαπράττονται τα εγκλήματα και μελετά το έγκλημα ως «γεγονός», τονίζοντας τον περιβαλλοντικό/ οικολογικό του χαρακτήρα.⁶⁴ Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, για να διαπραχθεί ένα έγκλημα απαιτείται σύγκλιση στο χώρο και στο χρόνο, τριών βασικών

---

⁶¹ R. Agnew, “Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency”, *Criminology*, (30)1, 1992, σ. 50 – 51.

⁶² Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “work in secondary labor market”.

⁶³ R. Agnew, “Building on the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency”, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(4), 2001, σ. 325.

⁶⁴ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “ecological nature”. Βλ. L. Cohen & M. Felson, “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”, *American Sociological Review*, 44(4), 1979, σ. 588 και F. Miró-Llinares, “Routine activity theory”, *The Encyclopedia of Theoretical Criminology*, First Edition, January 2014, σ. 1.

στοιχείων, ενός δυνητικού δράστη με κίνητρο⁶⁵, ενός κατάλληλου στόχου και η απουσία ενός ικανού κηδεμόνα, γεγονός που δημιουργεί τις συνθήκες ενός περιβάλλοντος, το οποίο ευνοεί την εγκληματική δραστηριότητα.⁶⁶ Κύρια πτυχή αυτής, λοιπόν, είναι η αλληλεπίδραση κινήτρων, ευκαιριών και στόχων, ενώ η απουσία κάποιου από τα τρία προαναφερόμενα στοιχεία είναι αρκετή για να εμποδίσει την διάπραξη ενός εγκλήματος. Επιπλέον, ακόμα κι αν οι πιθανοί δράστες και οι κατάλληλοι στόχοι παραμείνουν σταθεροί, οι αλλαγές στις καθημερινές δραστηριότητες θα μπορούσαν να μειώσουν ή να αυξήσουν τις πιθανότητες σύγκλισης στο χώρο και το χρόνο, αυξάνοντας έτσι τις ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων.⁶⁷

Βασική διαπίστωση της θεωρίας των Cohen και Felson, λοιπόν, είναι ότι οι αλλαγές στις καθημερινές δραστηριότητες των ατόμων μπορούν να επηρεάσουν τα ποσοστά της εγκληματικότητας, γεγονός που καθιστά τη θεωρία αυτή ικανή να εξηγήσει την αλληλεπίδραση μεταξύ των κρίσεων και της εγκληματικότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι η μείωση των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων εκτός του νοικοκυριού μειώνει τις ευκαιρίες για αλληλεπίδραση μεταξύ του στόχου και του δυνητικού εγκληματία.⁶⁸ Επομένως, όπως, για παράδειγμα, στα πλαίσια μιας υγειονομικής κρίσης, όπως η παρούσα κρίση του Covid – 19, οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί στην κινητικότητα φαίνεται να έχουν σημαντική επίδραση στην εγκληματική δραστηριότητα, η οποία είναι μικρότερη σε ορισμένες μορφές εγκλημάτων όπως π.χ. οι ληστείες, καθώς οι άνθρωποι περνούν περισσότερο χρόνο στο σπίτι τους, φυλάσσοντας την περιουσία τους, ενώ εγκλήματα, όπως η ενδοοικογενειακή βία, που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό των νοικοκυριών μπορεί

---

⁶⁵ Αν και στην αρχική τους διατύπωση οι Cohen και Felson (1979) χρησιμοποίησαν τον όρο «παρακινούμενος δράστης» (“motivated offender”), σε μεταγενέστερα έργα, ιδιαίτερα εκείνα του Felson, απέφυγαν τον όρο «παρακινούμενος», αναφερόμενοι στον δράστη, καθώς αυτό που θεωρούσαν σχετικό δεν ήταν η διάθεση ή το κίνητρο για τη διάπραξη ενός εγκλήματος, αλλά οι παράγοντες που ώθησαν το άτομο να εμπλακεί στο έγκλημα. Η προσέγγιση αυτή, ουσιαστικά, συνέβαλε στην ανάγκη να αποσπαστεί η προσοχή από τον εγκληματία, ώστε να μπορέσουμε κατανοήσουμε το έγκλημα. Βλ. M. Felson, “Those who discourage crime”. In: J. E. Eck & D. Weisburd, (Eds.), *Crime and place*, 4, Monsey, NY: Criminal Justice Press, 1995, σ. 53.

⁶⁶ L. Cohen & M. Felson, “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”, *όπ. παραπ.*

⁶⁷ Το ίδιο.

⁶⁸ J. R. Balmori de la Miyar, L. Hoehn-Velasco & A. Silverio-Murillo, “The U-shaped crime recovery during COVID-19: evidence from national crime rates in Mexico”, *Crime Sci.*, 10(14), 2021.

να αυξηθούν, καθώς τα θύματα είναι λιγότερο ικανά να ξεφύγουν από τους δράστες που ζουν στον ίδιο χώρο.⁶⁹

Επιπλέον, πρέπει να λάβουμε υπόψιν μας, πως σε μια κατάσταση περιορισμένης ελευθερίας κινήσεων, αυξημένης κοινωνικής απομόνωσης, οικονομικής δυσφορίας και αβεβαιότητας, που σχετίζεται με τις προαναφερθείσες πολιτικές περιορισμού και τον κίνδυνο οικονομικών αντιδράσεων, που φέρει μια υγειονομική, και όχι μόνο, κρίση, τα άτομα δύναται να υποβληθούν σε αρνητικά ερεθίσματα (π. άγχος) , τα οποία αν δεν ελεγχθούν, μπορεί να οδηγήσουν στη διάπραξη ενός εγκλήματος.⁷⁰

Από την άλλη, η θεωρία της «ορθολογικής επιλογής»⁷¹ (“rational choice theory”) των D. B. Cornish και R. V. Clarke, υιοθετεί μια ωφελμιστική προσέγγιση, υποστηρίζοντας ότι η εγκληματική πράξη αποτελεί συνειδητή επιλογή, ενώ οι δράστες επιδιώκουν να επωφεληθούν μέσα από αυτή. Συγκεκριμένα, η τελική απόφαση να εμπλακεί κάποιος σε μια εγκληματική δραστηριότητα εξαρτάται από το εκάστοτε έγκλημα, ενώ οι δράστες, λαμβάνοντας υπόψιν τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται, επιλέγουν, μέσα από μια διαδικασία αξιολόγησης του κόστους και των οφελών που θα προκύψουν από την εγκληματική πράξη, αν θα προχωρήσουν σε αυτή.⁷² Είναι, λοιπόν, απαραίτητη η κατανόηση των παραγόντων που λαμβάνει υπόψη ο δράστης κατά την εκτέλεση αυτής της στοιχειώδους ανάλυσης κόστους-οφέλους.⁷³

Επομένως, η προοπτική της ορθολογικής επιλογής έγκειται στο ότι συγκεκριμένα εγκλήματα επιλέγονται και διαπράττονται για συγκεκριμένους λόγους, ενώ οι τελική απόφαση για τη τέλεση μιας εγκληματικής πράξης επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά τόσο των αδικημάτων, όσο και των παραβατών και είναι προϊόν αλληλεπιδράσεων μεταξύ των δύο. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Cornish και Clarke, η θεωρία αυτή δεν επιδιώκει να εντοπίσει τους λόγους, οι οποίοι ωθούν κάποιον να εμπλακεί με την

---

⁶⁹ G. M. Campedelli, S. Favarin, A. Aziani et al. “Disentangling community-level changes in crime trends during the COVID-19 pandemic in Chicago”, *Crime Sci.*, 9(21), 2020.

⁷⁰ P.R. Estévez-Soto, “Crime and COVID-19: effect of changes in routine activities in Mexico City”, *Crime Sci.*, 10(15), 2021.

⁷¹ Σύμφωνα με τον Cornish και Clark (1983), η προοπτική της ορθολογικής επιλογής ήταν ένα αποτέλεσμα μιας γενικής μετατόπισης της εστίασης στη βρετανική εγκληματολογία, που έλαβε χώρα κατά τη δεκαετία του 1970. Βλ. D. B. Cornish & R. V. Clarke, “Understanding the Crime Event: The rational choice perspective”. In: R. Wortley & L. Mazerolle, *Environmental Criminology and Crime Analysis*, Willan Publ., 2008, σ. 22.

⁷² D. B. Cornish & R. V. Clarke, “Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory”, *Criminology*, 25(4), 1987, σ. 934

⁷³ Το ίδιο, σ. 935.

εγκληματική δραστηριότητα, αλλά εστιάζει στις αποφάσεις, που οδηγούν στην εγκληματική πράξη.⁷⁴

Στα πλαίσια, λοιπόν, μιας πανδημίας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι αλλαγές στις καθημερινές δραστηριότητες φέρουν σημαντικές αλλαγές στα ποσοστά εγκληματικότητας, αλλά και στο *modus operandi* των δραστών. Δεδομένων των συνθηκών της παρούσας κρίσης, λοιπόν, όπου οι επιχειρήσεις και τα καταστήματα, κατά τη διάρκεια της επιβαλλόμενης καραντίνας ήταν κλειστά, η απουσία φυλάκων και η περιορισμένη κινητικότητα, φαίνεται να λειτούργησαν προτρεπτικά για τους δυνητικούς παραβάτες, οι οποίοι εκμεταλλεύόμενοι την ευκαιρία αυτή και εκτιμώντας πως το οικονομικό όφελος είναι μεγαλύτερο αναλογικά με το πιθανό κόστος (κίνδυνος σύλληψης), επέλεξαν να στοχεύσουν τις περιοχές αυτές.⁷⁵ Ως εκ τούτου, όπως θα δούμε και παρακάτω, παρατηρήθηκε αύξηση των εγκλημάτων ιδιοκτησίας, σε σχέση με άλλες μορφές εγκληματικότητας.

1.2.3. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Η ειδοποιός διαφορά των θεωριών του «κοινωνικού ελέγχου» (“social control theories”) από τις υπόλοιπες εγκληματολογικές θεωρίες έγκειται στην αντικατάσταση του κύριου ερωτήματος «γιατί κάποια άτομα εγκληματούν;» με το ερώτημα «γιατί κάποια άτομα δεν εγκληματούν;». Οι θεωρίες αυτές, επομένως, εστιάζουν τόσο στους παράγοντες που συγκρατούν τα άτομα από το να εμπλακούν σε παράνομες δραστηριότητες, όσο και στη δυνατότητα των κοινωνικών θεσμών (οικογένεια, σχολείο, εργασία κ.ά.) να περιορίζουν την εγκληματική συμπεριφορά και να ωθούν τα άτομα στην υιοθέτηση σύννομης.⁷⁶

Ακόμα μία θεωρία, λοιπόν, που υπογραμμίζει την επίδραση των κρίσεων στο εγκληματικό φαινόμενο και ανήκει στις θεωρίες του «κοινωνικού ελέγχου» είναι η θεωρία των «κοινωνικών δεσμών» του T. Hirshi (1969), η οποία υποστηρίζει ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα ανύπαρκτων ή αδύναμων κοινωνικών δεσμών. Η ύπαρξη ισχυρών κοινωνικών δεσμών, λοιπόν, προσδίδει στα άτομα τα εξής

---

⁷⁴ D.B. Cornish & R. V. Clarke, *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*, Hague: Springer-Verlag., 1986.

⁷⁵ B. Stickle & M. Felson, “Crime Rates in a Pandemic: the Largest Criminological Experiment in History”, *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 2020, σ. 532.

⁷⁶ Κ.Δ. Σπινέλη, *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, όπ. παραπ., σ. 270.

(4) χαρακτηριστικά, τα οποία, σύμφωνα με τον Hirschi, είναι αλληλένδετα, αν και διαχωρισμένα:⁷⁷

- I. «Αφοσίωση»: Με την αφοσίωση ο Hirschi εννοεί τους συναισθηματικούς δεσμούς που αναπτύσσουν τα άτομα με τους άλλους, δηλαδή τα «πρόσωπα αναφοράς», όπως οι γονείς, το σχολείο και οι συνομήλικοι. Το «δέσιμο» αυτό με τους «σημαντικούς άλλους» αποτελεί μια δίοδο για τη μετάβαση αξιών και τη δημιουργία κοινωνικής συνείδησης στα άτομα, τα οποία «μαθαίνουν» να σέβονται τους θεσμούς και συμμορφώνονται με τους κοινωνικούς κανόνες.
- II. «Δέσμευση»: Η δέσμευση αφορά την ενασχόληση των ατόμων με κοινωνικά αποδεκτές δραστηριότητες (π.χ. εκπαιδευτικές, εργασιακές κ.α.). Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Hirschi, η δέσμευση με κοινά αποδεκτούς στόχους λειτουργεί αποτρεπτικά για το άτομο, απωθώντας το να εμπλακεί στο έγκλημα, καθώς η επιτυχής επίτευξη αυτών των στόχων τίθεται σε κίνδυνο από την παραβίαση των κοινωνικών κανόνων.
- III. «Συμμετοχή»: Παρομοίως, η συμμετοχή σε συμβατικές δραστηριότητες όπως οι σπουδές και ο αθλητισμός, απαιτούν πολύ χρόνο και ενέργεια με αποτέλεσμα, να μην υπάρχει διαθέσιμος χρόνος και περιθώρια για εμπλοκή των ατόμων σε παραβατικές πράξεις.
- IV. «Αποδοχή»: Τέλος, ως μέλη του κοινωνικού συνόλου, τα άτομα καλούνται να συμμορφωθούν με κοινωνικές αξίες, πεποιθήσεις και κανόνες. Μέσω της αποδοχής αυτών, λοιπόν, τα άτομα μαθαίνουν να σέβονται τους κοινωνικούς κανόνες και να απέχουν από παράνομες δραστηριότητες.

Σύμφωνα με τον Hirschi, λοιπόν, «η κοινωνική τάξη βασίζεται στη συναίνεση».⁷⁸ Επομένως, η εγκληματική δραστηριότητα μειώνεται όταν οι κοινωνικοί δεσμοί είναι ισχυροί, ενώ όταν είναι εξασθενημένοι ή απουσιάζουν, αυξάνεται. Κατά αυτό τον τρόπο, στα πλαίσια της παρούσας υγειονομικής κρίσης, οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές δραστηριότητες και η κοινωνική απομόνωση οδηγούν σε εξασθένηση των κοινωνικών δεσμών, αφήνοντας περιθώρια στα άτομα να εμπλακούν σε παράνομες δραστηριότητες, εξαιτίας του ελεύθερου χρόνου και της

---

⁷⁷ B. J. Costello & J. H. Laub, “Social Control Theory: The Legacy of Travis Hirschi’s Causes of Delinquency”, *Annual Review of Criminology*, 3, 2020, σ. 24 – 25.

⁷⁸ Το ίδιο, σ. 25.

ενέργειας που διαθέτουν. Αντίστοιχα, η οικονομική επισφάλεια και η ανεργία, όπως και η ανισότητα, που φέρει η κρίση της πανδημίας, πλήττουν τους κοινωνικούς δεσμούς, καθώς γεννούν συναισθήματα θυμού και πίεσης στα άτομα απέναντι στη κοινωνία, τα οποία ενδεχομένως να αποδυναμώσουν και τους οικογενειακούς δεσμούς, επηρεάζοντας αρνητικά την αφοσίωση των ατόμων στα «πρόσωπα αναφοράς» τους.⁷⁹ Από την άλλη, σε περιόδους κρίσης, έρευνες έχουν δείξει ότι η αταξία και η απουσία ρυθμιστικών κανόνων, ενδεχομένως, να φέρουν μεγαλύτερη κοινωνική και περιβαλλοντική υποβάθμιση στα αστικά περιβάλλοντα. Σύμφωνα με τη θεωρία των «σπασμένων παραθύρων» (“broken windows theory”), λοιπόν, τα σημάδια εμφανούς εγκατάλειψης σε κάποιες περιοχές, όπως είναι τα εγκαταλελειμμένα ή μη επιτηρούμενα κτήρια, η απουσία επαρκούς φωτισμού, η περιορισμένη κινητικότητα στους δρόμους, τα σπασμένα παράθυρα, τα γκράφιτι κ. ά. δημιουργούν της αίσθηση απουσίας του ενδιαφέροντος της πολιτείας και, αφού δεν υπάρχει καμία μορφή επιτήρησης, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται «ευκαιρίες» για τη γέννηση εγκληματικών δραστηριοτήτων σε εκείνες τις περιοχές.⁸⁰ Παρομοίως, τα επιβαλλόμενα μέτρα περιορισμού της κινητικότητας των πολιτών (το περιορισμένο ωράριο κυκλοφορίας και η παραμονή στο σπίτι), δημιούργησαν απροσδόκητα συνθήκες μιας «εγκαταλελειμμένης πόλης», δίνοντας έτσι τις κατάλληλες ευκαιρίες στους δυνητικούς παραβάτες να δράσουν. Κατά αυτό τον τρόπο, τα κλειστά καταστήματα και οι επιχειρήσεις έγιναν πιο εφικτοί στόχοι για εγκληματικές δράσεις.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθούμε στη πολιτική της «μηδενικής ανοχής» στην αστυνόμευση των πόλεων (“Zero Tolerance Policy”), η οποία φαίνεται να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη πρόληψη της εγκληματικότητας σε περιόδους κρίσεων, όπως θα δούμε αναλυτικά στη συνέχεια. Η αστυνόμευση «μηδενικής ανοχής» αποτελεί μια μορφή στρατηγικής, η οποία στοχεύει στη *«μείωση εξίσου της μικρής και σοβαρής εγκληματικότητας, μέσω της ακατάπαυστης διατήρησης της τάξης και της επιθετικής επιβολής του νόμου, ακόμη και σε περιπτώσεις αταξίας και αντικοινωνικών συμπεριφορών»*.⁸¹ Ωστόσο, έρευνες έχουν δείξει ότι η επιθετική επιβολή της τάξης αποδείχθηκε μη αποτελεσματική στη μείωση της εγκληματικότητας και

---

⁷⁹ C. Hale, “Economic Marginalisation, Social Exclusion and Crime”, *όπ. παραπ.*, σ. 293.

⁸⁰ J. Q. Wilson & G. L. Kelling, “Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety”, *The Atlantic Magazine*, 1982.

⁸¹ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “incivilities”. Βλ. R. Dur & J. Van Der Weele, “Status-Seeking in Criminal Subcultures and the Double Dividend of Zero-Tolerance”, *Journal of Public Economic Theory*, 15(1), 2013, σ. 77-93.

αμφισβητήθηκε σε αρκετά μεγάλο βαθμό, σε αντίθεση με την κοινοτική αστυνόμευση η οποία συνέβαλε σημαντικά στην επίλυση σχετικών προβλημάτων.⁸² Από την άλλη, στα πλαίσια της παρούσας κρίσης, εξαιτίας των ταυτόχρονων απειλών, στο τομέα της υγείας, της κοινωνίας, της οικονομίας κι όχι μόνο, η αστυνόμευση αποτέλεσε βασικό παράγοντα πρόληψης των επικείμενων προβλημάτων. Θα έπρεπε να εξετάσουμε, επομένως, αν μια στρατηγική αστυνόμευσης «μηδενικής ανοχής» μπορεί να είναι αποτελεσματική για τη διαφύλαξη της ασφάλειας των πολιτών και του αστεακού περιβάλλοντος έναντι στο έγκλημα και τη παραβατικότητα, δεδομένων των αλλαγών στη φύση των απειλών και των κινδύνων, οι οποίοι δημιουργούν νέες ανάγκες στη λειτουργία της αστυνομίας και καθιστούν απαραίτητη την πιο έντονη παρουσία της.⁸³

Βάσει όσων προαναφέρθηκαν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι κάθε μορφή κρίσης φέρει σημαντικές επιδράσεις, όχι μόνο στους τομείς της κοινωνικής ζωής, αλλά και στις κοινωνικές στάσεις και ατομικές συμπεριφορές, ενώ ταυτόχρονα πλήττει και τις κοινωνικές και ηθικές αξίες. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, επηρεάζει και το εγκληματικό φαινόμενο. Ο βαθμός επίδρασης, ωστόσο, βρίσκεται υπό εξέταση, αν και ήδη υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που μας προσφέρουν αξιολογικά δεδομένα.

2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ COVID-19 ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Αφού πραγματοποιήθηκε η εννοιολογική προσέγγιση των υπό μελέτη όρων και η διασύνδεση τους σε θεωρητικό επίπεδο, μέσα από την παράθεση σχετικών εγκληματολογικών θεωριών, στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις διαστάσεις της «κρίσης» της πανδημίας του Covid – 19, μέσα από ερευνητικά και εμπειρικά δεδομένα. Πιο συγκεκριμένα, σε πρώτο βαθμό, θα δοθεί έμφαση στις υγειονομικές και κοινωνικές διαστάσεις της πανδημίας, αναφερόμενοι στις επιπτώσεις που έχει φέρει η έλευση της στους τομείς αυτούς, ενώ σε δεύτερο βαθμό θα μελετήσουμε τις αλλαγές στις εγκληματικές δραστηριότητες, παραθέτοντας την φαινομενολογία του εγκλήματος, σε

---

⁸² A.A Braga, B.C. Welsh & C. Schnell, “Disorder policing to reduce crime: a systematic review”, *Campbell Systematic Reviews*, 2019.

⁸³ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Ετήσιο Σχέδιο Δράσης 2021* στο: <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Προστασίας-του-Πολίτη.pdf>.

διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, βασιζόμενοι σε σχετικά ερευνητικά δεδομένα από τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία.

2.1. ΟΙ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Αναμφίβολα, η πανδημία του Covid – 19 έχει θέσει σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και την ευημερία των πληθυσμών, ενώ έχει προκαλέσει μια άνευ προηγουμένου παγκόσμια κοινωνική αναστάτωση, επηρεάζοντας σημαντικά σχεδόν όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής των ατόμων. Οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που έχουν προκύψει αναφορικά με την δημόσια υγεία⁸⁴, λόγω του Covid –19, βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των ειδικών, αλλά και όσων εμπλέκονται στη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων ανά το κόσμο. Από την άλλη, η πανδημία έχει φθείρει σε μεγάλο βαθμό τόσο τις κοινωνικές, ψυχικές και επαγγελματικές διαστάσεις της δημόσιας υγείας, όσο και τα ίδια συστήματα υγειονομικής περίθαλψης.⁸⁵

Σε πρώτη φάση, ο άμεσος αντίκτυπος της εξάπλωσης του Covid – 19 αφορά το βαθμό επικινδυνότητας της ασθένειας, βάσει των ποσοστών νοσηρότητας και θνησιμότητας που σημειώθηκαν σε διαφορετικά κράτη και πληθυσμούς ανά τον κόσμο από την εμφάνιση του ιού μέχρι και σήμερα. Τα πρώτα στατιστικά στοιχεία από την Κίνα, όπου και πρωτοεμφανίστηκε ο ιός του Covid -19, και στη συνέχεια την Ιταλία, έδειξαν ότι ο ιός είχε θανάσιμες επιπτώσεις σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και σε άτομα που έφεραν χρόνιες ή υποκείμενες παθήσεις (π.χ. υπέρταση, διαβήτη και ισχαιμική καρδιοπάθεια), ενώ στο μεγαλύτερο ποσοστό ήταν άνδρες.⁸⁶ Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι υποκείμενες παθήσεις δεν είναι ομοιόμορφα κατανομημένες στον πληθυσμό, ενώ εντοπίζονται συχνότερα σε υποβαθμισμένες κοινότητες. Ως εκ τούτου, έχουν πραγματοποιηθεί αναλύσεις δεδομένων αναφορικά με την χωρική διαμόρφωση⁸⁷ των θανάτων από Covid-19, ώστε να μελετηθεί η έκταση της επίδρασης του ιού στους

---

⁸⁴ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “health-related emergencies and urgencies”.

⁸⁵ P. Kulkarni, B. Hathur & P. Vishwanath, “Impact of COVID-19 pandemic on the dimensions of health and well-being: Time to widen our gaze”, *International Journal of Health and Allied Sciences*, 9(5), 2020, σ. 97.

⁸⁶ R. Thorlby, A. Tinson & J. Kraindler, “COVID-19: Five dimensions of impact”, *The Health Foundation*, 2020.

⁸⁷ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “ spatial patterning”.

ηλικιωμένους και σε όσους ζουν σε υποβαθμισμένες κοινότητες. Βάσει αυτών, λοιπόν, προκύπτει ένα ζήτημα άνισης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, δεδομένου ότι το ποσοστό των ηλικιωμένων στους πληθυσμούς των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και των αγροτικών περιοχών είναι υψηλότερο και οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης είναι σε μικρότερο βαθμό διαθέσιμες.⁸⁸ Ωστόσο, εντοπίζονται κι άλλες πτυχές διαφορών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις ΗΠΑ, όπου η φτώχεια μεγεθύνει τις ανισότητες που βιώνουν οι μη λευκές κοινότητες.⁸⁹ Πιο συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά ανισοτήτων στην παροχή υγειονομικής περίθαλψης, με τους θανάτους λόγω του Covid-19 να είναι δυσανάλογα υψηλοί μεταξύ των Αφροαμερικανών σε σύγκριση με τον συνολικό πληθυσμό.⁹⁰

Επιπλέον, μελέτες δείχνουν ότι χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Βραζιλία, το Ηνωμένο Βασίλειο ή η Ινδία, οι οποίες αποτελούν μόνο μερικά παραδείγματα, το ποσοστό των φτωχών και όσων ανήκουν στα χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα μεταξύ των κρουσμάτων και των θανάτων από Covid – 19 είναι πολύ υψηλότερο από ότι αυτό του γενικού πληθυσμού. Καθίσταται σαφές, επομένως, ότι η φτώχεια, η επισφάλεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελούν παράγοντες επικινδυνότητας, οι οποίοι αυξάνουν την πιθανότητα ενός ατόμου να μολυνθεί από τον ιό.⁹¹ Κατά αυτόν τον τρόπο, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Sharrelle Barber, καθηγήτρια στη σχολή δημόσιας υγείας του πανεπιστημίου Drexel Dornsife των ΗΠΑ, «η πανδημία φαίνεται να επιδεινώνει τις προϋπάρχουσες φυλετικές και υγειονομικές ανισότητες στην κοινωνία».⁹²

Ένα ακόμα ζήτημα που προκύπτει είναι η υπερφόρτωση των εθνικών συστημάτων υγείας, εξαιτίας της επιτακτικότητας αποδυνάμωσης του ιού, του μεγάλου αριθμού των ασθενών που εισάγονται στα νοσοκομεία με Covid – 19 και κατ' επέκταση της αδυναμίας των συστημάτων να καλύψουν τις υπέρογκες ιατρικές δαπάνες που προκύπτουν.⁹³ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Έκθεση Εθνικών Δαπανών Υγείας (NHE) των ΗΠΑ για το 2020, οι συνολικές εθνικές δαπάνες για την υγειονομική

---

⁸⁸ Το ίδιο.

⁸⁹ Το ίδιο.

⁹⁰ A. V. Dorn, R. E. Cooney & M. L. Sabin, “COVID-19 exacerbating inequalities in the US”, *World Report*, 395, 2020, σ. 1243.

⁹¹ A. Haase, “Covid-19 as a Social Crisis and Justice Challenge for Cities”, *όπ. παραπ.*

⁹² A. V. Dorn, R. E. Cooney & M. L. Sabin, “COVID-19 exacerbating inequalities in the US”, *όπ. παραπ.*

⁹³ Βλ. αναλυτικά την σχετική αναφορά του Υπουργείου Εσωτερικών στο: https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/05/COVID-19_direct.cost_.xlsx.

περίθαλψη στα πλαίσια της πανδημίας αυξήθηκαν σημαντικά, σημειώνοντας τον ταχύτερο ρυθμό ανάπτυξης από το 2002, ο οποίος ανέρχεται στο 9,7 %⁹⁴. Ωστόσο, παρά τις οικονομικές και τεχνικές χορηγήσεις που δόθηκαν, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, οι πόροι των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης (ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, κλίνες κ.ά.) ήταν ανεπαρκείς, δεδομένων των μεγάλων απωλειών που σημειώθηκαν στο τομέα, λόγω της μειωμένης παρακολούθησης ασθενών και τον νοσηλείων στα νοσοκομεία κατά τη διάρκεια της πανδημίας,⁹⁵ με τα περισσότερα συστήματα υγείας να φτάνουν τη μέγιστη χωρητικότητα των μονάδων εντατικής θεραπείας, ιδιαίτερα πριν την χορήγηση εμβολίων κατά του Covid – 19, αλλά και μετά.⁹⁶ Το γεγονός αυτό, ωστόσο, οφείλεται στο ότι μεγάλο ποσοστό των πολιτών καθυστέρησαν ή αρνήθηκαν να εμβολιαστούν, με αποτέλεσμα ο αριθμός των νοσηλείων να αυξάνεται συνεχώς, όπως και το κόστος αυτών, επιβαρύνοντας ακόμη περισσότερο τα εθνικά συστήματα υγείας, αλλά και τους ίδιους τους ασθενείς.⁹⁷

Επιπλέον, η χρόνια έλλειψη πόρων σε συνδυασμό με μακροσκελείς, πολύπλοκες αλυσίδες εφοδιασμού, έχουν δημιουργήσει σημαντική έλλειψη βασικών ιατρικών προμηθειών και εξοπλισμού, επιβαρύνοντας τα ήδη πιεσμένα υγειονομικά συστήματα.⁹⁸ Οι διαδικασίες παροχής προμηθειών είναι αργές και σε μεγάλο βαθμό αποκεντρωμένες, αναγκάζοντας τους αγοραστές να εμπλέκονται σε έντονο ανταγωνισμό προκειμένου να καλύψουν τα κενά, ενώ οι προμηθευτές, εκμεταλλευόμενοι την κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην οποία βρίσκεται η παγκόσμια κοινότητα, αυξάνουν το κόστος για να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη. Επίσης, αυτές οι ελλείψεις επιδεινώνονται από τα μη επαρκή στοιχεία αναφορικά με τις εκάστοτε υγειονομικές ανάγκες των χωρών, με πολλά κράτη να λειτουργούν χωρίς σαφείς πληροφορίες.⁹⁹

---

⁹⁴ “National Health Spending in 2020 Increases due to Impact of COVID-19 Pandemic”, *Centers for Medicare & Medicaid Services*, 2021 στο: <https://www.cms.gov/newsroom/press-releases/national-health-spending-2020-increases-due-impact-covid-19-pandemic>.

⁹⁵ H. S. Gopalan & A. Misra, “COVID-19 pandemic and challenges for socio-economic issues, healthcare and National Health Programs in India”, *Diabetes Metab Syndr.*, 14(5), 2020, σ. 758.

⁹⁶ D. Lupu & R. Tiganasu, “COVID-19 and the efficiency of health systems in Europe”, *Health Economics Review*, 12(14), 2022, σ. 2.

⁹⁷ K. Amin & C. Cox, “Unvaccinated COVID-19 hospitalizations cost billions of dollars”, *Peterson Center on Healthcare – KFF*, 2021.

⁹⁸ United Nations, *Corruption and COVID-19: Challenges in crisis response and recovery*, στο: <https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/COVID-19-Crisisresponserecovery-WEB.pdf>.

⁹⁹ Το ίδιο.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι εντοπίζονται διαφορές μεταξύ των συστημάτων δημόσιας υγείας, οι οποίες καθορίζονται από τις υποδομές των κρατών, την ποιότητα των δημοσίων πολιτικών, τον πολιτισμό, τη νομοθεσία και το ανθρώπινο δυναμικό.¹⁰⁰ Για παράδειγμα, οι χώρες της νότιας Ευρώπης, όπως η Ιταλία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες είχαν μειώσει τις δαπάνες τους στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης κατά την προηγούμενη δεκαετία, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, παρουσίασαν αδυναμία στην απόκριση των συστημάτων υγείας απέναντι στον ιό του Covid – 19. Παρόλα αυτά, οι μεγαλύτερες δαπάνες στο τομέα της δημόσιας υγείας τα τελευταία χρόνια δεν αποτελούν εγγύηση για καλύτερους επιδημιολογικούς δείκτες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ΗΠΑ, οι οποίες φέρουν ένα από τα υψηλότερα ποσοστά θανάτων από Covid – 19.¹⁰¹ Επομένως, η δημοσιονομική πολιτική των κυβερνήσεων μπορεί να εξηγήσει ως ένα βαθμό γιατί κάποια κράτη επλήγησαν σε μεγαλύτερο βαθμό από την πανδημία, με τα ποσοστά νοσηρότητας και θνησιμότητας να είναι πολύ υψηλότερα συγκριτικά με άλλες χώρες.

Επίσης, αξίζει να γίνει αναφορά στους επαγγελματίες στο τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, οι οποίοι αποτελούν τον βασικό κορμό του συστήματος υγείας εν όψει της πανδημίας, όπου οι υγειονομικές ανάγκες του πληθυσμού αυξάνονται επικίνδυνα, θέτοντας υπό δοκιμασία το τομέα της δημόσιας υγείας, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Σε πρώτο βαθμό, όντας στην «πρώτη γραμμή της μάχης», οι επαγγελματίες στο τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, έρχονται σε άμεση επαφή με ασθενείς που έχουν προσβληθεί από Covid – 19, θέτοντας τον εαυτό τους σε κίνδυνο, αφού οι πιθανότητες έκθεσης στον ιό είναι περισσότερες γι' αυτούς. Ο κίνδυνος μόλυνσης αυξάνεται, είτε λόγω απουσίας των απαραίτητων ατομικών μέτρων πρόληψης, είτε λόγω άγνοιας των πρωτοκόλλων διαχείρισης των ασθενών, είτε λόγω χαλάρωσης των μέτρων.¹⁰² Σε

---

¹⁰⁰ D. Luru & R. Tiganasu, “COVID-19 and the efficiency of health systems in Europe”, *όπ. παραπ.*

¹⁰¹ Βλ. αναλυτικά στο: <https://www.naftemporiki.gr/story/1679693/o-koronoios-eplikse-pio-sobara-tis-xores-pou-meiosan-tis-dapanes-stin-ugeia>.

¹⁰² Θ. Καυκιά, «COVID-19 και επαγγελματίες υγείας», *Ελληνικό Περιοδικό της Νοσηλευτικής Επιστήμης*, 13(2), 2020, σ. 3.

διεθνή κλίμακα, κατά μέσο όρο το 7% όλων των θετικών τεστ στον Covid – 19 αφορά επαγγελματίες στο τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.¹⁰³

Επιπλέον, εξαιτίας των συνεχώς αυξανόμενων κρουσμάτων, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο φόρτος εργασίας των ιατρών και των νοσηλευτών αυξανόταν εξίσου, προκαλώντας δυσλειτουργία σε χώρες, όπου οι υπηρεσίες υγείας δεν είναι επαρκώς στελεχωμένες. Γι' αυτό το λόγο, μεγάλο είναι το ποσοστό των χωρών που προχωρήσαν σε απαγόρευση ή ανάκληση αδειών του υγειονομικού προσωπικού, ενώ αρκετές ήταν οι περιπτώσεις, όπου συνταξιούχοι επαγγελματίες υγείας κλήθηκαν να εργασθούν ξανά στο τομέα, παρά τον αυξημένο κίνδυνο μόλυνσης για τους ίδιους.¹⁰⁴

Τέλος, σύμφωνα με σχετικές έρευνες, οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης βρέθηκαν αντιμέτωποι με συμπτώματα κοινά κατά τη διάρκεια μιας πανδημίας, όπως για παράδειγμα κατά τη διάρκεια του SARS (2011), όπου έως και το 50% των επαγγελματιών υγείας υπέφεραν από οξύ ψυχολογικό στρες και εξάντληση, τα οποία προκλήθηκαν από τον φόβο της μετάδοσης το ιού στα μέλη της οικογένειάς τους και την παρατεταμένη κοινωνική απομόνωση.¹⁰⁵ Ομοίως, στα πλαίσια της πανδημίας του Covid – 19 οι επαγγελματίες στο τομέα της δημόσιας υγείας υπέστησαν έντονο ψυχοσωματικό στρες, ενώ μεγάλος ήταν ο φόβος του στιγματισμού και το αίσθημα της αβεβαιότητας.¹⁰⁶ Επιπλέον, να σημειωθεί ότι εντοπίστηκαν μεταξύ αυτών υψηλά ποσοστά κατάθλιψης (50%), άγχους (44,6%) και αϋπνίας (34%).¹⁰⁷

Ωστόσο, η πανδημία του Covid – 19 δεν εμφανίζεται μόνο ως μια κρίση υγείας, αλλά λαμβάνει διαστάσεις μιας κοινωνικής κρίσης, η οποία επηρεάζει τις σύγχρονες κοινωνίες και τις οικονομίες στον πυρήνα τους. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο βαθμός στον οποίο η πανδημία επηρεάζει μια χώρα, πόλη ή περιοχή και εκθέτει τους

---

¹⁰³ International Council of Nurses (ICN), *More than 600 nurses die from COVID-19 worldwide*, June 2020 στο: <https://www.icn.ch/news/more-600-nurses-die-covid-19-worldwide>.

¹⁰⁴ K. V. Iserson, “Augmenting the Disaster Healthcare Workforce”, *The western journal of emergency medicine*, 21(3), 2020, σ. 490–496.

¹⁰⁵ V. Saladino, D. Algeri Davide & V. Auriemma, “The Psychological and Social Impact of Covid-19: New Perspectives of Well-Being”, *Frontiers in Psychology*, 11 (577684), 2020, σ. 2 και R. G. Maunder, et al., “Long-term psychological and occupational effects of providing hospital healthcare during SARS outbreak”, *Emerg. Infect. Dis.*, 12, 2006, σ. 1926–1927.

¹⁰⁶ R. R. R. Mohindra, V. Suri, A. Bhalla & S. M. Singh, “Issues relevant to mental health promotion in frontline health care providers managing quarantined/isolated COVID19 patients”, *Asian journal of psychiatry*, 51(102084), 2020.

¹⁰⁷ J. Lai et al., “Factors Associated With Mental Health Outcomes Among Health Care Workers Exposed to Coronavirus Disease 2019”, *JAMA network open*, 3(3), 2020, σ. 1.

πληθυσμούς σε κινδύνους για την υγεία σχετίζεται, σαφώς, με τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες, οι οποίες αναπόφευκτα εντείνονται. Τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες βιώνουν πολλαπλά μειονεκτήματα, τα οποία δεν αφορούν μόνο την έκθεση τους στον ιό ή την περιορισμένη πρόσβασή τους στην υγειονομική περίθαλψη, αλλά και τις άνισες δυνατότητες προσαρμογής τους στις συνθήκες της πανδημίας, καθώς ο τρόπος με τον οποίο οργανώνονται και εφαρμόζονται οι κοινωνικοί, και όχι μόνο, περιορισμοί μειώνουν ακόμη περισσότερο τις δυνατότητές αυτές (π.χ. εντολές παραμονής στο σπίτι, κανόνες για την έξοδο από το σπίτι και τις μετακινήσεις, κλείσιμο των υποδομών κοινωνικής υποστήριξης κ.ά.). Επιπλέον, είναι πιο πιθανό να υποφέρουν από τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της κρίσης μέσω της απώλειας θέσεων εργασίας, του μειωμένου εισοδήματος, των προερχόντων προβλημάτων υγείας, καθώς και των μεγαλύτερων κενών στην εκπαίδευση και την επαγγελματική σταδιοδρομία. Επομένως, η έκθεση τους σε εξωτερικούς κινδύνους, είτε αυτοί προκαλούνται άμεσα από την κρίση του Covid-19, είτε από την πολιτική απάντηση σε αυτήν, είναι πολύ υψηλότερη.¹⁰⁸ Αξίζει να σημειωθεί, σε αυτό το σημείο, ότι κατά τη διάρκεια της επιδημίας του Ebola (2014), περισσότεροι άνθρωποι πέθαναν από τη διακοπή των κοινωνικών υπηρεσιών και την οικονομική κατάρρευση παρά από τον ίδιο τον ιό.¹⁰⁹ Είναι προφανές, λοιπόν, ότι «η φτώχεια, η επισφάλεια και η ανισότητα μπορούν να επιδεινώσουν τα ποσοστά μετάδοσης και θνησιμότητας για όλους».¹¹⁰ Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, ελήφθησαν σχετικές δράσεις, μέσω της επέκτασης του κοινωνικού κράτους, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εξίσου σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, οι οποίες αφορούν τη λήψη κατάλληλων μέτρων για την κοινωνική μέριμνα των ευάλωτων κοινωνιών και ομάδων, εν όψει της πανδημίας του Covid – 19, τα οποία σχετίζονται με τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προμήθειας και παράδοσης βασικών αγαθών, υπηρεσιών και βοήθειας. Πιο συγκεκριμένα αφορούν την πρόσβαση στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την εκπαίδευση, αλλά και τη δικαιοσύνη, τις συνθήκες απασχόλησης, την παροχή στέγης, την οικονομική υποστήριξη, τη διεξαγωγή εκστρατειών ενημέρωσης και κοινωνική ευαισθητοποίησης,

---

¹⁰⁸ A. Haase, “Covid-19 as a Social Crisis and Justice Challenge for Cities”, όπ. παραπ., σ. 3.

¹⁰⁹ United Nations, *A UN framework for the immediate socio-economic response to COVID-19*, April 2020 στο: <https://unsdg.un.org/resources/un-framework-immediate-socio-economic-response-covid-19>.

¹¹⁰ A. Haase, “Covid-19 as a Social Crisis and Justice Challenge for Cities”, όπ. παραπ.

όπως και την διασφάλιση της συμμετοχής αυτών στη λήψη και εφαρμογή των έκτακτων υγειονομικών και περιοριστικών μέτρων κατά του Covid – 19.¹¹¹

Σημαντικός είναι, επίσης, ο αντίκτυπος του επιβαλλόμενου από τις κυβερνήσεις μέτρου της καραντίνας, με σκοπό τον περιορισμό της μετάδοσης του ιού του Covid – 19 για τα ίδια τα άτομα, αλλά και για την κοινωνικοοικονομική ευημερία και ανάπτυξη των χωρών σε παγκόσμια κλίμακα. Σε πρώτο βαθμό, μελέτες που αφορούν ιστορικές πανδημίες, όπως ο SARS, ο Ebola, ο H1N1, η ισπανική γρίπη, αλλά και η τρέχουσα πανδημία του Covid – 19, δείχνουν ότι οι ψυχολογικές επιπτώσεις της μετάδοσης και της καραντίνας δεν περιορίζονται στον φόβο της μόλυνσης από τον ιό. Υπάρχουν ορισμένα στοιχεία αναφορικά με την πανδημία, όπως η κοινωνική απομόνωση, η μοναξιά, η αποστασιοποίηση από αγαπημένα πρόσωπα, ο περιορισμός της ελευθερίας, η αβεβαιότητα για την εξέλιξη της νόσου, το αίσθημα ανικανότητας, όπως και το αίσθημα πίεσης που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα άτομα,¹¹² σε σημείο μάλιστα, που μπορεί να οδηγήσουν σε δραματικές συνέπειες, όπως η αύξηση των αυτοκτονιών.¹¹³ Επιπλέον, τα οικονομικά προβλήματα και η ανεργία, όπως και η αναστολή των επαγγελματικών και ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων σχετίζονται με την ανάπτυξη συμπτωμάτων άγχους και ανησυχίας, προκαλώντας μακροχρόνιες συνέπειες στην ψυχισμό και την καθημερινότητα των ατόμων.¹¹⁴

Σε δεύτερο βαθμό, η πανδημία έχει επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι βιώνουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις και επικοινωνούν με τους άλλους. Στα πλαίσια των επιβαλλόμενων περιορισμών, περιορίζονται παράλληλα η σωματική και συναισθηματική επαφή με τους άλλους, με αποτέλεσμα να σημειώνονται αλλαγές στα

---

¹¹¹ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), *Οι εξαιρετικοί καιροί απαιτούν εξαιρετικές απαντήσεις: Σύνοψη συστάσεων προς την Πολιτεία για τις επιπτώσεις της πανδημίας και των μέτρων για την αντιμετώπιση της στα δικαιώματα του ανθρώπου*, Μάιος 2021 στο: https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/COVID/Synopsi_Systaseon_EEDA_gia_Covid.pdf και OECD, *Supporting vulnerable groups and the continuity of local and critical services during the Covid-19 pandemic* στο: <https://www.oecd.org/mena/governance/supporting-vulnerable-groups-during-covid-19/>.

¹¹² D. Barbisch, K. Koenig & F. Fuh-Yuan Shih, “Is There a Case for Quarantine? Perspectives from SARS to Ebola”, *Disaster medicine and public health preparedness*, 1(5), 2015, σ. 7 - 9 και L. Z. Li & S. Wang, “Prevalence and predictors of general psychiatric disorders and loneliness during COVID-19 in the United Kingdom”, *Psychiatry Research*, 291(113267), 2020, σ. 4 – 5.

¹¹³ W. Kawohl & C. Nordt, “COVID-19, unemployment, and suicide”, *Lancet Psychiatry*, 7(5), σ. 389 – 390.

¹¹⁴ V. Saladino, D. Algeri Davide & V. Auriemma, “The Psychological and Social Impact of Covid-19: New Perspectives of Well-Being”, όπ. παραπ.

πρότυπα συμπεριφοράς και στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις των ατόμων.¹¹⁵ Η ψηφιακή επικοινωνία, λοιπόν, εμφανίζεται ως μοναδική επιλογή, αποτελώντας μια νέα κανονικότητα, στην οποία τα άτομα καλούνται να προσαρμοστούν.¹¹⁶ Ωστόσο, οι συνθήκες αυτές δεν επηρεάζουν στον ίδιο βαθμό διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Στη περίπτωση των ηλικιωμένων ατόμων, σχετική μελέτη έδειξε ότι η χρήση των τεχνολογιών ψηφιακής επικοινωνίας, καθώς και η χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μπορεί ενδεχομένως να μετριάσει το αίσθημα μοναξιάς που αισθάνονται στα πλαίσια της κοινωνικής απομόνωσης στην οποία βρίσκονται.¹¹⁷ Παρ' όλα αυτά, τα ερευνητικά δεδομένα δίστανται, αφού υπάρχουν μελέτες, οι οποίες αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι ηλικιωμένοι που ζούσαν μόνοι βίωναν περισσότερα αρνητικά συναισθήματα, όταν είχαν τηλεφωνική ή διαδικτυακή επικοινωνία με κάποιον, συγκριτικά με εκείνους που ζούσαν μόνοι, αλλά δεν είχαν καμία μορφή ψηφιακής επικοινωνίας με άλλους.¹¹⁸ Επιπλέον, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι σχεδόν το 30% των ηλικιωμένων δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και εξαρτώνται από την άμεση ή τηλεφωνική επαφή.¹¹⁹ Αναφορικά με τις νεότερες ηλικίες, τα πράγματα μοιάζουν πιο απλά, δεδομένης της οικειότητας που έχουν τα νεαρά άτομα με τις νέες τεχνολογίες και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.¹²⁰ Ωστόσο, βάσει ερευνών, το αίσθημα της μοναξιάς μπορεί να είναι πιο έντονο στους νέους, καθώς βιώνουν αυτά τα συναισθήματα σε μεγάλο βαθμό και με έντονες διακυμάνσεις κατά τη νεαρή τους ηλικία, ενώ τείνουν να σταθεροποιούνται ή ακόμη και να μειώνονται ελαφρώς με το πέρασμα των χρόνων.¹²¹ Μάλιστα, αναφέρεται ότι το 20–48% των εφήβων και των

---

¹¹⁵ K. Skalacka & G. Pajestka, “Digital or In-Person: The Relationship Between Mode of Interpersonal Communication During the COVID-19 Pandemic and Mental Health in Older Adults From 27 Countries”, *Journal of Family Nursing*, 27(4), 2021, σ. 275.

¹¹⁶ Το ίδιο, σ. 276.

¹¹⁷ E. Fumagalli, M. B. Dolmatzian & L. J. Shrum, “Centennials, FOMO, and Loneliness: An Investigation of the Impact of Social Networking and Messaging/VoIP Apps Usage During the Initial Stage of the Coronavirus Pandemic”, *Frontiers in Psychology*, 12(620739), 2021, σ. 1 – 12.

¹¹⁸ K. L. Fingerman, et al., “Living alone during COVID-19: Social contact and emotional well-being among older adults”, *Journals of Gerontology: Social Sciences*, 76(3), 2021, σ. 120.

¹¹⁹ K. Skalacka & G. Pajestka, “Digital or In-Person: The Relationship Between Mode of Interpersonal Communication During the COVID-19 Pandemic and Mental Health in Older Adults From 27 Countries”, *όπ. παραπ.*, σ. 277.

¹²⁰ E. Fumagalli, M. B. Dolmatzian & L. J. Shrum, “Centennials, FOMO, and Loneliness: An Investigation of the Impact of Social Networking and Messaging/VoIP Apps Usage During the Initial Stage of the Coronavirus Pandemic”, *όπ. παραπ.*, σ. 2.

¹²¹ C. R. Beam & A. J. Kim, “Psychological sequelae of social isolation and loneliness might be a larger problem in young adults than older adults”, *Psychol. Trauma*, 12, 2020, σ. 58 – 60.

νεαρών ενηλίκων αναφέρουν υψηλά επίπεδα μοναξιάς.¹²² Επίσης, αξίζει να σημειωθεί πως οι έφηβοι και οι νέοι σε μη πανδημικές περιόδους τείνουν να περνούν περισσότερο χρόνο με τους φίλους και τους συντρόφους τους παρά με τις οικογένειές τους. Επομένως, η κοινωνική απομόνωση που βιώνουν κατά τη διάρκεια της καραντίνας φέρει δυσμενείς συνέπειες στον ψυχική ευημερία τους.¹²³

Επιπλέον, οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις, όπως η οικογένεια οι φίλοι, οι συγγενείς και οι σύντροφοι φαίνεται να ενδυναμώνονται, δεδομένης της απειλής του ιού και των επιπτώσεων που μπορεί να φέρει στην υγεία. Επομένως, ο φόβος της απώλειας μιας ανθρώπινης ζωής μπορεί να δημιουργήσει την ανάγκη στα άτομα για μακροχρόνιες, αφοσιωμένες σχέσεις και αποφυγή συγκρούσεων.¹²⁴ Ωστόσο, σύμφωνα με σχετική μελέτη, το ψυχολογικό στρες, η πίεση και η κοινωνική απομόνωση έφεραν μικτά αποτελέσματα, ανάλογα με τον τύπο της σχέσης. Για παράδειγμα, στις σχέσεις με οικεία άτομα, τα υψηλά επίπεδα άγχους συσχετίστηκαν με τη δημιουργία προβλημάτων μέσα σε αυτές, ενώ στις τυπικές σχέσεις είχαν θετικό αντίκτυπο.¹²⁵

Από την άλλη, τα lockdown και οι περιορισμοί στις μετακινήσεις προκάλεσαν διατάραξη της φυσιολογικής ροής και ισορροπίας της κοινωνίας στο σύνολό της. Πιο συγκεκριμένα, σημειώνεται μείωση του εργατικού δυναμικού σε όλους τους τομείς της οικονομίας και σε πολλές περιπτώσεις απώλεια θέσεων εργασίας, αυξάνοντας τα ποσοστά ανεργίας, ενώ ταυτόχρονα οι εκπαιδευτικές και ακαδημαϊκές δραστηριότητες πάγωσαν με το κλείσιμο των σχολείων. Επιπλέον, μεγάλο ήταν το πλήγμα στη παγκόσμια αγορά, καθώς η ανάγκη για εμπορεύματα και βιομηχανικά προϊόντα μειώθηκε, ενώ την ίδια στιγμή, οι ανάγκες για ιατρικό υλικό αυξήθηκαν σημαντικά. Τέλος, ο κλάδος των τροφίμων αντιμετώπισε ιδιαίτερα αυξημένη ζήτηση λόγω των συνεχών αγορών και την ανάγκη αποθήκευσης τροφίμων (κυρίως κατά τη περίοδο της πρώτης καραντίνας).¹²⁶

---

¹²² Το ίδιο.

¹²³ E. Fumagalli, M. B. Dolmatzian & L. J. Shrum, “Centennials, FOMO, and Loneliness: An Investigation of the Impact of Social Networking and Messaging/VoIP Apps Usage During the Initial Stage of the Coronavirus Pandemic”, *όπ. παραπ.*

¹²⁴ R. Goodwin, et al., “Quarantine, distress and interpersonal relationships during COVID-19”, *General Psychiatry*, 33(6), 2020, σ. 3.

¹²⁵ Το ίδιο.

¹²⁶ S. Bhattacharya, “The Social Impact of the COVID-19 Pandemic”, *Observer Research Foundation (ORF)*, Issue Brief No. 406, 2020, σ. 6.

Είναι προφανές, λοιπόν, ότι η «κρίση» της πανδημίας έφερε κοινωνική αναστάτωση και αποδιοργάνωση στη παγκόσμια κοινότητα, οδηγώντας σε διατάραξη της κοινωνικής συνοχής και κατ' επέκταση στην απορρύθμιση των θεσμικών κανόνων. *«Οι εμφανιζόμενοι κίνδυνοι ανομίας στις κοινωνίες, λοιπόν, και η δημιουργία αισθημάτων αποστέρησης σε ατομικό επίπεδο ανέδειξαν τον αντίκτυπο των γενικότερων εξελίξεων τόσο στην εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών, όσο και στην εγκληματικότητα».*¹²⁷ Στο επόμενο κεφάλαιο θα μελετήσουμε τις διαστάσεις του εγκληματικού φαινομένου κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid – 19, σε διεθνή κλίμακα, ενώ θα γίνει αναφορά στις μορφές εγκλημάτων που αναπτύχθηκαν ή αντίστοιχα ελαττώθηκαν.

2.2. Η ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Καθώς συμπεραίνουμε από όσα προαναφέρθηκαν, η πανδημία άλλαξε ριζικά τον τρόπο αλληλεπίδρασης των ανθρώπων, δεδομένων των αλλαγών στις καθημερινές δραστηριότητες και την ανάγκη προσαρμογής τους στις νέες συνθήκες. Κατά τον ίδιο τρόπο, έχουν προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες και τα πρότυπα εγκληματικότητας. Στο παρόν κεφάλαιο, λοιπόν, θα αναφερθούμε στη φαινομενολογία του εγκλήματος, όπως αυτή διαμορφώθηκε στα πλαίσια των εφαρμοσμένων από τη διεθνή κοινότητα πολιτικών περιορισμού, οι οποίες φαίνεται να έχουν επηρεάσει τη συχνότητα και τον σχηματισμό της εγκληματικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα, θα μελετήσουμε το εγκληματικό φαινόμενο βασισμένοι στη διεθνή, ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία, ώστε να εντοπίσουμε πιθανές διαφοροποιήσεις στους τύπους εγκλημάτων που συναντάμε σε διαφορετικές χώρες, πόλεις ή περιοχές.

2.2.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, τα εμπειρικά δεδομένα από τη διεθνή βιβλιογραφία υποδηλώνουν μείωση της συνολικής εγκληματικότητας, με ετερογενή αποτελέσματα ανά τύπο εγκλήματος. Σχετική μελέτη στις ΗΠΑ έδειξε πτώση της εγκληματικότητας

---

¹²⁷ Β. Βλάχου, «Σύγχρονοι εγκληματολογικοί προβληματισμοί υπό τη σκιά της πανδημίας», *The Art of Crime*, 5, 2021.

για 25 μεγάλες πόλεις σε ποσοστό πάνω από 35%,¹²⁸ ενώ αντίστοιχα τα αποτελέσματα μιας άλλης μελέτης, σχετικά με τις τάσεις της εγκληματικότητας κατά τη διάρκεια του lockdown σε 27 πόλεις, διεθνώς, έδειξαν μείωση που ανέρχεται στο 37%.¹²⁹ Το σύνολο των ερευνητικών δεδομένων δείχνουν ότι τύποι εγκλημάτων, όπως τα εγκλήματα ιδιοκτησίας, οι βανδαλισμοί, οι επιθέσεις, τα βίαια εγκλήματα (ενδοοικογενειακή βία, σεξουαλική βία), οι ανθρωποκτονίες, τα εγκλήματα που σχετίζονται με ναρκωτικά και το κυβερνοέγκλημα, αλλά και το οργανωμένο έγκλημα, επηρεάστηκαν, είτε σε μικρότερο είτε σε καλύτερο βαθμό, σε σύγκριση με τα ιστορικά ή τα προβλεπόμενα επίπεδα εγκληματικότητας.¹³⁰ Ωστόσο, όπως θα δούμε παρακάτω, τα δεδομένα αυτά διαφέρουν μεταξύ της χρονικής περιόδου πριν το lockdown, κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη αυτού, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις διαφέρουν και μεταξύ διαφορετικών χωρών ή περιοχών.

Σε πρώτο βαθμό, όσον αφορά τα εγκλήματα ιδιοκτησίας, η διεθνής εμπειρία παρουσιάζει ανάμεικτα δεδομένα, τα οποία όμως συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους. Η υψηλότερη πτώση που παρατηρήθηκε στα ποσοστά εγκληματικότητας, κατά τη πρώτη περίοδο της πανδημίας, αφορά κυρίως τις ληστείες και τις κλοπές, ενώ σημαντική είναι η μείωση των διαρρήξεων σε κατοικίες και οι επιθέσεις.¹³¹ Το γεγονός αυτό θα λέγαμε ότι ήταν κάτι προβλεπόμενο, δεδομένων των αλλαγών στις καθημερινές δραστηριότητες, καθώς η επιβαλλόμενη καραντίνα και η παραμονή στο σπίτι, περιόρισαν σε αρκετά μεγάλο βαθμό τις ευκαιρίες για εγκληματικές δράσεις, εξαιτίας της υψηλής επιτήρησης στις κατοικίες, της απουσίας στόχων – θυμάτων σε εξωτερικούς χώρους και των κλειστών καταστημάτων και επιχειρήσεων.¹³² Ως επακόλουθο, αρκετά σημαντική ήταν η μείωση που σημειώθηκε στις μικροκλοπές σε δημόσιους χώρους (π.χ. πορτοφόλια, τσάντες, κλοπές από τσέπες), όπως και στις κλοπές αυτοκινήτων, μοτοσικλετών και ποδηλάτων, αν και δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις, όπου τα οχήματα και τα ποδήλατα, που ήταν σταθμευμένα στο δρόμο ή

---

¹²⁸ J. R. Balmori de la Miyar, L. Hoehn-Velasco & A. Silverio-Murillo, “The U-shaped crime recovery during COVID-19: evidence from national crime rates in Mexico”, *όπ. παραπ.*

¹²⁹ A. E. Nivette, et al., “A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime”, *Nature Human Behavior*, 5, 2021, σ. 870.

¹³⁰ P. Chen, et al., “Measuring the impact of the COVID-19 lockdown on crime in a medium-sized city in China”, *Journal of Experimental Criminology*, 2021.

¹³¹ A. E. Nivette, et al., “A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime”, *όπ. παραπ.*, σ. 873.

¹³² Βλ. στο: L. Cohen & M. Felson, “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”, 1979.

σε άλλους δημόσιους χώρους, υπήρξαν εύκολοι στόχοι για τους δυνητικούς παραβάτες.¹³³ Επιπλέον, με την παραμονή στο σπίτι και τις αλλαγές στον τρόπο αγορών, η παράδοση προϊόντων έχει αυξηθεί κατά 74%. Ως αποτέλεσμα, δημιουργούνται ευκαιρίες για κλοπή πακέτων από πιθανούς δράστες, που αφήνονται χωρίς επίβλεψη σε μια κατοικία.¹³⁴

Από την άλλη, ενώ οι διαρρήξεις εμπορικών κέντρων, εστιατορίων και καταστημάτων, ήταν στατιστικά περισσότερες από το προβλεπόμενο, δεδομένης της μειωμένης κινητικότητας και της απουσίας επιτήρησης κατά τη διάρκεια της καραντίνας,¹³⁵ οι κλοπές καταστημάτων λιανικού εμπορίου σημείωσαν σημαντική μείωση, δεδομένης της αναστολής της λειτουργίας τους. Σχετική μελέτη στο Λος Άτζελες εντόπισε αύξηση 64% στις διαρρήξεις καταστημάτων λιανικής αγοράς, ενώ τα ποσοστά διαρρήξεων σε όλη την πόλη μειώθηκαν κατά 10%. Επίσης, στην ίδια έρευνα εντοπίστηκε μείωση 24% στις κλοπές καταστημάτων, τη στιγμή που η γενική μείωση των κλοπών σε όλη την πόλη έφτανε μόλις το 5%.¹³⁶ Ωστόσο, εξαιρούνται τα καταστήματα και οι επιχειρήσεις που παρέμειναν ανοιχτά κατά τη διάρκεια της καραντίνας, όπου τα ποσοστά των κλοπών παρέμειναν στα ίδια ή και υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τη περίοδο πριν την πανδημία.¹³⁷ Παρ' όλα αυτά, μετά την άρση του lockdown και τη χαλάρωση των λοιπών μέτρων τα ποσοστά εγκληματικότητας, σε αυτούς τους τύπους εγκλημάτων, επανήλθαν κοντά ή στα ίδια επίπεδα που βρισκόνταν κατά τις προπανδημικές περιόδους, δεδομένης της επιστροφής των ανθρώπων στις καθημερινές τους δραστηριότητες, αυξάνοντας τις πιθανότητες αλληλεπίδρασης μεταξύ στόχων – δραστών.¹³⁸

---

¹³³ P. Chen, et al., “Measuring the impact of the COVID-19 lockdown on crime in a medium-sized city in China”, *όπ. παραπ.*

¹³⁴ B. Stickle, “Porch piracy: Here’s what we learned after watching hours of YouTube videos showing packages being pilfered from homes”, *The Conversation*, 2020a.

¹³⁵ R. Syamsuddin, et al., “The effect of the COVID-19 pandemic on the crime of theft”, *International Journal of Criminology and Sociology*, 10, 2021, σ. 308.

¹³⁶ B. Pietrawska, S. K. Aurand & W. Palmer, “Covid-19 and crime: CAP’s perspective on crime and loss in the age of Covid-19: Los Angeles crime”, *CAP Index*, Issue 19.2, 2020a.

¹³⁷ Το ίδιο, M. Felson, S. Jiang & Y. Xu, “Routine activity effects of the Covid-19 pandemic on burglary in Detroit, March, 2020”, *Crime Sci.*, 9(10), 2020, σ. 2 και E. Halford, et al., “Crime and coronavirus: social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime”, *Crime Sci.*, 9(11), 2020, σ. 6.

¹³⁸ J. R. Balmori de la Miyar, L. Hoehn-Velasco & A. Silverio-Murillo, “The U-shaped crime recovery during COVID-19: evidence from national crime rates in Mexico”, *όπ. παραπ.*, σ. 12 και A. E. Nivette, et al., “A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime”, *όπ. παραπ.*

Αναφορικά με το έγκλημα στον κυβερνοχώρο τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν, επίσης, σημαντικές αλλαγές. Σχετική έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην οποία χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από αστυνομικές αναφορές, ανέλυσε τις αλλαγές στο έγκλημα πριν και κατά τη διάρκεια της πανδημίας και διαπίστωσε ότι το έγκλημα στον κυβερνοχώρο αυξήθηκε κατά 43%, με την ηλεκτρονική απάτη (απάτες μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων, πλαστών ιστοσελίδων, τηλεφωνικών κλήσεων κ.ά.) να αυξάνεται κατά 51% σε σύγκριση με τις προβλεπόμενες τάσεις.¹³⁹ Επιπλέον, σημειώθηκε αύξηση των παράνομων διαδικτυακών δραστηριοτήτων, που σχετίζονται με τη διανομή υλικού παιδικής κακοποίησης, καθώς οι πιθανοί παραβάτες επωφελήθηκαν από την αυξημένη προσβασιμότητα και την ευπάθεια των παιδιών στο διαδίκτυο, λόγω της απομόνωσης, της μειωμένης επίβλεψης και της μεγαλύτερης διαδικτυακής έκθεσης αυτών.¹⁴⁰ Αξίζει να αναφερθεί ότι η αύξηση που σημειώθηκε στις αναζητήσεις - «κατέβασματα» παράνομων αρχείων με υλικό παιδικής πορνογραφίας, σε διεθνή κλίμακα, κυμαινόταν στο 25%.¹⁴¹ Επίσης, ιδιαίτερα διαδεδομένη είναι η διακίνηση πλαστού ιατρικού υλικού στο διαδίκτυο (εμβολίων κατά του Covid – 19, φαρμακευτικά προϊόντα, χειρουργικές μάσκες, απολυμαντικά, covid tests κ.ά.) με υψηλό κόστος, δεδομένης της συνεχούς και αυξανόμενης ζήτησης από το παγκόσμιο πληθυσμό. Εν όψει των συνθηκών, η μεγαλύτερη ζήτηση αφορά, κυρίως, πλαστό ιατρικό εξοπλισμό και φαρμακευτικά προϊόντα, που σχετίζονται με την υγειονομική περίθαλψη, ενώ η προώθηση τους γίνεται μέσω ιστοσελίδων στο διαδίκτυο, που έχουν δημιουργηθεί από επίδοξους εγκληματίες ή εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίοι στοχεύουν στο παράνομο κέρδος, εκμεταλλευόμενοι τις υγειονομικές ανάγκες του πληθυσμού και απειλώντας ταυτόχρονα την δημόσια υγεία.¹⁴²

---

¹³⁹ P. Chen, et al., “Measuring the impact of the COVID-19 lockdown on crime in a medium-sized city in China, όπ. παραπ., σ. 9 και B. Stikle & M. Felson, “Crime Rates in a Pandemic: the Largest Criminological Experiment in History”, όπ. παραπ., σ. 532.

¹⁴⁰ Europol, *Beyond the pandemic - how COVID-19 will shape the serious and organised crime landscape in the EU*, April 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>.

¹⁴¹ Γ. Σουλιώτης, «Σε έξαρση το ηλεκτρονικό έγκλημα», *Η Καθημερινή*, Απρίλιος 2020.

¹⁴² Europol, *Rise of fake ‘corona cures’ revealed in global counterfeit medicine operation*, March 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/rise-of-fake-%e2%80%98corona-cures%e2%80%99-revealed-in-global-counterfeit-medicine-operation> και Europol, *Beyond the pandemic - how COVID-19 will shape the serious and organised crime landscape in the EU*, όπ. παραπ.

Η αύξηση του κυβερνοεγκλήματος, λοιπόν, οφείλεται στο ότι το lockdown και η παραμονή στο σπίτι οδήγησαν στη μετατόπιση των κοινωνικών δραστηριοτήτων από φυσικούς χώρους στο χώρο του διαδικτύου, με το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού να περνά περισσότερο χρόνο σε αυτό (για ψυχαγωγία, τηλεδιασκέψεις, τηλεκαίτευση, διαδικτυακές αγορές). Ως επακόλουθο, οι ευκαιρίες για τέλεση διαδικτυακών εγκλημάτων αυξήθηκαν σημαντικά για τους πιθανούς δράστες, με τους χρήστες να έρχονται αντιμέτωποι με ποικίλες ενέργειες εξαπάτησης. Ωστόσο, δεδομένου ότι πολλές επιχειρήσεις και εταιρίες διέκοψαν προσωρινά τη δραστηριότητά τους κατά τη διάρκεια της επιβαλλόμενης καραντίνας, είναι πιθανόν η αύξηση των ποσοστών εγκληματικότητας στον κυβερνοχώρο να αφορά κυρίως μεμονωμένα θύματα και όχι οργανισμούς.¹⁴³ Επομένως, το έγκλημα στον κυβερνοχώρο μοιάζει εξαιρετικά επικερδές, με σχετικά χαμηλό κίνδυνο εντοπισμού για τους επίδοξους δράστες, οι οποίοι προσαρμόζοντας τα απαιτούμενα εργαλεία εισβολής σε δίκτυα και εκμεταλλευόμενοι την ελλιπή ή ανύπαρκτη προστασία των ηλεκτρονικών μέσων και τις περιορισμένες γνώσεις ή την άγνοια των χρηστών, στοχεύουν την παράνομη απόκτηση προσωπικών, εταιρικών ή και κυβερνητικών δεδομένων, με σκοπό να επωφεληθούν από αυτά.¹⁴⁴

Επίσης, τα αποτελέσματα μελέτης στις ΗΠΑ, έδειξαν συντριπτική αύξηση στις αναφορές ενδοοικογενειακής κακοποίησης, αφού 29 από τις 37 εκτιμήσεις της μελέτης παρουσίασαν σημαντική άνοδο.¹⁴⁵ Στα ίδια συμπεράσματα καταλήγουν πολλές ακόμα έρευνες σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Για παράδειγμα, η Γαλλία σημείωσε αύξηση 36% των κρουσμάτων βίας από οικείους συντρόφους¹⁴⁶, στη Λιθουανία παρατηρήθηκαν 20% περισσότερες αναφορές ενδοοικογενειακής βίας κατά τη

---

¹⁴³ D. Buil-Gil, et al., “Cybercrime and shifts in opportunities during COVID-19: a preliminary analysis in the UK”, *European Societies*, 23(1), σ. 50.

¹⁴⁴ UNODC, *Cybercrime and Covid – 19 in Southeast Asia: an evolving picture*, Vienna, May 2021 στο: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/UNODC_CYBERCRIME_AND_COVID19_in_Southeast_Asia_-_April_2021_-_UNCLASSIFIED_FINAL_V2.1_16-05-2021_DISSEMINATED.pdf και Β. Βλάχου, «Σύγχρονοι εγκληματολογικοί προβληματισμοί υπό τη σκιά της πανδημίας», όπ. παραπ.

¹⁴⁵ A. R. Piquero, “Domestic violence during the COVID-19 pandemic - Evidence from a systematic review and meta-analysis”, *Journal of Criminal Justice*, 74, σ. 4 - 5.

¹⁴⁶ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως: “ Intimate partner violence”. Το IPV είναι γνωστό ότι είναι μια από τις πιο διαδεδομένες μορφές βίας, με βάση το φύλο, σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Βλ. στο: D. P. Evans, et al., “Domestic violence in Atlanta, Georgia before and during COVID-19”, *Violence and Gender*, 8(3), 2021, σ. 140.

διάρκεια της καραντίνας σε σχέση με την ίδια περίοδο το 2019.¹⁴⁷ Επιπλέον, έρευνα στην Αυστραλία διαπίστωσε ότι το 65,4% των γυναικών, που έπεσαν θύματα βίαιων συμπεριφορών από τους συντρόφους τους, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, δέχθηκαν κακοποίηση για πρώτη φορά ή παρατήρησαν κλιμάκωση της έντασης ή της συχνότητας της θυματοποίησης τους σε σχέση με προηγούμενες εμπειρίες.¹⁴⁸ Αντίστοιχα, οι αστυνομικές αρχές της Κίνας ανέφεραν ότι το 90% των αιτιών των πρόσφατων κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας θα μπορούσαν να αποδοθούν στην πανδημία.¹⁴⁹ Να σημειωθεί, επίσης, ότι μετά την εφαρμογή του μέτρου της καραντίνας, δεδομένα από τα αστυνομικά τμήματα των ΗΠΑ έδειξαν αύξηση στις κλήσεις, που αφορούσαν περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, σε σχέση με το προηγούμενο χρόνο, η οποία κυμαίνεται από 18% έως 27%.¹⁵⁰ Ως επακόλουθο, σημαντική ήταν η αύξηση και στις συλλήψεις, σε σύγκριση με τις προηγούμενες εβδομάδες, η οποία ανέρχεται στο 22%.¹⁵¹

Τα περιοριστικά μέτρα σε συνδυασμό με τον οικονομικό αντίκτυπο της πανδημίας, λοιπόν, αύξησαν τους παράγοντες επικινδυνότητας, που τείνουν να σχετίζονται με τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Σε πρώτο βαθμό, δεδομένης της παραμονής στο σπίτι για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι πιθανοί δράστες συγκλίνουν με τους πιθανούς στόχους, ελλείψει ικανών κηδεμόνων, με αποτέλεσμα οι ευκαιρίες για να δράσουν να αυξάνονται σημαντικά.¹⁵² Σε δεύτερο βαθμό, η αυξημένη ανεργία, η οικονομική επισφάλεια, οι προϋπάρχουσες συγκρούσεις, το άγχος της φροντίδας των παιδιών και της εκπαίδευσης αυτών από το σπίτι, οι δυσπροσαρμοστικές στρατηγικές αντιμετώπισης,¹⁵³ αλλά και η επιβαρυνόμενη ψυχολογία των ανθρώπων, στα πλαίσια αυτών των συνθηκών, δυσχέραναν σε πολλές περιπτώσεις τις οικογενειακές και

---

¹⁴⁷ European Institute for Gender Equality (EIGE), *Gender-based violence* στο: <https://eige.europa.eu/covid-19-and-gender-equality/gender-based-violence>.

¹⁴⁸ D. P. Evans, et al., “Domestic violence in Atlanta, Georgia before and during COVID-19”, *όπ. παραπ.*, σ. 140 – 141.

¹⁴⁹ Z. Wanqing, “Domestic violence cases surge during COVID-19 epidemic”, *Sixthtone*, 2020 στο: <https://www.sixthtone.com/news/1005253/domestic-violence-cases-surge-during-covid19-epidemic>.

¹⁵⁰ B. Boserup, M. McKenney & A. Elkbuli, “Alarming trends in US domestic violence during the COVID-19 pandemic”, *American Journal of Emergency Medicine*, 38, 2020, σ. 2753.

¹⁵¹ Το ίδιο.

¹⁵² Βλ. στο: L. Cohen & M. Felson, “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”, 1979.

¹⁵³ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “maladaptive coping strategies”.

συζυγικές σχέσεις και οδήγησαν σε έναν όλο και αυξανόμενο κίνδυνο ενδοοικογενειακής κακοποίησης.¹⁵⁴

Από την άλλη, τα διαθέσιμα ερευνητικά και αστυνομικά δεδομένα έδειξαν εμφανή πτώση για τα σεξουαλικά αδικήματα. Σχετική έρευνα διαπίστωσε ότι τα περιστατικά σε αυτό το τύπο εγκλημάτων μειώθηκαν απότομα κατά τη διάρκεια του lockdown, σημειώνοντας τον Απρίλιο του 2020 ύφεση της τάξης του 24%, ποσοστό το οποίο ήταν κάτω από το αναμενόμενο, ενώ σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2019, τα περιστατικά ήταν 15% λιγότερα. Ωστόσο, όπως συνέβη και με πολλούς τύπους εγκλημάτων, την αρχική πτώση διαδέχθηκε μια απότομη αύξηση τους επομένους μήνες, η οποία ξεπέρασε τα προβλεπόμενα επίπεδα μέχρι τον Αύγουστο, καθώς το παρατηρούμενο ποσοστό εγκληματικότητας ήταν 8% υψηλότερο, συγκριτικά με τον Αύγουστο του προηγούμενου έτους.¹⁵⁵ Μια άλλη έρευνα στο Μεξικό διαπίστωσε ότι, καθώς μειώθηκε η κινητικότητα, μειώθηκε και η συχνότητα των σεξουαλικών εγκλημάτων. Αυτό το εύρημα μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι οι σεξουαλικές επιθέσεις είναι εξαιρετικά συχνές στα μέσα μαζικής μεταφοράς στη πόλη του Μεξικού, καθώς το 2020 το 80% των γυναικών ανέφεραν ότι ήταν θύμα σεξουαλικής βίας στα μέσα μαζικής μεταφοράς.¹⁵⁶ Τέλος, σύμφωνα με μια ακόμα μελέτη, διαπιστώθηκε μεγάλη πτώση στον αριθμό των ασθενών σεξουαλικών αδικημάτων, που προσέρχονται για ιατρική περίθαλψη, παρά την αρχική παγκόσμια ανησυχία για την αύξηση της βίας κατά τη διάρκεια του Covid – 19. Συγκεκριμένα, οι περιπτώσεις σεξουαλικής επίθεσης, που προσήλθαν στα νοσοκομεία, μειώθηκαν κατά 53,49%, ενώ οι περιπτώσεις σωματικής επίθεσης μειώθηκαν κατά 48,45%. Ωστόσο, να σημειωθεί ότι η πλειονότητα των περιπτώσεων ήταν γυναίκες ασθενείς (88,57%), με το 51,43% να έχει θυματοποιηθεί από τους συντρόφους τους, γεγονός που πιθανόν να συνδέεται με τα αυξανόμενα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.¹⁵⁷ Λαμβάνοντας υπόψη, λοιπόν, ότι τα σεξουαλικά αδικήματα λαμβάνουν χώρα, κυρίως, σε φυσικούς χώρους, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της καραντίνας παρουσίαζαν κατακόρυφες μειώσεις στην κινητικότητα και

---

¹⁵⁴ A. R. Piquero, “Domestic violence during the COVID-19 pandemic - Evidence from a systematic review and meta-analysis”, *όπ. παραπ.*, σ. 2 – 8.

¹⁵⁵ S. Langton, A. Dixon & G. Farrell, “Six months in: pandemic crime trends in England and Wales”, *Crime Sci.*, 10(6), 2021, σ. 11 – 12.

¹⁵⁶ P. R. Estévez-Soto, “Crime and COVID-19: effect of changes in routine activities in Mexico City”, *όπ. παραπ.*

¹⁵⁷ K. A. Muldoon, et al., “COVID-19 pandemic and violence: rising risks and decreasing urgent care-seeking for sexual assault and domestic violence survivors”, *BMC Medicine*, 19(20), 2021, σ. 5.

κατ' επέκταση οι εγκληματικές ευκαιρίες για τους δυνητικούς παραβάτες ήταν περιορισμένες, μπορούμε να κατανοήσουμε τη μείωση σε αυτή τη μορφή εγκληματικότητας.

Όσον αφορά τα εγκλήματα ναρκωτικών, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, όπου σημειώνουν μείωση,¹⁵⁸ τα σχετικά στοιχεία σε άλλες χώρες διαφέρουν. Σύμφωνα με μελέτη στη Σουηδία, το έγκλημα που σχετίζεται με τα ναρκωτικά παραμένει αμετάβλητο,¹⁵⁹ ενώ αντίστοιχη μελέτη στην Αυστραλία, εντόπισε αύξηση σε αδικήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά και τη διάρκεια των επιβαλλόμενων περιορισμών, ενώ μείωση σημειώθηκε μετά τη χαλάρωση των μέτρων.¹⁶⁰ Στα ίδια επίπεδα κυμαίνονται και η Αγγλία και η Ουαλία, καθώς τα εγκλήματα ναρκωτικών αντιπροσωπεύουν το μόνο αδικήμα που έχει αυξηθεί, ξεπερνώντας τα αναμενόμενα επίπεδα, κατά τη διάρκεια του lockdown.¹⁶¹ Επομένως, συμπεραίνουμε ότι οι δράσεις που σχετίζονται με εγκλήματα ναρκωτικών συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας, αν και σε χαμηλότερο επίπεδο σε κάποιες περιπτώσεις. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί, ότι βάσει σχετικών αναφορών της Europol για το 2020, σημειώθηκε μια σταδιακή συνολική αύξηση της δραστηριότητας στην αγορά ναρκωτικών ουσιών στο αποκαλούμενο σκοτεινό διαδίκτυο (“dark net”), η οποία κυμαίνεται στο 25%.¹⁶² Το γεγονός αυτό καθιστά σαφές, ότι οι διακινητές ναρκωτικών προσαρμοστήκαν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της πανδημίας, παρά τις αρχικές δυσκολίες που αντιμετώπισαν, δεδομένων των περιορισμών στις μετακινήσεις και το κλείσιμο των συνόρων εν όψει του lockdown.¹⁶³ Επιπλέον, ενώ οι αστυνομικές αρχές των ευρωπαϊκών κρατών αναφέρουν μηδενική επίδραση στο επίπεδο της βίας που σχετίζεται με τα ναρκωτικά, σημείωσαν ότι, γενικά, οι επιβλαβείς συνέπειες της χρήσης ναρκωτικών στην κοινότητα έχουν μειωθεί, καθώς η πλειοψηφία των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών ναρκωτικών,

---

¹⁵⁸ D. S. Abrams, “COVID and crime: An early empirical look”, *Journal of Public Economics*, 194, 104344, 2021.

¹⁵⁹ M. Gerell, et al., “Minor COVID-19 Association with crime in Sweden”, *Crime Sci.*, 9, 2020, σ. 8.

¹⁶⁰ M. A. Andresen & T. Hodgkinson, “Somehow I always end up alone: COVID-19, social isolation and crime in Queensland, Australia”, *Crime Sci.*, 9(25), 2020, σ. 17.

¹⁶¹ S. Langton, A. Dixon & G. Farrell, “Six months in: pandemic crime trends in England and Wales”, *όπ. παραπ.*, σ. 13.

¹⁶² EMCDDA, *COVID-19 and drugs. Drug supply via darknet markets*, EMCDDA Special Report, May 2020 στο: https://www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc/covid-19-and-drugs-drug-supply-via-darknet-markets_en.

¹⁶³ K. Bleszynska, “DEA Report: Drug Traffickers Adapt to COVID-19 Crisis”, *Insight Crime*, March 2021.

μένουν στο σπίτι, εν όψει των περιοριστικών μέτρων.¹⁶⁴ Ομοίως, σε αναφορές της Europol, αναφέρθηκαν περιστατικά αυξανόμενης βίας, καθώς οι εντάσεις μεταξύ χρηστών ναρκωτικών, εμπόρων και αντίπαλων συμμοριών εντάθηκαν ως αποτέλεσμα των πιέσεων στον εφοδιασμό.¹⁶⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Γαλλία, όπου παρατηρήθηκαν ιδιαίτερα βίαιες συγκρούσεις ανταγωνιστικών συμμοριών, ακόμη και μέσα στις φυλακές.¹⁶⁶ Επομένως, ενώ βλέπουμε ότι το χαμηλού επιπέδου βίαιο έγκλημα έχει μειωθεί, τα ποσοστά της βίαιης εγκληματικότητας που σχετίζεται με τα ναρκωτικά παραμένουν αμετάβλητα.¹⁶⁷

Επιπλέον, δεδομένων των συνθηκών, η διατάραξη της κοινωνικής συνοχής και ευημερίας, σε συνδυασμό με τις δυσμενείς συνέπειες, που έχει φέρει η «κρίση» της πανδημίας, οδήγησε μεγάλο ποσοστό της παγκόσμιας κοινότητας, στην εκδήλωση της καταπίεσης, της απογοήτευσης και του θυμού που αισθάνονται, μέσω της οργάνωσης διαδηλώσεων και την πρόκληση πολιτικών αναταραχών. Βάσει σχετικής μελέτης στη Σουηδία, ενώ οι πρώτες αναφορές έδειξαν μια ελαφρά μείωση στα ποσοστά των βανδαλισμών, η οποία ανέρχεται στο -4%, ακολούθησε μια απότομη αύξηση ένα μήνα σχεδόν μετά την επιβολή των περιορισμών.¹⁶⁸ Σύμφωνα, επίσης, με τον ετήσιο παγκόσμιο δείκτη ειρήνης (“Global Peace Index”), που δημοσιεύεται από το Ινστιτούτο Οικονομικών και Ειρήνης (“Institute for Economics and Peace”), υπήρξαν περισσότερες από 50.000 διαμαρτυρίες, διεθνώς, που συνδέονται με τον Covid – 19 μεταξύ του 2020 και του 2021. Μάλιστα, σημειώθηκε αύξηση 10% στις βίαιες διαδηλώσεις το 2020, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, με τον δείκτη να καταγράφει 14.871 περιστατικά με διαμαρτυρίες και δημόσιες αναταραχές.¹⁶⁹ Ενώ, λοιπόν, σε πρώτο βαθμό διαπιστώθηκε πτώση της γενικότερης βίας κατά τη πρώτη περίοδο της πανδημίας, δεδομένης της επιβαλλόμενης καραντίνας και των κοινωνιών

---

¹⁶⁴ Europol, *EU Drug Markets. Impact of COVID-19*, May 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/eu-drug-markets-impact-of-covid-19>.

¹⁶⁵ Europol, *How COVID-19-related crime infected Europe during 2020*, November 2020 στο: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/how_covid-19-related_crime_infected_europe_during_2020.pdf.

¹⁶⁶ Τ. Καρατράντος, «COVID 19: Lockdown και επιπτώσεις στην εγκληματικότητα στην Ε.Ε.», *Policy Briefs*, 139, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νοέμβριος 2020.

¹⁶⁷ Europol, *EU Drug Markets. Impact of COVID-19*, όπ. παραπ.

¹⁶⁸ B. Stickle & M. Felson, “Crime Rates in a Pandemic: the Largest Criminological Experiment in History”, όπ. παραπ., σ.530 – 531.

¹⁶⁹ A. Gulland, “World sees more than 5,000 violent demonstrations linked to pandemic”, *The Telegraph*, June 2021 και Global Peace Index (GPI), “Measuring peace in a complex world”, *Institute for Economics and Peace (IEP)*, 2021.

περιορισμών, καθώς η πανδημία παρατεινόταν και τα μέτρα χαλάρωναν, οι πολιτικές αναταραχές¹⁷⁰ αυξήθηκαν σημαντικά, επιστρέφοντας στα επίπεδα που βρίσκονταν πριν την πανδημία.¹⁷¹ Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να πούμε, λοιπόν, ότι υπάρχει μια πιθανή σχέση μεταξύ της μη συμμόρφωσης στα επιβαλλόμενα μέτρα και της παραβατικής συμπεριφοράς.¹⁷²

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό, ότι ένα κινητήριο παράγοντας για την διοργάνωση ή την εμπλοκή σε διαδηλώσεις θα μπορούσε να είναι η εξάπλωση της παραπληροφόρησης και οι θεωρίες συνωμοσίας για τον Covid – 19, καθώς ο όγκος των ψεύτικων ειδήσεων, που διαδίδονται στο διαδίκτυο γύρω από την πανδημία είναι σημαντικός. Δηλώσεις που υπονομεύουν δημόσιους θεσμούς, ψευδείς επιστημονικές πληροφορίες και διαδικτυακοί σύνδεσμοι που σε σχετίζονται με απάτες, αναφορικά με την πανδημία του Covid – 19, δημοσιεύονται καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας μέσω των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, παρά τις μεγάλες προσπάθειες καταστολής της παραπληροφόρησης. Παρ' όλα αυτά, η διάδοση ψευδών ειδήσεων και η παραπληροφόρηση σε πολλές περιπτώσεις δεν έχει ποινικοποιηθεί.¹⁷³

Αναφορές έχουν γίνει και για την διάπραξη εγκλημάτων μίσους, που σχετίζονται με την πανδημία. Σύμφωνα με την αναφορά της Στατιστικής Υπηρεσίας Εγκλημάτων Μίσους του FBI, στις ΗΠΑ καταγράφηκαν τα περισσότερα εγκλήματα μίσους από το 2001, τα οποία σημείωσαν μια αρκετά υψηλή αύξηση που φθάνει το 76%, ξεπερνώντας τα υψηλότερα ποσοστά που είχαν καταγραφεί έως σήμερα και αναφέρονται στο σύνολό τους σε εγκλήματα μίσους κατά Ασιατών.¹⁷⁴ Τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας στο Λονδίνο έδειξαν θετική συσχέτιση μεταξύ του Covid-19 και της αύξησης των εγκλημάτων μίσους κατά Κινέζων πολιτών - δεδομένης της προέλευσης του ιού από τη πόλη Γιουχάν της Κίνας – αλλά καμία επίδραση σε άλλες εθνότητες, κατά τη διάρκεια

---

¹⁷⁰ Στο πρωτότυπο αναφέρεται ως: “civil unrest”.

¹⁷¹ Global Peace Index (GPI), “Measuring peace in a complex world”, *Institute for Economics and Peace (IEP)*, 2021.

¹⁷² A. Nivette, et al., “Non-compliance with Covid-19-related Public Health Measures Among Young Adults: Insights from a Longitudinal Cohort Study”, *SocArXiv*, May 2020.

¹⁷³ Europol, *Catching the virus – cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic*, December 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>.

¹⁷⁴ N. Golgowski, FBI: To 2020 καταγράφηκαν τα περισσότερα εγκλήματα μίσους στις ΗΠΑ, *Huffpost*, October 2021 στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/fbi-to-2020-katayrafekan-ta-perissotera-eyklemata-misoos-stis-epa_gr_6178140ae4b066de4f6817e3.

αυτής της περιόδου.¹⁷⁵ Επιπλέον, εξετάζοντας τους επόμενους μήνες μετά την επιβολή του lockdown, τα δεδομένα δείχνουν ότι η πανδημία είχε μια διαρκή επίδραση στα εγκλήματα μίσους κατά αυτής την ομάδα ατόμων, με τα σχετικά περιστατικά να συνεχίζουν να αυξάνονται μέχρι και το τέλος Αυγούστου του 2020, όπου ολοκληρώνεται η μελέτη.¹⁷⁶ Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι στη Βουλγαρία, δεδομένης της μη συμμόρφωσης των κοινοτήτων Ρομά με τα αυστηρά μέτρα καραντίνας, αναπτύχθηκε μια ρητορική μίσους εναντίον τους, η οποία συχνά προκαλείται από πολιτικούς, ενώ το κόμμα του Βουλγαρικού Εθνικού Κινήματος (VMRO) τους παρουσίασε ως συλλογική απειλή για τον γενικό πληθυσμό, στοχοποιώντας τους.¹⁷⁷ Διακρίνεται, επομένως, ένα κύμα προκαταλήψεων και διακρίσεων, που δημιουργούν μια μορφή «ετερογένειας» στην ασθένεια, η οποία λειτουργεί ως ένα τοίχος προστασίας για τους πληθυσμούς, οι οποίοι επιλέγουν να αποδίδουν ευθύνες προσπαθώντας να κατανοήσουν μια κατάσταση, η οποία δεν αφορά συγκεκριμένα άτομα και ομάδες, αλλά τη παγκόσμια κοινότητα.¹⁷⁸ Τα εγκλήματα μίσους, λοιπόν, αποτελούν ένα ακόμα φαινόμενο που υποδεικνύει ότι οι μειονότητες και οι ευάλωτες ομάδες υπέφεραν δυσανάλογα κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Επομένως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο Covid-19 και η ταυτόχρονη εξάπλωση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας συνδέονται εγγενώς.¹⁷⁹

Επίσης, αναφορικά με το οργανωμένο έγκλημα, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται η εμπορία και η διακίνηση ναρκωτικών, ανθρωποκτονίες, εκβιασμοί, απαγωγές, το λαθρεμπόριο μεταναστών, η σωματεμπορία, οικονομικά εγκλήματα, όπως το ξέπλυμα παράνομου χρήματος, η τρομοκρατία κ.ά., τα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα υποδεικνύουν σχεδόν μηδενική επίδραση της πανδημίας του Covid – 19, παρά τις αρχικές εκτιμήσεις.¹⁸⁰ Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι τα χρηματικά κίνητρα για συμμετοχή στο οργανωμένο έγκλημα υπερβαίνουν τον κίνδυνο μόλυνσης

---

¹⁷⁵ C. Gray & K. Hansen, “Did Covid-19 Lead to an Increase in Hate Crimes Toward Chinese People in London?”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 37(4), 2021.

¹⁷⁶ Το ίδιο.

¹⁷⁷ “Bulgarian officials exploiting fear of COVID-19 to discriminate against Roma”, *Romea. Cz*, March 2020 στο: <http://www.romea.cz/en/news/world/bulgarian-officials-exploiting-fear-of-covid-19-to-discriminate-against-roma>.

¹⁷⁸ M. Coates, “Covid-19 and the rise of racism”, *BMJ*, 369, 2020.

¹⁷⁹ Το ίδιο.

¹⁸⁰ J. R. Balmori de la Miyar, et al., “Druglords don’t stay at home: COVID-19 pandemic and crime patterns in Mexico City”, όπ. παραπ., σ. 4. και Europol, *How COVID-19-related crime infected Europe during 2020*, όπ. παραπ.

από τον ιό.¹⁸¹ Επιπλέον, οι δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος φαίνεται να προσαρμόζονται ευκολότερα στις ιδιόμορφες συνθήκες της πανδημίας, καθώς έχει αποδειχθεί και στο παρελθόν ότι διαθέτει την ικανότητα του να αντλεί μακροπρόθεσμα οφέλη από παρόμοιες συνθήκες κρίσεων.¹⁸² Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι μεγάλο ποσοστό των διαδικτυακών απατών και του κυβερνοεγκλήματος, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οφείλονται στη δράση οργανωμένων δικτύων, όπως οι οικονομικές απάτες και η διακίνηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών (π.χ. πλαστά ιατρικά προϊόντα, ναρκωτικά και πορνεία) κ.ά.¹⁸³ Επιπλέον, οι πιο ευάλωτες ομάδες, ιδιαίτερα οι νέοι, τείνουν να γίνονται πιο δεκτικοί, όσον αφορά την εμπλοκή τους με το οργανωμένο έγκλημα σε περιόδους κρίσης, καθώς η οικονομική δυσπραγία και η αυξανόμενη ανεργία καθιστά τα άτομα πιο ευάλωτα σε ορισμένες προσφορές, όπως η αγορά φθηνότερων πλαστών προϊόντων ή η συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να επωφεληθούν χρηματικά.¹⁸⁴

Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, παρά τις δυσμενείς ψυχολογικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στα άτομα, σημειώθηκε πτώση στον αριθμό των καταγεγραμμένων αυτοκτονιών. Σύμφωνα με το JAMA (“Journal of the American Medical Association”), που βασίζεται σε δεδομένα από το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (CDC), οι αναφορές σημειώνουν μείωση κατά σχεδόν 6% από το 2019 έως το 2020.¹⁸⁵ Ωστόσο, σύμφωνα με σχετική μελέτη, τα νεότερα άτομα δεν ακολούθησαν τα ίδια πρότυπα με τους ενήλικες, αφού διαπιστώθηκε αύξηση των αυτοκτονιών στις νεότερες ηλικιακές ομάδες.¹⁸⁶ Όμοιες είναι οι σχετικές διαπιστώσεις και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Κροατία, όπου οι αυτοκτονίες σημείωσαν μικρή, αλλά υπαρκτή αύξηση το 2020 σε σύγκριση με το

---

¹⁸¹ J. R. Balmori de la Miyar, L. Hoehn-Velasco & A. Silverio-Murillo, “The U-shaped crime recovery during COVID-19: evidence from national crime rates in Mexico”, *όπ. παραπ.*, σ. 12.

¹⁸² Europol, *How COVID-19-related crime infected Europe during 2020*, *όπ. παραπ.*

¹⁸³ V. Felbab-Brown & A. F. Á. Martínez, “COVID-19 and organized crime: Latin American governments are in a state-making competition with crime”, *Brookings*, May 2020.

¹⁸⁴ Europol, *Beyond the pandemic - how COVID-19 will shape the serious and organised crime landscape in the EU*, *όπ. παραπ.* και UNODC, *UNODC STRATEGY 2021 – 2025* στο: https://www.unodc.org/documents/lpo-brazil/UNODC-Strategy-Full_Strategy.pdf.

¹⁸⁵ S. C. Curtin, H. Hedegaard & F. B. Ahmad, “Provisional numbers and rates of suicide by month and demographic characteristics: United States 2020”, *Vital Statistics Rapid Release; no 16*. National Center for Health Statistics, November 2021.

¹⁸⁶ M. L. Charpignon, et al., “Evaluation of Suicides Among US Adolescents During the COVID-19 Pandemic”, *JAMA Pediatrics*, 2022.

προηγούμενο έτος. Ωστόσο, σημειώθηκε αύξηση κατά 57,1% στις αυτοκτονίες μεταξύ των νεότερών ηλικιών (15-25 ετών).¹⁸⁷

Η «κρίση» της πανδημίας, επομένως, εν όψει των επιβαλλόμενων μέτρων για τον περιορισμό της διασποράς του Covid – 19, όπως αναφέραμε και παραπάνω, έχει οδηγήσει σε ένα ευρύ φάσμα παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διεθνές επίπεδο, από την καταπάτηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, στην υγειονομική περίθαλψη, την ισότητα, την ελεύθερη κυκλοφορία και την ελευθερία του συνέρχεσθαι, ενώ αρκετά είναι τα περιστατικά υπερβολικής χρήσης αστυνομικής δύναμης.¹⁸⁸ Αρκετές, λοιπόν, είναι οι περιπτώσεις στις οποίες αστυνομικές δυνάμεις κατέφυγαν στην παράνομη χρήση βίας, με σκοπό την επιβολή των περιοριστικών μέτρων σε άτομα που ούτε άσκησαν αντίσταση, ούτε προκάλεσαν κάποιου είδους σύγκρουση με τους αξιωματικούς.¹⁸⁹ Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η Μητροπολιτική Αστυνομία κατέγραψε αύξηση στους ελέγχους και τις έρευνες στην πρωτεύουσα μεταξύ Μαρτίου και Απριλίου 2020 (περίοδος της πρώτης καραντίνας) της τάξης του 22%. Μάλιστα, οι έλεγχοι που έγιναν σε έγχρωμα άτομα ήταν σημαντικά περισσότεροι. Συγκεκριμένα, τον Μάρτιο του 2020, 7,2 στα 1.000 άτομα δέχθηκαν αστυνομικό έλεγχο, αριθμός, ο οποίος ένα μήνα μετά σημείωσε αύξηση φθάνοντας τα 9,2 στα 1000 άτομα.¹⁹⁰ Επίσης, περιθωριοποιημένες ομάδες, ιδίως εκείνοι που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, αδυνατούν να συμμορφωθούν με τα επιβαλλόμενα μέτρα, ιδίως με το μέτρο της παραμονή στο σπίτι, δεδομένης της έλλειψης της αναγκαίας στήριξης από το εκάστοτε κράτος και την απουσία των απαραίτητων πόρων, με αποτέλεσμα, να αντιμετωπίζουν διακρίσεις και να στοχοποιούνται από την εκάστοτε κυβέρνηση και την αστυνομία. Μεταξύ 18 Μαρτίου και 22 Απριλίου, εντοπίστηκαν 13 περιπτώσεις υπερβολικής ή αυθαίρετης χρήσης βίας από υπαλλήλους επιβολής του νόμου εναντίον μεταναστών στην Γαλλία, ενώ αντίστοιχα στη Σερβία, οι αστυνομικές αρχές

---

¹⁸⁷ A. Taylor, “Suicide increasing amongst Europe’s youth, governments underprepared”, *Euractiv*, 2022.

¹⁸⁸ United Nations, “Covid – 19, Crime Prevention and Criminal Justice priorities: A Spotlight on Vulnerable Groups”, *Virtual Meetings*, November – December 2020 στο: <https://unicri.it/sites/default/files/202101/UNICRI%20Virtual%20Meetings%20Summary%20Report%200.pdf>.

¹⁸⁹ X. Πολίτης, «Κορωνοϊός, Δημόσια Υγεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», *Lawspot*, Απρίλιος 2020.

¹⁹⁰ Βλ. σχετικά στο Metropolitan Police UK, *Search Volumes for Reporting Period: April 2020 to end April 2022* στο: <https://www.met.police.uk/sd/stats-and-data/met/stop-and-search-dashboard/>.

στοχεύοντας σκόπιμα καταυλισμούς προσφύγων, επέβαλαν τα άτομα σε αυστηρή υποχρεωτική καραντίνα, αιτούμενοι, μάλιστα, την επίβλεψη τους για τυχόν ανυπακοή στην απαγόρευση από τον στρατό.¹⁹¹ Επιπλέον, από τις αρχές Ιουνίου 2020, έχουν καταγραφεί αρκετές περιπτώσεις χρήσης αστυνομικής βίας εναντίον διαδηλωτών στο πλαίσιο των πορειών με το σύνθημα «Black Lives Matter» οι οποίες διοργανώθηκαν προς τιμήν του George Floyd¹⁹² σε όλη την Ευρώπη.¹⁹³ Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η υπερβολική χρήση αστυνομικής βίας, πιθανόν να οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, δεδομένης της επιφόρτισης των αστυνομικών αρχών με την επιβολή της καραντίνας και των γενικότερων μέτρων περιορισμού, συμπεριλαμβανομένων αόριστων διατάξεων σε αρκετές περιπτώσεις, την ελλιπή εκπαίδευση για την διαχείριση τέτοιων περιστάσεων και την απουσία των αναγκαίων πόρων.¹⁹⁴

2.2.2. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα ελληνικά δεδομένα σχετικά με το εγκληματικό φαινόμενο κατά τη περίοδο της πανδημίας του Covid – 19 δε φαίνεται να διαφέρουν από τις συνολικές εκτιμήσεις της ευρωπαϊκής και διεθνούς εμπειρίας. Σύμφωνα με διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα των αστυνομικών αρχών για το 2020, παρατηρείται πτώση των βασικών δεικτών εγκληματικότητας από την έναρξη και κατά τη διάρκεια εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων, αφού από το Μάρτιο του 2020 αναφέρθηκαν 8.006 καταγεγραμμένα περιστατικά παραβατικών ενεργειών, συμπεριλαμβανομένων κακουργημάτων και πλημμελημάτων, ενώ τον Απρίλιο του 2020 μειώθηκαν στα 6.502. Ωστόσο, τον Μάιο του 2020, μετά την άρση του lockdown και τη σταδιακή χαλάρωση των λοιπών μέτρων, σημειώνεται μια απότομη συνεχής αύξηση, η οποία κορυφώνεται τον Ιούλιο του 2020 (12.046 περιστατικά), ενώ στη συνέχεια ακολουθείται από σταθερή πτώση με σημείο έναρξης το Νοέμβριο, εξαιτίας της επιβολής του δεύτερου lockdown και της επαναφοράς των κοινωνικών περιορισμών.¹⁹⁵ Βέβαια, όπως θα δούμε παρακάτω, σε

---

¹⁹¹ Χ. Πολίτης, «Κορωνοϊός, Δημόσια Υγεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», όπ. παραπ.

¹⁹² Η περίπτωση του George Floyd έγινε ευρέως γνωστή, καθώς ο θάνατός του τον Μάιο του 2020 κατά τη διάρκεια αστυνομικής σύλληψης στη Μινεάπολη προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από τα η διεθνή κοινότητα αναφορικά με μια αστυνόμηση βασισμένη σε προκαταλήψεις και διακρίσεις, φαινόμενο το οποίο εντοπίζεται όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και στην Ευρώπη.

¹⁹³ Το ίδιο.

¹⁹⁴ S. Davis, “Human Rights and Covid-19”, *Global Challenges*, 1(12), June 2020.

¹⁹⁵ Βλ. Στατιστική Επετηρίδα Ελληνικής Αστυνομίας έτους 2020, σ. 60 στο: <http://www.astynomia.gr/images/stories/2021/files21/05062021statistika.pdf>.

αυτή τη γενική παραδοχή της συνολικής πτωτικής πορείας της εγκληματικότητας σε εθνικό επίπεδο, υπάρχουν εξίσου κάποιες μορφές παραβατικότητας που αποτελούν εξαίρεση.

Μεταξύ των διαφορετικών τύπων εγκλημάτων, που συναντάμε κατά τη περίοδο της πανδημίας, σε εθνικό επίπεδο, τα αδικήματα ιδιοκτησίας παρουσιάζουν τα περισσότερα καταγεγραμμένα περιστατικά (91.478). Μεταξύ αυτών, τα υψηλότερα ποσοστά σημειώνουν η κατηγορία των κλοπών με διαρρήξεις (15.897) και οι λοιπές κλοπές (63.808).¹⁹⁶ Ωστόσο, επαληθεύοντας τις συνολικές μετρήσεις της εγκληματικότητας, διακριτή είναι η μείωση των περιστατικών κατά τη διάρκεια της πρώτης και της δεύτερης καραντίνας, ενώ σταδιακή αύξηση εντοπίζεται από την άρση των περιορισμών και για τους επόμενους μήνες,¹⁹⁷ όπου οι καθημερινές δραστηριότητες είχαν επανέλθει στη φυσιολογική τους ροή. Αξίζει να σημειωθεί, ότι συγκριτικά με τα αντίστοιχα δεδομένα για το 2019, οι παραβιάσεις που αφορούν αδικήματα περί ιδιοκτησίας σημείωσαν αισθητή μείωση.¹⁹⁸ Επομένως, όμοια με τα αντίστοιχα διεθνή ερευνητικά συμπεράσματα, εντοπίζεται εξίσου αρνητική σχέση μεταξύ αυτής της μορφής αδικημάτων και των περιοριστικών μέτρων σε εθνικό επίπεδο.

Αναφορικά με τη νομοθεσία περί ναρκωτικών, οι αστυνομικές αρχές αναφέρουν τον αμέσως μεγαλύτερο αριθμό καταγεγραμμένων παραβάσεων, οι οποίες ανέρχονται στις 13.458,¹⁹⁹ ενώ μεταξύ αυτών, το μεγαλύτερο ποσοστό αντιστοιχούσε σε αδικήματα που σχετίζονται με κατοχή – χρήση ναρκωτικών ουσιών και σε δεύτερο βαθμό σε περιπτώσεις διακίνησης. Ωστόσο, συγκριτικά με το 2019 σημειώθηκε πτώση αυτής της κατηγορίας αδικημάτων (-9,83%), γεγονός που αποδεικνύει την αρνητική επίδραση των επιβαλλόμενων μέτρων στον αριθμό των συλλήψεων, αλλά και τις αλλαγές στο *modus operandi* των διακινητών εντός και εκτός των συνόρων, δεδομένης της

---

¹⁹⁶ Το ίδιο, σ. 24.

¹⁹⁷ Το ίδιο, σ. 39.

¹⁹⁸ ΕΛ. ΛΑΣ, *Στατιστικά στοιχεία - απολογισμός συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2019*, Δελτίο τύπου, Μάρτιος 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=93706&Itemid=2425&lang.

¹⁹⁹ Βλ. Στατιστική Επετηρίδα Ελληνικής Αστυνομίας έτους 2020, όπ. παραπ., σ. 22.

μειωμένης διαθεσιμότητας ορισμένων ναρκωτικών ουσιών, η οποία μάλιστα οδήγησε σε αύξηση των τιμών.²⁰⁰

Από την άλλη, σύμφωνα με την πρώτη ετήσια έκθεση για την βία κατά των γυναικών, από το Νοέμβριο του 2019 μέχρι και τον Οκτώβριο του 2020 καταγράφηκαν από τη γραμμή υποστήριξης SOS 6.042 περιστατικά βίας κατά των γυναικών, εκ των οποίων παραπάνω από τα μισά αφορούσαν κρούσματα ενδοοικογενειακής βίας, με 56% των περιπτώσεων να αφορά δράστες – συζύγους,²⁰¹ Συγκεκριμένα, κατά το διάστημα της καραντίνας, οι κλήσεις ήταν τέσσερις φορές περισσότερες σε σύγκριση με άλλες περιόδους πριν από την πανδημία.²⁰² Επιπλέον, από το σύνολο των κλήσεων που έγιναν, το 10% αφορούσε περιστατικά θυματοποίησης παιδιών εντός της οικογένειας.²⁰³ Ωστόσο, οι στατιστικές αναφορές της αστυνομίας δείχνουν σαφή μείωση των αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown, συγκριτικά με τους ίδιους μήνες του προηγούμενου έτους, πριν από την πανδημία, γεγονός που μπορεί να οφείλεται είτε στην ανικανότητα των θυμάτων να απευθυνθούν σε αστυνομικό τμήμα, εξαιτίας της επιβαλλόμενης καραντίνας και των περιοριστικών μέτρων στις μετακινήσεις, είτε στην ανεπαρκή ενημέρωση των θυμάτων σχετικά με τις ευέλικτες διαδικασίες ηλεκτρονικής αναφοράς περιστατικών βίας, είτε λόγω φόβου των θυμάτων, όπως και σε πολλούς ακόμα παράγοντες, οι οποίοι μπορεί να οδηγήσουν σε ανεπαρκή αναφορά τέτοιων περιστατικών.²⁰⁴

Όσον αφορά τις ανθρωποκτονίες και τους βιασμούς, τα στατιστικά δεδομένα της ελληνικής αστυνομίας για το έτος 2020 παρουσιάζουν αύξηση σε σύγκριση με τα αντίστοιχα δεδομένα για το 2019, καθώς καταγράφηκαν συνολικά 130 υποθέσεις ανθρωποκτονιών, είτε με δόλο, είτε από αμέλεια, ενώ το 2019 μόνο 76. Αντίστοιχα για τις υποθέσεις βιασμών οι αστυνομικές αρχές εξιχνίασαν 242 τετελεσμένα περιστατικά, ενώ το προηγούμενα έτος ανέρχονταν μόλις στα 167.²⁰⁵ Μεταξύ αυτών, οι περισσότερες ανθρωποκτονίες και βιασμοί εντοπίζονται κατά τους καλοκαιρινούς

---

²⁰⁰ Βλ. Ετήσια Έκθεση του ΣΟΔΝ-ΕΜΠ για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα, 2020, σ. 51 - 60 στο: <http://www.astynomia.gr/images/stories/2021/prokirkseis21/09072021ekthesi.pdf>.

²⁰¹ Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΠΦ), *1η ετήσια έκθεση για την βία κατά των γυναικών*, φύλων, Αθήνα 2020, σ. 33 – 37.

²⁰² V. Artinopoulou, “Domestic Violence: Evidence-based Policies Before and During the Pandemic in Greece”, *Temida*, 24(1), 2021, σ. 9.

²⁰³ Το ίδιο.

²⁰⁴ Το ίδιο, σ. 10.

²⁰⁵ ΕΛ. ΑΣ, *Στατιστικά στοιχεία - απολογισμός συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2019*, ό. παραπ.

μήνες, μέχρι και τον Σεπτέμβρη του 2020, γεγονός που μαρτυρά την έξαρση σε αυτές τις κατηγορίες εγκλημάτων μετά την λήξη των lockdown.²⁰⁶ Η οικονομική δυσπραγία, η ανεργία, η απομόνωση και η αυξημένη κατάχρηση ουσιών ως παράγοντες επικινδυνότητας, αλλά και η απογοήτευση, η πίεση και το άγχος, ως συνέπειες του εγκλεισμού των πολιτών, εν όψει της παρατεταμένης και επαναλαμβανόμενης καραντίνας κατά τη διάρκεια του 2020 και του 2021, θα λέγαμε ότι οδηγούν σε υπερβολικές και μη ελεγχόμενες συναισθηματικές αντιδράσεις, διαπίστωση που πιθανόν να εξηγεί την έξαρση των βίαιων εγκλημάτων στην ελληνική επικράτεια μετά τη χαλάρωση και άρση των περιορισμών.²⁰⁷

Επιπλέον, σύμφωνα με τα αστυνομικά στοιχεία παρουσιάζονται ιδιαίτερα μεγάλα νούμερα σε αδικήματα, όπως οι υποθέσεις με κατηγορία για εξύβριση, απείθεια, σωματικής βλάβη, όπως και κατηγορίες για αντίσταση και προσβολή της πολιτικής εξουσίας.²⁰⁸ Τα ευρήματα αυτά θα μπορούσαν να υποδηλώνουν την αυξημένη ένταση, τον θυμό και την αγανάκτηση των πολιτών, εν μέσω των δυσμενών συνθηκών της πανδημίας, συμπεριλαμβανομένων των επιβαλλόμενων μέτρων για μεγάλη χρονική περίοδο, της υποχρεωτικών εμβολίων, όπως και των σχετικών προστίμων για την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων, και κατ' επέκταση της ιδιόμορφης «κρίσης» που μαστίζει τη διεθνή κοινότητα. Ως αποτέλεσμα σημειώνεται υψηλό ποσοστό διαδηλώσεων και πορειών,²⁰⁹ συνοδευόμενες από αυξημένες συγκρούσεις των πολιτών με τις αστυνομικές αρχές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις οφείλονται στην έκφραση αντίστασης και απείθειας των πολιτών αναφορικά με την μη τήρηση των κυβερνητικών μέτρων που αφορούν τον περιορισμό της διασποράς του Covid – 19.²¹⁰

Ωστόσο, το γεγονός αυτό θα μπορούσε να οφείλεται στη παράνομη χρήση αστυνομικής βίας κατά τη διάρκεια των σχετικών ελέγχων, καθώς αναφερθήκαμε και παραπάνω.²¹¹

---

²⁰⁶ Βλ. Στατιστική Επετηρίδα Ελληνικής Αστυνομίας έτους 2020, όπ. παραπ.

²⁰⁷ Σ. Χ. Παπαϊωάννου, «Τα βίαια εγκλήματα σε έξαρση στην Ελλάδα», *Greek Reporter*, Ιούλιος 2021.

²⁰⁸ Βλ. Στατιστική Επετηρίδα Ελληνικής Αστυνομίας έτους 2020, όπ. παραπ.

²⁰⁹ Να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα στατιστικά της Ελληνικής Αστυνομίας για το 2020, καταγράφηκαν 144 αναφορές για τραυματισμούς αστυνομικών.

²¹⁰ Βλ. σχετικά στα: <https://www.reuters.com/world/europe/greek-police-protesters-clash-protest-against-covid-vaccines-2021-07-21/>, <https://www.naftemporiki.gr/story/1749496/anti-vax-organizers-hold-protests-throughout-greece-4k-assemble-in-front-of-parliament-on-wed> και <https://www.iefimerida.gr/ellada/epeisodia-stin-plateia-neas-smyrnis-epithesi-se-astynomikoys>.

²¹¹ Βλ. στο 2.2.1. και Διεθνής Αμνηστία, *Ελλάδα: Η ελευθερία της συνάθροισης σε ρίσκο και παράνομη χρήση βίας την εποχή της Covid – 19* στο:

Δεν αποτελεί πρωτοφανές φαινόμενο το ότι οι κυβερνήσεις σε διεθνές επίπεδο, παραβιάζουν συχνά το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, θέτοντας σε κίνδυνο τους πολίτες που θέλουν να εκφράσουν το αίσθημα της αδικίας, της αγανάκτησης και της απογοήτευσης που βιώνουν, δεδομένων μάλιστα των συνθηκών, μέσω της απειλής ή της άσκησης βίας.²¹² Μάλιστα, η Διεθνής Αμνηστία διαπίστωσε ότι οι ελληνικές αστυνομικές δυνάμεις, κατά τη διάρκεια του 2020, με το πρόσχημα της πανδημίας, καταπατούσαν κατ' επανάληψη το δικαίωμα των πολιτών για ειρηνική διαμαρτυρία, επιβάλλοντας καθολικές απαγορεύσεις και συχνά διαλύοντας ειρηνικές συγκεντρώσεις, κάνοντας κατάχρηση της εξουσίας που τους έχει δοθεί μέσω της χρήσης υπέρμετρης, αδικαιολόγητης βίας.²¹³ Θα λέγαμε, ότι το φαινόμενο αυτό θα μπορούσε να οφείλεται, αφενός σε μια πολυετή κουλτούρα ατιμωρησίας σε τέτοιες συμπεριφορές, οι οποίες, σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, πρέπει πλέον – δεδομένης της έξαρσης περιστατικών παράνομης χρήσης βίας - να αντιμετωπίζονται από τις ελληνικές αρχές ως συστημικό πρόβλημα και όχι ως μεμονωμένα περιστατικά.²¹⁴ και αφετέρου στις επιζήμιες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, που θεσπίστηκαν τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο του 2020, αναφορικά με τη ρύθμιση, τη διάλυση και την απαγόρευση των συναθροίσεων, καθώς οι κυβερνητικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη χρήση αστυνομικής βίας εμφανίζονται αόριστες, μη θέτοντας τα απαραίτητα όρια στις περιστάσεις κατά τις οποίες η αστυνομία θα προσφεύγει στη βία, αλλά και στη χρήση των διάφορων μέσων, μεθόδων και των υπηρεσιακών όπλων.²¹⁵ Σε αυτό το πλαίσιο, κατά τη διάρκεια του 2020, πραγματοποιήθηκε πειθαρχικός έλεγχος σε 5.836 αστυνομικούς, εκ των οποίων

---

https://www.amnesty.gr/sites/default/files/perilipsi-systaseis_ellada_i_eleytheria_tis_synathroisis_se_risko_kai_paranomi_hrisi_vias_tin_epohi_tis_covid-19.pdf.

²¹² European Greens, *Το δικαίωμα στη διαμαρτυρία*, 32nd Council, 2020 στο: <https://europeangreens.eu/sites/europeangreens.eu/files/news/files/5.Right%20to%20Protest%20.pdf>.

²¹³ Διεθνής Αμνηστία, *Ελλάδα: Οι αρχές κάνουν κατάχρηση εξόδιας για να καταπατήσουν το δικαίωμα στη διαμαρτυρία*, Ιούλιος 2021 στο: <https://www.amnesty.gr/news/press/article/24494/ellada-oi-arhes-kanoy-n-katahrisi-exooyias-gia-na-katapatisoyn-dikaioma-sti>

²¹⁴ Κ. Ζαφειρόπουλος, «Συστημικό πρόβλημα η αστυνομική βία», *Efsyn*, Ιούλιος 2021.

²¹⁵ Διεθνής Αμνηστία, *Ελλάδα: Η ελευθερία της συνάθροισης σε ρίσκο και η παράνομη χρήση βίας στην εποχή του Covid – 19*, όπ. παραπ.

316 αφορούσαν παραβάσεις για σοβαρά αδικήματα, ενώ εξετάστηκαν 134 υποθέσεις βίαιων επιθέσεων σε πολίτες.²¹⁶

Επίσης, η παραπληροφόρηση και οι θεωρίες συνωμοσιολογίας μαστιίζουν εξίσου σε εθνικό επίπεδο. Η ανεξέλεγκτη διάδοση ψευδών πληροφοριών στα social media, αναφορικά με τον Covid – 19, έχει εντείνει το αίσθημα φόβου των πολιτών, υπονομεύοντας ταυτόχρονα τον ρόλο και τις εφαρμοσμένες κυβερνητικές πολιτικές για την αναχαίτηση της «κρίσης», όπως και την εμπιστοσύνη των πολιτών στην αμυντική ικανότητα της χώρας, έναντι της απειλής του κορωνοϊού.²¹⁷ Δεδομένης της ψυχολογικής και κοινωνικής πίεσης στην οποία υποβάλλονται οι πολίτες, καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας, η ανάγκη τους για αναζήτηση ενός «αποδιοπομπαίου τράγου», τους ωθεί να υιοθετήσουν τις ιδέες αυτές, δείχνοντας εμπιστοσύνη στην εγκυρότητα τους. Η ανάγκη καταστολής της παραπληροφόρησης για τον Covid – 19, λοιπόν, ώθησε την ελληνική κυβέρνηση στην ποινικοποίηση σχετικών ενεργειών, σύμφωνα με το άρθρο 191 του τροποποιημένου ποινικού κώδικα, το οποίο ορίζει κυρώσεις για «όποιον δημοσίως ή μέσω του διαδικτύου διαδίδει ή διαδίδει, με οποιονδήποτε τρόπο, ψευδείς ειδήσεις που μπορούν να προκαλέσουν ανησυχία ή φόβο στο κοινό ή να υπονομεύουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην εθνική οικονομία, αμυντική ικανότητα της χώρας ή δημόσια υγεία».²¹⁸

Αναφορικά με τα περιστατικά διαδικτυακών εγκλημάτων, τα δεδομένα από την ελληνική εμπειρία δείχνουν έξαρση τέτοιων περιστατικών. Ωστόσο, σύμφωνα με τα αστυνομικά δεδομένα δεν έχει σημειωθεί έξαρση στα περιστατικών παιδικής πορνογραφίας, όπως συνέβη σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, οι κυριότεροι τρόποι δράσης, που εντοπίστηκαν, αφορούσαν τη χρήση παράνομα αποκτηθέντων προσωπικών στοιχείων από πιστωτικών/χρεωστικές κάρτες των θυμάτων, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν για διαδικτυακές συναλλαγές και αγορές (π.χ. συναλλαγές σε ιστοτόπους ή διαδικτυακές στοιχηματικές εταιρείες). Στις περιπτώσεις αυτές, τα στοιχεία των καρτών αποκτήθηκαν, κατά κύριο λόγο, μέσω επιθέσεων διαδικτυακού

---

²¹⁶ Β. Γ. Λαμπρόπουλος Βασίλης, «Η στροφή του εγκλήματος τη χρονιά της καραντίνας», *Το Βήμα*, Δεκέμβριος 2021.

²¹⁷ Σ. Μιχάλαρος, «Κορωνοϊός: Το δίκτυο 5G, τα social media και οι σκοτεινές θεωρίες συνωμοσίας», *Πρώτο θέμα*, Απρίλιος 2020.

²¹⁸ Βλ. σχετικά το άρθρο 191 του ποινικού κώδικα (Νόμος 4619/2019) - Διασπορά ψευδών ειδήσεων στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-191-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-diaspora>.

ψαρέματος (phishing), ενώ σε πολλές περιπτώσεις πολίτες, πραγματοποίησαν διαδικτυακές αγορές προϊόντων υψηλής ζήτησης, όπως είναι το υγειονομικό υλικό (π.χ. μάσκες, αντισηπτικά, γάντια κ.α.), μέσω ιστοτόπων ημεδαπών και αλλοδαπών διαδικτυακών εμπορών, καταβάλλοντας το εκάστοτε χρηματικό ποσό, χωρίς να παραλάβουν τις υποτιθέμενες παραγγελίες τους.²¹⁹ Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η διακίνηση παραϊατρικών και πλαστών φαρμακευτικών προϊόντων είναι αρκετά διαδεδομένη και σε εθνικό επίπεδο, με την Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος να έχει εντοπίσει πέντε ιστοσελίδες μέσω των οποίων γινόταν διακίνηση, ήδη από τις αρχές της πρώτης καραντίνας (Μάρτιος 2020), στο πλαίσιο της διεθνούς επιχείρησης για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου φαρμάκων με την ονομασία “PANGEA”.²²⁰ Επιπλέον, έχουν γίνει αρκετές αναφορές για διασπορά ψευδών ειδήσεων, αναφορικά με τον Covid – 19, μέσω διαδικτυακών πλατφορμών, αλλά και αναφορές για τηλεφωνικές απάτες με το πρόσχημα της μόλυνσης συγγενικών προσώπων από Covid – 19.²²¹ Επίσης, εμφανίζονται οι περιπτώσεις όπου απατεώνες, οι οποίοι μέσω ειδικά σχεδιασμένων εφαρμογών για κινητές συσκευές, οι οποίες χρησιμεύουν για την παρακολούθηση της εξάπλωσης του Covid – 19 προσπαθούν να αποσπάσουν προσωπικές πληροφορίες, ή εκείνοι που εμφανίζονται ως εκπρόσωποι εθνικών και παγκόσμιων υγειονομικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένου του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO) και των Κέντρων Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (CDC), και μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού «ψαρέματος» (“phishing”) αποσκοπούν στο να υποκλέψουν προσωπικά στοιχεία ταυτοποίησης και τραπεζικές πληροφορίες από τους χρήστες.²²²

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι έχουν καταγράψει περιστατικά, όπου επιτήδειοι τηλεφωνούν σε ανυποψίαστους πολίτες με το πρόσχημα ότι συγγενικό τους πρόσωπο έχει προσβληθεί από Covid – 19, αποσπώντας ένα χρηματικό ποσό για τα έξοδα της

---

²¹⁹ ΕΛ. ΑΣ, *Η Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ενημερώνει τους πολίτες σχετικά με προσπάθειες εξαπάτησης και περιπτώσεις διασποράς ψευδών ειδήσεων, μέσω διαδικτύου, με αφορμή τον κορωνοϊό (COVID-19)*, Δελτίο τύπου, Μάρτιος 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=98571&Itemid=2539&lang=.

²²⁰ Γ. Σουλιώτης, «Οργανωμένο έγκλημα με «αντισώματα», *Καθημερινή*, Μάρτιος 2020.

²²¹ ΕΛ. ΑΣ, *Η Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ενημερώνει τους πολίτες σχετικά με προσπάθειες εξαπάτησης και περιπτώσεις διασποράς ψευδών ειδήσεων, μέσω διαδικτύου, με αφορμή τον κορωνοϊό (COVID-19)*, όπ. παραπ.

²²² Cyberalert, *Οδηγός προστασίας από τεχνικές εξαπάτησης Covid – 19*, ΕΑΔ στο: https://cyberalert.gr/wp-content/uploads/2020/04/EAD_fylladio_covid19.pdf.

νοσηλείας. Αντίστοιχα, υπάρχουν αναφορές στις αστυνομικές αρχές για επίδοξους εγκληματίες, οι οποίοι υποδουόμενοι, είτε δημοτικούς υπαλλήλους, είτε υπαλλήλους του υπουργείου Υγείας έκαναν απόπειρες εισόδου σε κατοικίες ζητώντας να κάνουν ενημέρωση για τον κορωνοϊό.²²³ Γίνεται προφανές, λοιπόν, ότι στα πλαίσια της πανδημίας, οι πιθανοί δράστες επιδιώκουν το παράνομο κέρδος επινοώντας νέους μεθόδους για να δράσουν, καθιστώντας τον σχεδιασμό μιας στρατηγικής προληπτικού χαρακτήρα ακόμα πιο αναγκαίο.

Τέλος, σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Αυτοκτονιών του Κέντρου για την Πρόληψη της Αυτοκτονίας, οι αυτοκτονίες που καταγράφηκαν για το έτος 2020 ήταν 451, ενώ αντίστοιχα για το έτος 2019, ξεπερνούσαν τις 500, γεγονός που αποτελεί μία σαφής ένδειξη πτώσης στον αριθμό τέτοιων περιστατικών σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά, πριν την έναρξη της πανδημίας.²²⁴ Ωστόσο, σε αντίθεση με τα διεθνή και ευρωπαϊκά δεδομένα, οι αναφερόμενες αυτοκτονίες αφορούν στο μεγαλύτερο ποσοστό τις ηλικίες άνω των 41 ετών, και όχι τα νεαρά άτομα, ενώ οι περισσότερες από αυτές τοποθετούνται χρονικά μεταξύ Ιουνίου και Αυγούστου του 2020, μετά την άρση του πρώτου lockdown.²²⁵ Η σχετική μείωση, λοιπόν, στα περιστατικά αυτοκτονιών στην ελληνική επικράτεια πιθανόν σχετίζεται με τον σχετικά χαμηλό αριθμό κρουσμάτων και θανάτων από Covid-19, την εισοδηματική υποστήριξη για τους οικονομικά πληττόμενους, την εναλλακτική «λύση» της τηλεργασίας για ορισμένους, την οικογενειακή υποστήριξη κ.ά.²²⁶

Από όσα προαναφέρθηκαν, συμπεραίνουμε ότι υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών δεδομένων, αναφορικά με το εγκληματικό φαινόμενο, αλλά και τους γενικούς δείκτες της εγκληματικότητας, κατά τη περίοδο της πανδημίας. Ωστόσο, εντοπίζονται μικρές διαφοροποιήσεις στα στοιχεία που παρουσιάζονται μεταξύ ορισμένων κρατών ή κάποιων συγκεκριμένων πόλεων εντός μιας χώρας, οι οποίες σχετίζονται με τα δημογραφικά, πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα της εκάστοτε χώρας. Για παράδειγμα, τα αποτελέσματα έρευνας

---

²²³ ΕΛ. ΑΣ, *Η Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ενημερώνει τους πολίτες σχετικά με προσπάθειες εξαπάτησης και περιπτώσεις διασποράς ψευδών ειδήσεων, μέσω διαδικτύου, με αφορμή τον κορωνοϊό (COVID-19)*, όπ. παραπ.

²²⁴ Κλίμακα, *Μείωση των αυτοκτονιών την πρώτη χρονιά της πανδημίας* στο: <https://www.klimaka.org.gr/meiosi-ton-aftoktonion-tin-proti-xronia-tis-pandimias-klimaka/>.

²²⁵ Βλ. Στατιστική Επετηρίδα Ελληνικής Αστυνομίας έτους 2020, όπ. παραπ., σ. 122.

²²⁶ Β. Πρατικάκης, «Κορωνοϊός : «Καμία αύξηση» των αυτοκτονιών στην Ελλάδα – Η σύγκριση με άλλες χώρες», *Το Βήμα*, Μάιος 2022.

στις ΗΠΑ έδειξε ότι σε περιοχές, όπου είχαν επιβληθεί πιο αυστηροί συνδυασμοί πολιτικών περιορισμού σημειώθηκαν μεγαλύτερες μειώσεις στις διαρρήξεις, τις κλοπές και τις ληστείες.²²⁷ Επιπλέον, να σημειωθεί ότι τα αστυνομικά αρχεία αντιμετώπιζαν προβλήματα αναφοράς/καταγραφής, κατά τη διάρκεια των περιορισμών, τα οποία δεν εξαρτώνται μόνο από το τύπο του εγκλήματος και την προθυμία των θυμάτων να αναφέρουν τα εκάστοτε περιστατικά, αλλά και τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών ποινικής δικαιοσύνης και δημόσιας υγείας της εκάστοτε χώρας, όπως και τις θεσμικές πρακτικές αυτών, ενώ μπορεί να είναι ετερογενή και να έχουν μεγαλύτερες ελλείψεις σε κοινωνίες με χαμηλό ή μεσαίο εισόδημα.²²⁸ Επίσης, οι διαφοροποιήσεις των ευρημάτων σε ορισμένες περιπτώσεις, οφείλονται στην ετερογένεια μεταξύ των κρατών αναφορικά με το μέγεθος της οικονομικής επισφάλειας, τα ποσοστά ανεργίας και τη δυνατότητα απόκρισης της εκάστοτε κυβέρνησης στην αντιμετώπιση των αναγκαίων δαπανών για την εξασφάλιση της δημόσιας υγείας και της διασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας των πολιτών.

Άλλη μια διαπίστωση αφορά την θετική συσχέτιση μεταξύ της υψηλής μείωσης της εγκληματικότητας και των πολυπληθέστερων περιοχών, όπου είχαν σημειωθεί υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας στο παρελθόν. Αυτό συμβαίνει γιατί στα αστεακά περιβάλλοντα, υπό κανονικές συνθήκες, οι ευκαιρίες για τα διάπραξη παραβατικών ενεργειών είναι στατιστικά περισσότερες, δεδομένης της σύγκλισης των δραστών με περισσότερα θύματα – στόχους. Επομένως, στα πλαίσια των συνθηκών της πανδημίας, η εμφανής πτώση στα επίπεδα εγκληματικότητας για τις πολυπληθέστερες πόλεις οφείλεται στη μείωση της αλληλεπίδρασης μεταξύ πιθανών θυμάτων και δραστών.²²⁹

Επιπλέον, η εξέλιξη της εγκληματικότητας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, όπως διατυπώθηκε παραπάνω, υποδηλώνει μια αναγκαία προσαρμογή των δυνητικών εγκληματιών στις ιδιόμορφες συνθήκες της κρίσης. Επομένως, εντοπίζονται αλλαγές στο *modus operandi* των δραστών, είτε ενεργούν μεμονωμένα, είτε δρουν στα πλαίσια οργανωμένων δράσεων (οργανωμένο έγκλημα). Επίσης, διακρίνουμε μετατόπιση της

---

²²⁷ A. E. Nivette, et al., “A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime”, *όπ. παραπ.*, σ. 872.

²²⁸ R. Guerrero, et al., “Sistema de indicadores comparables de convivencia y seguridad ciudadana: un consenso de países”, *Revista Panamericana de Salud Publica*, 31, 2012, σ. 253–259.

²²⁹ J. R. Balmori de la Miyar, L. Hoehn-Velasco & A. Silverio-Murillo, “The U-shaped crime recovery during COVID-19: evidence from national crime rates in Mexico”, *όπ. παραπ.*, σ. 8–10.

εγκληματικότητας από τους δημόσιους στους ιδιωτικούς χώρους, όπως και στον κυβερνοχώρο, δεδομένων των περιορισμών, τη μειωμένης κινητικότητας και της παραμονής στο σπίτι, γεγονός που επαληθεύεται από την αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας και των διαδικτυακών εγκλημάτων.

Επομένως, εν όψει των νέων δεδομένων στο τοπίο της παγκόσμιας εγκληματικότητας, καθίσταται απαραίτητη η αναθεώρηση και η προσαρμογή των επιμέρους πολιτικών αντιμετώπισης του εγκλήματος στις νέες συνθήκες, όπως και η εφαρμογή των κατάλληλων προληπτικών μέτρων. Στο επόμενο κεφάλαιο, λοιπόν, θα εστιάσουμε στις μορφές πρόληψης του εγκλήματος, που εφαρμόστηκαν στα πλαίσια της πανδημίας του Covid – 19, όπως και στα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής που προωθήθηκαν από τη παγκόσμια κοινότητα.

3. ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ: Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Οι αλλαγές που εντοπίζονται στο τομέα της εγκληματικής δραστηριότητας κατά τη περίοδο της πανδημίας, θέτουν νέες προσκλήσεις, αφενός στη διεθνή επιστημονική κοινότητα, σε επίπεδο εμπειρικής μελέτης του εγκλήματος και αφετέρου στους υπεύθυνους χάραξης αντεγκληματικής πολιτικής, αλλά και κατ' επέκταση στους επίσημους φορείς απονομής της ποινικής δικαιοσύνης των κρατών, από τους οποίους απαιτείται πλήρης συντονισμός και συνεργασία, ώστε να επιτευχθεί η διασφάλιση των σύγχρονων κοινωνιών από τις νέες απειλές στο τοπίο της εγκληματικότητας. Στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο, λοιπόν, θα επιχειρηθεί ο εντοπισμός των ειδικότερων τομέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, ενώ έμφαση θα δοθεί, αφενός στις προτεραιότητες της αντεγκληματικής πολιτικής, και αφετέρου στις προληπτικού χαρακτήρα εφαρμοσμένες πολιτικές, βασισμένοι στη διεθνή, ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία.

3.1. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Από όσα προαναφέρθηκαν σε επίπεδο φαινομενολογίας του εγκλήματος, δεδομένης της αισθητής μείωσης που σημείωσαν αρκετές κατηγορίες εγκλημάτων κατά τη

διάρκεια των επιβαλλόμενων περιορισμών, είναι προφανές ότι τα κυβερνητικά μέτρα και οι πολιτικές, που εφαρμόστηκαν με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας και την αναχαίτηση της υγειονομικής κρίσης, λειτούργησαν σε μεγάλο βαθμό ανασταλτικά στην άνθηση της συνολικής εγκληματικότητας. Ωστόσο, όπως είδαμε παραπάνω, οι επιπτώσεις αυτών των περιορισμών και οι συνέπειες της πανδημίας στο σύνολό τους, όπως τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, εγείρουν άλλα ζητήματα.

Σε πρώτο επίπεδο, δεδομένης της επιτακτικότητας διατήρησης της ασφάλειας της παγκόσμιας κοινότητας, εν όψει της υγειονομικής απειλής του Covid – 19, ο ρόλος των αστυνομικών αρχών ενισχύθηκε σε σημαντικό βαθμό, με τις πολιτικές αστυνόμευσης να αποτελούν βασικό παράγοντα για τη πρόληψη του εγκλήματος και την διατήρηση της δημόσιας τάξης. Ωστόσο, δεδομένου ότι οι προτεραιότητες των υπηρεσιών κοινοτικής αστυνόμευσης²³⁰ και των κοινοτικών προγραμμάτων πρόληψης,²³¹ κατά τη πρώτη περίοδο της πανδημίας, έχουν μετατοπιστεί προς τη διασφάλιση της συμμόρφωσης των πολιτών στα επιβαλλόμενα μέτρα, δεν υπάρχει επαρκής αστυνόμευση σε σημεία, όπου ο έλεγχος είναι απαραίτητος, εν όψει των επικείμενων απειλών και της αναδυόμενης εγκληματικότητας.²³² Κατά αυτό τον τρόπο, είδαμε τύπους εγκλημάτων, όπως οι διαρρήξεις καταστημάτων και επιχειρήσεων να αυξάνονται, καθώς, δεν υπήρχε επαρκής επιτήρηση σε περιοχές εμπορικών δραστηριοτήτων, δεδομένης της ,σχεδόν, μηδενικής κινητικότητας εν μέσω της καραντίνας.²³³ Παρ' όλα αυτά, αξίζει να υπογραμμιστεί ότι, στα πλαίσια των περιοριστικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένων των συνοριακών περιορισμών, που επιβλήθηκαν (εναέριοι, χερσαίοι και θαλάσσιοι) από τις περισσότερες χώρες της ΕΕ, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι αστυνομικές δυνάμεις επανατοποθετήθηκαν σε ορισμένες περιοχές και τα καθήκοντα τους επικεντρώθηκαν εκ νέου. Η αυξημένη παρουσία, λοιπόν, των αρχών επιβολής του νόμου σε περιοχές υψηλού κινδύνου και οι συχνότεροι έλεγχοι οδήγησαν σε πολλές μικρές κατασχέσεις ναρκωτικών. Σχετικές

---

²³⁰ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “community-oriented policing services”.

²³¹ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως “proactive community engagement programs”.

²³² United Nations, *Developments regarding crime prevention and criminal justice as a result of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic*, Fourteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, Japan, March 2021, σ. 9 στο: <https://documents-dds.ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V20/075/19/PDF/V2007519.pdf?OpenElement>.

²³³ B. Pietrawska, S. K. Aurand & W. Palmer, “Covid-19 and crime: CAP’s perspective on crime and loss in the age of Covid-19: Los Angeles crime”, όπ. παραπ.

αναφορές υπήρξαν από σημεία ελέγχου της αστυνομίας σε αρκετές χώρες της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η Γαλλία, η Ιταλία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.²³⁴

Το έργο, λοιπόν, των κυβερνήσεων σε διεθνή κλίμακα, εν όψει μιας άγνωστης, αρχικά, υγειονομικής απειλής, αντιμετώπιζε αρκετές δυσχέρειες, συμπεριλαμβανομένης της αναπροσαρμογής, οργάνωσης και εκπαίδευσης των αστυνομικών δυνάμεων, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις άγνωστες προκλήσεις που ενέχει η πανδημία.²³⁵ Ωστόσο, λόγω της ασάφειας των κατευθυντήριων γραμμών, αναφορικά με τα καθήκοντα των αστυνομικών δυνάμεων, υπήρξαν περιπτώσεις όπου η αστυνομία έλαβε αντικρουόμενες αποφάσεις, στα πλαίσια επιβολής των ειδικών κυβερνητικών πολιτικών.²³⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η επίτευξη συμμόρφωσης στα περιοριστικά μέτρα, μέσω του φόβου της τιμωρίας, σε πολλές περιπτώσεις με χρήση αστυνομικής βίας, γεγονός που αμφισβητεί την έννοια της αστυνόμευσης που βασίζεται στη συναίνεση, και οδηγεί σε διάβρωση της αστυνομικής νομιμότητας. Βέβαια, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, η διασφάλιση της συμμόρφωσης στα επιβαλλόμενα μέτρα από πολίτες, οι οποίοι αξιολογούν τις κυβερνητικές αποφάσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας από τον Covid – 19 ως κατάλληλες και τις αποφάσεις επιβολής της αστυνομίας ως δίκαιες, τόσο όσον αφορά τις διαδικασίες όσο και τα αποτελέσματα θα μπορούσε, εν μέρει, να ενισχύσει τη νομιμότητα της αστυνομίας.²³⁷

Από την άλλη, δεδομένων των αλλαγών στην εγκληματικές τάσεις, η γενική γραμματεία της Interpol δημοσιοποίησε μία έκθεση που εμπεριέχει εκτιμήσεις για τις προβλεπόμενες απειλές, προκειμένου να ενισχύσει το έργο της αστυνομίας έναντι του αναδυόμενου εγκλήματος. Οι αναφορές αυτές βασίζονται σε στοιχεία αστυνομικών υπηρεσιών σε παγκόσμιο επίπεδο και εμπεριέχουν πρακτικές αστυνόμευσης, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση της εγκληματικότητας,

---

²³⁴ Europol, *EU Drug Markets: Impact of COVID-19*, May 2020 στο: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/eu_drug_markets_covid19_impact_final.pdf.

²³⁵ J. Maskaly, S. K. Ivkovic & P. Neyroud, “Policing the COVID-19 Pandemic: Exploratory Study of the Types of Organizational Changes and Police Activities Across the Globe”, *International Criminal Justice Review*, 31(3), 2021, σ. 267.

²³⁶ D. Cave & A. L. Dahir, “How far should police go in enforcing coronavirus lockdowns?”, *New York Times*, April 2020.

²³⁷ C. Stott, O. West & M. Harrison, “A turning point, securitization, and policing in the context of COVID-19: Building a new social contract between state and nation?”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 14(3), 2020, σ. 574–578.

εν καιρώ πανδημίας.²³⁸ Αντίστοιχα, ορισμένες ΜΚΟ ανέπτυξαν λίστες με τις απαραίτητες αλλαγές που πρέπει να κάνουν οι αστυνομικές υπηρεσίες ως απάντηση στις προκλήσεις που έχει φέρει η πανδημία.²³⁹ Κατά αυτό τον τρόπο, αστυνομικές υπηρεσίες, διεθνώς, υιοθέτησαν ορισμένες από τις βέλτιστες πρακτικές, λαμβάνοντας τα απαραίτητα μέτρα για να προσαρμόσουν τα πρότυπα επιβολής του νόμου στις τρέχουσες ανάγκες της κοινωνίας,²⁴⁰ ενώ σε αρκετές περιπτώσεις, ειδικές μονάδες με εστιασμένες αποστολές συστάθηκαν εντός των αστυνομικών τμημάτων για την ταχεία αντιμετώπιση των αναδυόμενων απειλών.²⁴¹ Για παράδειγμα, αμέσως μετά την πανδημία, το αστυνομικό τμήμα του Λος Άντζελες (LAPD) τοποθέτησε αστυνομικούς να περιπολούν σε καθημερινή βάση εξαιρετικά πολυσύχναστες περιοχές, ενώ το τμήμα του σερίφη της κομητείας του Λος Άντζελες (LASD) ανέθεσε σε αστυνομικούς, από εξειδικευμένες μονάδες να αναλάβουν την επιτήρηση δημόσιων χώρων, δεδομένης της επιστροφής της αστεακής εγκληματικότητας στα προ - πανδημικά επίπεδα και την ανάγκη διαχείρισης της διαρκώς μεταβαλλόμενης κατάστασης.²⁴² Αντίστοιχα, στην Κίνα τα αστυνομικά τμήματα παρέμεναν, ευρέως, ανοιχτά, παρέχοντας άμεση ανταπόκριση σε αναφορές των πολιτών σχετικά με τη διάδοση ψεύτικων φημών και περιστατικών παραπληροφόρησης.²⁴³

Ως απάντηση, λοιπόν, στην πανδημία, οι αστυνομικές υπηρεσίες άλλαξαν τον τρόπο με τον οποίο οι αξιωματικοί συμμετέχουν στην «αντιδραστική αστυνόμευση»²⁴⁴ (π.χ. συλλήψεις), ενώ προσάρμοσαν τις στρατηγικές προληπτικού χαρακτήρα (π.χ. κοινοτική αστυνόμευση) στις τρέχουσες ανάγκες της κοινωνίας. Οι περισσότερες αστυνομικές υπηρεσίες προώθησαν διαδικασίες κοινοτικής αστυνόμευσης και

---

²³⁸ Ε. Στεργιούλης, «Αστυνόμευση εν μέσω της πανδημίας. Το τοπίο της εγκληματικότητας αλλάζει ριζικά», *Huffpost*, Απρίλιος 2020.

²³⁹ Βλ. J. Maskaly, S. K. Ivkovic & P. Neyroud, “Policing the COVID-19 Pandemic: Exploratory Study of the Types of Organizational Changes and Police Activities Across the Globe”, *όπ. παραπ. και Police Executive Research Forum, Responding to COVID-19* στο: https://www.policeforum.org/index.php?searchword=Responding+to+COVID-19.&ordering=&searchphrase=all&option=com_search.

²⁴⁰ A. S. Belfort, “Law Enforcement Best Practices Can Help Halt the Spread of COVID-19 by Keeping People Out of Jail”, *Vera*, May 2020.

²⁴¹ F. Jiang & C. Xie, “Roles of Chinese Police Amidst the COVID-19 Pandemic”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 14(4), 2020, σ. 1131.

²⁴² W.G. Jennings & N. M. Perez, “The Immediate Impact of COVID-19 on Law Enforcement in the United States”, *American Journal of Criminal Justice*, 45, 2020, σ. 694.

²⁴³ F. Jiang & C. Xie, “Roles of Chinese Police Amidst the COVID-19 Pandemic”, *όπ. παραπ.*

²⁴⁴ Στο πρωτότυπο αναφέρεται ως: “reactive policing”.

ενίσχυσαν τις περιπολίες των αστυνομικών δυνάμεων σε περιοχές υψηλού κινδύνου.²⁴⁵ Στα πλαίσια της «κοινοτικής αστυνόμευσης» ιδιαίτερα αποδοτική είναι η ανάπτυξη σχέσεων με τους κρατικούς φορείς της εκάστοτε περιοχής, κοινωνικές υπηρεσίες, τοπικές ενώσεις και συμβούλια, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, όπως και τις τοπικές επιχειρήσεις, καθώς οι κοινοτικές συμπράξεις βελτιώνουν τη ροή πληροφοριών μεταξύ των αστυνομικών και των μελών της κοινότητας, αναφορικά με σημαντικά θέματα δημόσιας ασφάλειας, εν όψει των δυσμενών συνθηκών της πανδημίας.²⁴⁶ Επιπλέον, δεδομένων των αυξημένων προκλήσεων που έθεσε ο Covid – 19, εντατικοποιήθηκαν ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης, ώστε οι αστυνομικές δυνάμεις να εξοπλισθούν με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να ανταποκριθούν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της κοινωνίας.²⁴⁷

Επιπλέον, οι δυσμενείς συνθήκες της πανδημίας οδήγησαν τις αστυνομικές δυνάμεις στην υιοθέτηση εναλλακτικών τρόπων προώθησης των υπηρεσιών τους, μέσα από τη χρήση των νέων τεχνολογιών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Έχει αποδειχθεί σε προηγούμενες μελέτες ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εξαιρετικά χρήσιμα, και απαραίτητα θα λέγαμε, καθώς μπορούν να συμβάλλουν στον μετριασμό, τον συντονισμό και την ανάκαμψη των κοινωνιών που πλήττονται από κρίσεις.²⁴⁸ Σύμφωνα με τους Palen et al. η σταδιακή προώθηση πληροφοριών μέσω των εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. Facebook, Twitter κ.ά.) μπορεί να βοηθήσει σημαντικά στη δημιουργία μιας συνολικής εικόνας για μια καταστροφή.²⁴⁹ Στα πλαίσια της πανδημίας του Covid – 19, λοιπόν, αναδύθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο μια νέα μορφή κοινοτικής αστυνόμευσης, όπως χαρακτηρίστηκε από το «Κέντρο Ανάπτυξης Επικοινωνιών Ανοιχτού Κώδικα» (OSCAR), η λεγόμενη «επικοινωνιακή αστυνόμευση» ή οι

---

²⁴⁵ J. Maskaly, S. K. Ivkovic & P. Neyroud, “Policing the COVID-19 Pandemic: Exploratory Study of the Types of Organizational Changes and Police Activities Across the Globe”, *όπ. παραπ.*, σ. 269

²⁴⁶ *Community Policing and COVID-19: Tested Solutions to Address New Challenges*, Wilfrid Laurier University, December 2020 στο: <https://online.wlu.ca/news/2020/12/15/community-policing-and-covid-19-tested-solutions-address-new-challenges> .

²⁴⁷ Το ίδιο.

²⁴⁸ K. Domdouzis, et al., “A social media and crowdsourcing data mining system for crime prevention during and post-crisis situations”, *Journal of Systems and Information Technology*, 18(4), 2016, σ. 366 και J. B. Houston, et al., “Social media and disasters: a functional framework for social media use in disaster planning, response, and research”, *Disasters*, 39(1), 2015, σ. 4 – 6.

²⁴⁹ K. Domdouzis, et al., “A social media and crowdsourcing data mining system for crime prevention during and post-crisis situations”, *όπ. παραπ.*

«ανοιχτού κώδικα» αστυνομικές επικοινωνίες,²⁵⁰ σύμφωνα με την οποία, προτείνεται οι αστυνομικές υπηρεσίες να ενσωματώνουν το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τακτικά στις αστυνομικές έρευνες και τη συλλογή πληροφοριών, με την ενεργό συμμετοχή της κοινότητας. Στα πλαίσια αυτής, οι αρχές επιβολής του νόμου του Ηνωμένου Βασιλείου χρησιμοποίησαν το Twitter, κατά τα πρώτα στάδια της πανδημίας, για να ενημερώσουν τους πολίτες, όπως και τις επιχειρήσεις, τους ενδιαφερόμενους φορείς και τις υπηρεσίες, αναφορικά με τους κινδύνους που ελλοχεύουν και την αναδυόμενη εγκληματικότητα κατά τη τρέχουσα περίοδο της πανδημίας. Συγκεκριμένα, προωθούσαν πληροφορίες σχετικά με το *modus operandi* των πιθανών δραστών, ενώ παρείχαν χρήσιμες οδηγίες για την αποφυγή πιθανής θυματοποίησης, όπως και διαδικτυακούς συνδέσμους, όπου οι χρήστες θα μπορούσαν να βρουν περισσότερες πληροφορίες.²⁵¹

Σχετική έρευνα, μάλιστα, έδειξε ότι, σε σχέση με την περίοδο πριν από τον Covid-19, εντοπίζονται υψηλότερες, από τις αναμενόμενες, συχνότητες tweets, που σχετίζονται με απάτες, περιπτώσεις ενδοοικογενειακής κακοποίησης, εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, κακοποίηση παιδιών, ενώ σημειώνεται μείωση εκείνων που αφορούν βίαια εγκλήματα, διαρρήξεις, τρομοκρατικές επιθέσεις κ.τ.λ.²⁵² Συμπεραίνουμε, επομένως, ότι οι πληροφορίες, που προωθούνται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ανταποκρίνονται πιστά στα διαθέσιμα ερευνητικά και στατιστικά δεδομένα, όπως αυτά έχουν καταγραφεί σε επίπεδο φαινομενολογίας του εγκλήματος, γεγονός που επαληθεύει την αξιοπιστία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως επικοινωνιακό μέσο μεταξύ των αστυνομικών αρχών και των πολιτών. Επιπλέον, κατά αυτόν τον τρόπο, η αστυνομία έχει πρόσβαση σε αξιόπιστα δεδομένα που σχετίζονται με το έγκλημα, γεγονός που συμβάλει στην καλύτερη οργάνωση των διαδικασιών αστυνόμευσης και την λήψη ορθότερων αποφάσεων, όπως και στη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης με το κοινό.²⁵³ Ωστόσο, σπάνια δόθηκαν λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο

---

²⁵⁰ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως: “open source police communications”.

²⁵¹ M Nikolovska, S. D. Johnson & P. Ekblom, “«Show this thread»: policing, disruption and mobilisation through Twitter. An analysis of UK law enforcement tweeting practices during the Covid-19 pandemic”, *Crime Sci.*, 9(20), 2020, σ. 2 – 7.

²⁵² Το ίδιο, σ. 9 – 11.

²⁵³ K. Domdouzis, et al., “A social media and crowdsourcing data mining system for crime prevention during and post-crisis situations”, *οπ. παραπ.*, σ. 379 – 380.

τα οι χρήστες μπορούσαν να αναφέρουν τη θυματοποίησή τους ή την θυματοποίηση τρίτων.²⁵⁴

Είναι σημαντικό, επίσης, να αναφερθεί ότι, παρά τις αυξημένες ευθύνες των αστυνομικών αρχών για τη διατήρηση της τάξης και την επιβολή των περιοριστικών μέτρων από τη κυβέρνηση, όπως και τις σημαντικές ελλείψεις στο προσωπικό, εξαιτίας των πολυάριθμων κρουσμάτων εντός των υπηρεσιών, η ενίσχυση και η οργάνωση των αστυνομικών δυνάμεων με σκοπό την προστασία των πολιτών από το έγκλημα, αλλά και η άμεση ανταπόκριση τους στις τηλεφωνικές αναφορές και εκκλήσεις για βοήθεια των πολιτών, σε πολλές περιπτώσεις, ήταν εμφανείς. Βάσει μελέτης στην Αγγλία και την Ουαλία, διαπιστώθηκε ότι υπήρχε άμεση ανταπόκριση των υπηρεσιών στα αιτήματα του κοινού για βοήθεια, χρησιμοποιώντας το “THRIVE”²⁵⁵, ώστε να γίνει αξιολόγηση της εκάστοτε απειλής, κινδύνου ή βλάβης, ώστε να δοθεί προτεραιότητα στις περιπτώσεις που επείγουν και ενέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο για τα θύματα. Επιπλέον, οι περισσότερες αστυνομικές υπηρεσίες πρόσθεσαν ερωτήσεις αξιολόγησης κινδύνου, σχετικά με τον Covid – 19 για να τους βοηθήσουν να κατευθύνουν τις επεμβάσεις τους, ενώ παράλληλα οι περισσότερες αστυνομικές δυνάμεις στρατολόγησαν ειδικούς αστυφύλακες για άμεση ανταπόκριση στα ενδεχόμενα αιτήματα για βοήθεια.²⁵⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα αστυνομικά τμήματα του Ντέβον και της Κορνουάλης, τα οποία στρατολόγησαν δύο νέες ομάδες αξιωματικών, οι οποίοι υποβλήθηκαν σε δύο εβδομάδες εντατικής εκπαίδευσης, για να αναλάβουν τις κλήσεις έκτακτης ανάγκης.²⁵⁷

---

²⁵⁴ M Nikolovska, S. D. Johnson & P. Ekblom, “«Show this thread»: policing, disruption and mobilisation through Twitter. An analysis of UK law enforcement tweeting practices during the Covid-19 pandemic”, *όπ. παραπ.*, σ. 9.

²⁵⁵ Πρόκειται για ένα εργαλείο αξιολόγησης κινδύνων, που χρησιμοποιείται από δυνάμεις επιβολής του νόμου. Αξιολογεί απειλές, βλάβες και ενδεχόμενους κινδύνους, τις εκάστοτε ευκαιρίες διερεύνησης, την ευπάθεια των θύματος, όπως και το επίπεδο εμπλοκής της αστυνομίας που απαιτείται για την επίλυση του ζητήματος. Τα στοιχεία που συλλέγονται χρησιμοποιούνται για την ανάθεση επιπέδου προτεραιότητας σε ένα περιστατικό, ενώ μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθούν για τη λήψη και αιτιολόγηση μιας επιχειρησιακής απόφασης. Επιπλέον, η αστυνομία των West Midlands αξιολογεί την επέμβαση και την πρόληψη ως μέρος αυτής της αξιολόγησης κινδύνου, αποκαλώντας την THRIVE+. Βλ. στο: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/glossary/thrive/>.

²⁵⁶ HMICFRS, *Policing in the pandemic – The police response to the coronavirus pandemic during 2020*, April 2020 στο: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/publication-html/the-police-response-to-the-coronavirus-pandemic-during-2020/#policing-during-the-pandemic>.

²⁵⁷ Το ίδιο.

Εξίσου απαραίτητη και ιδιαίτερα αποδοτική είναι η συλλογική προσπάθεια για συνεργασία μεταξύ των διεθνών οργανισμών και των αστυνομικών υπηρεσιών, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε μέσα από τη συνεργασία, την ανταλλαγή πληροφοριών τις εκτιμήσεις των εκάστοτε απειλών έως και τις επιχειρησιακές δραστηριότητές του κάθε οργανισμού ή αστυνομικής υπηρεσίας, αναφορικά με τις εξελίξεις στην εγκληματικότητα, να τεθούν, από κοινού κατευθυντήριες γραμμές απόκρισης έναντι στο έγκλημα. Σε αυτό το πλαίσιο, η Europol σε συνεργασία με ευρωπαϊούς αρχηγούς αστυνομικών τμημάτων (π.χ. από την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία κ.ά.), την Interpol και πολλά κράτη-εταίρους εκτός ΕΕ, αλλά και διεθνείς οργανισμούς, επιδιώκει τον συντονισμό των δράσεων της παγκόσμιας κοινότητας έναντι του εγκλήματος, όπως αυτό διαμορφώθηκε κατά τη περίοδο της πανδημίας, θέτοντας κοινές προτεραιότητες στην αντεγκληματική πολιτική των κρατών. Μερικές από αυτές τις προτεραιότητες αφορούσαν, σε πρώτο βαθμό, τους κινδύνους που προκύπτουν από τη διακίνηση πλαστών εμβολίων, μια αναδυόμενη μορφή εγκληματικότητας, η οποία εξαιτίας του οργανωμένου τρόπου δράσης των επίδοξων εγκληματιών και της διακίνησης μέσω του σκοτεινού διαδικτύου (“dark web”) εγείρει ανησυχίες στη παγκόσμια κοινότητα, κυρίως για τις επιβλαβείς συνέπειες που μπορεί να επιφέρει στη δημόσια υγεία. Σε δεύτερο βαθμό, αφορούν τη διαδικτυακή σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων, δεδομένης της αύξησης της παραγωγής και της διανομής διαδικτυακού υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας και τέλος την προσήλωση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στην πρόληψη και την καταπολέμηση του χρηματοοικονομικού και οικονομικού εγκλήματος, καθώς ήταν μεγάλος ο κίνδυνος τα περιστατικά που αφορούν απάτες να πολλαπλασιαστούν και να ενταθούν λόγω της οικονομικής δυσπραγίας που επέβαλε η «κρίση» της πανδημίας.²⁵⁸ Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι σε αυτό το κοινό πλαίσιο δράσης εντοπίζονται εξαιρέσεις, όπως το Μεξικό, όπου οι αρχές επιβολής του νόμου και οι κυβερνητικές υπηρεσίες παραμένουν βαθιά και συστηματικά διαποτισμένες από ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, με αποτέλεσμα οι επίσημοι φορείς απονομής ποινικής δικαιοσύνης των ΗΠΑ να αρνούνται να μοιραστούν πληροφορίες με τη μεξικανική κυβέρνηση, φοβούμενοι μια πιθανή μαζική διαρροή

---

²⁵⁸ Europol, *COVID-19 chiefs of police working group meets to talk pandemic and fighting crime threats*, February 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/covid-19-chiefs-of-police-working-group-meets-to-talk-pandemic-and-fighting-crime-threats>.

πληροφοριών στο Μεξικό και κατ' επέκταση την παρεμπόδιση εντοπισμού και σύλληψης διεφθαρμένων εγκληματιών.²⁵⁹

Επιπλέον, οι παγκόσμιοι οργανισμοί, όπως και οι αστυνομικές υπηρεσίες και οι κυβερνητικές αρχές των κρατών εστίασαν σε μεγάλο βαθμό, αφενός στην ενημέρωση και κατ' επέκταση την ενθάρρυνση των πολιτών να αναφέρουν περιστατικά εγκληματικών ενεργειών, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, και αφετέρου στη προώθηση πρακτικών προληπτικού χαρακτήρα, δεδομένων των αυξημένων περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, απάτης, κυβερνοεγκλημάτων, και διαρρήξεων κλειστών εμπορικών καταστημάτων, μέσω ειδικά διαμορφωμένων διαδικτυακών πλατφορμών και ιστοσελίδων. Αρχικά, δεδομένου αυξανόμενου κυβερνοεγκλήματος, τα Ηνωμένα Έθνη προώθησαν δράσεις συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα σε χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού, όπως η Μαλαισία, η Ταϊλάνδη, οι Φιλιππίνες και το Βιετνάμ, με σκοπό την παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης σε επαγγελματίες του χώρου, η οποία στοχεύει στη βελτίωση των ικανοτήτων των συμμετεχόντων, αφενός για επιτυχή διερεύνηση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και αφετέρου για την αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών. Η συνεργασία αυτή, λοιπόν, αντανακλά τις προσπάθειες ανάπτυξης ικανοτήτων απόκρισης στις διαδικτυακές απειλές, εξίσου στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.²⁶⁰ Παρόμοιες δράσεις συνεργασιών με άλλους οργανισμούς και ιδιωτικές εταιρείες στους κλάδους της κυβερνοασφάλειας, της τεχνολογίας πληροφοριών και των τραπεζών, αναπτύχθηκαν και από την Interpol, μέσα από την προσπάθεια ενθάρρυνσης ατόμων με δεξιότητες και εξειδίκευση στον κυβερνοχώρο να συμμετέχουν στο έργο της παγκόσμια κοινότητας για επιβολή του νόμου.²⁶¹ Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι, η διεθνής εμπειρία σημειώνει ιδιαίτερα αισιόδοξα αποτελέσματα, μέσα από την συνεργασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, καθώς έχουν εντοπιστεί και διακοπεί πολυάριθμες παράνομες διαδικτυακές δράσεις, οι οποίες αναπτύσσονται στα πλαίσια εκμετάλλευσης της

---

²⁵⁹ V. F. Brown, “Crime and anti-crime security policy in Mexico in 2020”, *Brookings*, January 2021.

²⁶⁰ United Nations, *UNODC and the private sector partner to train cybersecurity professionals*, July 2021 στο: <https://www.unodc.org/roseap/en/2021/06/private-sector-partner-cybersecurity-professionals/story.html> και Τ. Καρατράντος, COVID 19: «Lockdown και επιπτώσεις στην εγκληματικότητα στην Ε.Ε.», όπ. παραπ., σ. 6 – 7.

²⁶¹ Interpol, *Public-private partnerships* στο: <https://www.interpol.int/Crimes/Cybercrime/Public-private-partnerships>.

πανδημίας Covid – 19 και αφορούν τη διάπραξη απατών και άλλων μορφών κυβερνοεγκλήματος.²⁶²

Από την άλλη, η υπηρεσία της Interpol, όπως και το FBI, ανάρτησαν ενημερώσεις αναφορικά με τις επικείμενες διαδικτυακές απειλές, με σκοπό την ατομική προστασία των χρηστών, δίνοντας λεπτομερείς πληροφορίες και οδηγίες, όσον αφορά την λήψη των κατάλληλων προληπτικών μέτρων για την ασφάλεια των ίδιων, αλλά και την προστασία των λογισμικών και των συστημάτων τους, ενώ παρέχονται, επίσης, ειδικές πλατφόρμες αναφοράς για διαδικτυακές απάτες που σχετίζονται με τον Covid – 19.²⁶³

Αντίστοιχα, η Europol δημοσίευσε εκθέσεις αναφορικά με τις μορφές εγκληματικότητας που σημείωσαν αυξητικές τάσεις, συλλέγοντας πληροφορίες από όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ, με σχετικές αναφορές στους τρόπους προσαρμογής των δυνητικών εγκληματιών στις συνθήκες της πανδημίας. Μεταξύ αυτών, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στις παράνομες πωλήσεις ψευδών αρνητικών πιστοποιητικών τεστ COVID-19, εμβολίων, ιατρικού εξοπλισμού κ.ά., τις απάτες στον κυβερνοχώρο (απάτες στις διαδικτυακές αγορές, phishing και smishing, κακόβουλο λογισμικό για κινητά, ransomware, διάδοση ψευδών πληροφοριών και παραπληροφόρησης), τις ευπάθειες της τηλεργασίας, την σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, το οργανωμένο περιουσιακό έγκλημα και τις απάτες, ενώ για κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες εγκλημάτων δόθηκαν συμβουλές για ατομική πρόληψη και προστασία των πολιτών.²⁶⁴ Ωστόσο, οι δράσεις της Europol, αναφορικά με την ενημέρωση του κοινού, συμπεριλαμβάνουν και εκστρατείες προληπτικού χαρακτήρα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως οι καμπάνιες για την καταπολέμηση του κυβερνοεγκλήματος, σε συνεργασία με την Interpol²⁶⁵, ενώ τα κράτη – μέλη καλούνται να συμμετάσχουν στη

---

²⁶² The United States, *Department of Justice Announces Disruption of Hundreds of Online COVID-19 Related Scams*, April 2020 στο: <https://www.justice.gov/opa/pr/department-justice-announces-disruption-hundreds-online-covid-19-related-scams>.

²⁶³ FBI, *FBI Urges Vigilance During COVID-19 Pandemic* στο: <https://www.fbi.gov/coronavirus> και Interpol, *COVID-19 cyberthreats* στο: <https://www.interpol.int/Crimes/Cybercrime/COVID-19-cyberthreats>.

²⁶⁴ Europol, *Staying safe during COVID-19: what you need to know*, February 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>.

²⁶⁵ Cyberalert, *Η Διεύθυνση Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας, με σκοπό την Αντιμετώπιση και την Πρόληψη του Κυβερνοεγκλήματος, συμμετέχει ενεργά σε δράσεις της Europol και της Interpol* στο: <https://cyberalert.gr/i-diefthynsi-dioxis-ilektronikou-egklimatos-tis-ellinikis-astynomias-me-skopo-tin-antimetopisi-kai-tin-prolipsi-tou-kyvernoegklimatos-symmetechei-energa-se-drasesis-tis-europol-kai-tis-interpol/>.

διαμόρφωση και τη διάδοση αυτών των μηνυμάτων, με στόχο την υιοθέτηση των προτεινόμενων, αλλά ταυτόχρονα αναγκαίων, προληπτικών μέτρων από τους πληθυσμούς για την διασφάλιση της προστασίας τους από τους επικείμενους κινδύνους.²⁶⁶ Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Ισπανία και η Γαλλία, οι οποίες οργάνωσαν ενημερωτικές εκστρατείες για τη διαφήμιση των διαθέσιμων μηχανισμών έκτακτης ανάγκης για τις γυναίκες, όπως η αναζήτηση βοήθειας στα φαρμακεία και τα παντοπωλεία. Από την άλλη, στην Ιρλανδία, οι υπηρεσίες αστυνόμευσης μερίμνησαν για πρώην θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ώστε να εξασφαλίσουν την ευημερία τους και την αποφυγή μιας δευτερογενούς θυματοποίησης, ενώ στη Γερμανία, δημοσιεύτηκε ένας οδηγός «πακέτου επιβίωσης» με τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα για την προστασία των πιθανών θυμάτων.²⁶⁷ Κατά τον ίδιο τρόπο, αστυνομικές υπηρεσίες σε παγκόσμια κλίμακα, προώθησαν αντίστοιχες δράσεις, μέσω της δημοσίευσης χρήσιμων πληροφοριών, θέτοντας ως προτεραιότητα την προστασία των πολιτών από τους πιθανούς κινδύνους, όπως τις διαρρήξεις καταστημάτων λιανικής αγοράς, την ενδοοικογενειακή βία, το διαδικτυακό έγκλημα, κ.τ.λ., την προώθηση ατομικών προληπτικών μέτρων και την παροχή βοήθειας μέσω διαδικτυακών πλατφορμών για αναφορές και τις διαθέσιμες τηλεφωνικές γραμμές έκτακτης ανάγκης.²⁶⁸

Εξίσου σημαντική είναι η οργανωμένη προσπάθεια έναντι της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων σχετικά με τον COVID-19, καθώς αρκετά ιδρύματα, παγκοσμίως, δημοσίευαν τακτικά σχετικές ενημερώσεις, επιδιώκοντας την κατάρριψη τέτοιων ισχυρισμών,²⁶⁹ ενώ παρόμοιες ήταν οι δράσεις και του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO), ο οποίος παρακολουθούσε συστηματικά τους ψευδείς

---

²⁶⁶ Europol, *Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis*, March 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>.

²⁶⁷ European Commission, *Protection and support to victims of crime during COVID-19 pandemic - exchange of good practices on how to deal with victims of domestic violence, cybercrime and hate Crime*, όπ. παραπ.

²⁶⁸ City of Melville, *Preventing Crime and Keeping Safe During COVID-19*, Australia στο: <https://www.melvillecity.com.au/our-community/covid-19-information/preventing-crime-and-keeping-safe-during-covid-19>, Agassiz RCMP, *Covid-19 Crime Prevention Tips*, Canada στο: <https://www.kentbc.ca/en/news/resources/COVID-19-Crime-Prevention.pdf> και Fond du Lac Police, *COVID-19 A NEW NORMAL: Crime prevention tips*, Wisconsin - United States στο: <https://www.envisiongreaterfdl.com/wp-content/uploads/2020/03/COVID-19-Crime-Prevention-Tips.pdf>.

²⁶⁹ Europol, *Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic*, όπ. παραπ.

ισχυρισμούς σχετικά με τον COVID-19 στον ιστότοπό της, ο οποίος ενημερωνόταν τακτικά. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε ισχυρισμούς που διατυπώνονταν σχετικά με τη φύση του ιού και τα πιθανές μέθοδοι θεραπείας και πρόληψης.²⁷⁰ Παρομοίως, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (“European External Action Service”) δημοσίευε αρκετά συχνά ενημερώσεις όσον αφορά με τις τρέχουσες τάσεις και πληροφορίες που σχετίζονται με τέτοιου είδους παράνομες δραστηριότητες.²⁷¹

Υψίστης σημασίας ήταν, επίσης, η ενίσχυση της υποστήριξης σε ευάλωτες ομάδες. Μέσω διεθνούς συνεργασίας, με την ανταλλαγή διδαγμάτων και καλών πρακτικών επιχειρήθηκε η εξασφάλιση της παροχής υποστήριξης και τεχνικής βοήθειας στα κράτη – μέλη, ιδιαίτερα αυτών με τα λιγότερα μέσα για την προστασία των ευάλωτων ομάδων.²⁷² Σε αυτό το πλαίσιο, τα Ηνωμένα Έθνη, σε συνεργασία με το ΟΗΕ, προώθησαν δράσεις προληπτικού χαρακτήρα κατά της έμφυλης βίας, εγείροντας την προσοχή στα περιστατικά μιας όλο και αυξημένης ενδοοικογενειακής κακοποίησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Οι δράσεις αυτές περιλάμβαναν την συνεχή χρηματοδότηση των οργανώσεων υπέρ των δικαιωμάτων των γυναικών, οι οποίες συχνά παρεμβαίνουν κατά τη διάρκεια των κρίσεων. Επίσης, καθίσταται αναγκαίο οι υπηρεσίες για τα θύματα της βίας να παραμείνουν ανοικτές και άμεσα διαθέσιμες, με αρκετούς πόρους, εφαρμόζοντας τα απαραίτητα υποστηρικτικά μέτρα στα πιθανά θύματα, καθώς ο απώτερος στόχος είναι η πρόληψη τέτοιων περιστατικών και όχι η επέμβαση μόνο όταν υπάρχει θύμα.²⁷³

Επιπλέον, ΜΚΟ ανά τον κόσμο, διέθεσαν σημαντικούς πόρους για την υποστήριξη των ευάλωτων ατόμων, είτε αυτά έχουν θυματοποιηθεί είτε βρίσκονται σε κίνδυνο, μέσα από την ανάπτυξη πολιτικών προληπτικού χαρακτήρα και την οργάνωση εκστρατειών δημόσιας δράσης σε συνεργασία με τους υπεύθυνους φορείς χάραξης αντεγκληματικής πολιτικής. Μία από αυτές είναι η “Future without Violence”, η οποία, μέσω της διάθεσης γραμμών έκτακτης ανάγκης για γυναίκες, παιδιά και γονείς και την παροχή

---

²⁷⁰ World Health Organization (WHO), *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: Myth busters*, 2020 στο: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>.

²⁷¹ 2021 *Disinfo Research Highlights*, EUvsDiSiNfo, 2020 στο: <https://euvsdisinfo.eu/2021-disinfo-research-highlights/?highlight=covid%2019>.

²⁷² United Nations, “Covid – 19, Crime Prevention and Criminal Justice priorities: A Spotlight on Vulnerable Groups”, όπ. παραπ.

²⁷³ United Nations, Αντόνιο Γκουτέρες: «Να εξαλείψουμε οριστικά τη βία κατά των γυναικών», Νοέμβριος 2020 στο: <https://unric.org/el/12559-2/#>.

οδηγού πρόληψης για θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο, σε πολιτείες των ΗΠΑ, επεδίωξε την διασφάλιση της προστασίας αυτών των ατόμων, δεδομένων των δυσμενών συνεπειών του Covid – 19 για τις ευάλωτες ομάδες.²⁷⁴

Σημαντικό ήταν, επίσης, το έργο του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), μέσω της ειδικά διαμορφωμένης ιστοσελίδας για την υποστήριξη των θυμάτων έμφυλης βίας. Έρευνα του EIGE διαπίστωσε ότι, κάθε κράτος της ΕΕ εισήγαγε ειδικά μέτρα για την προστασία των γυναικών από τη βία από τους συντρόφους τους. Πιο συγκεκριμένα, αναπτύχθηκαν εθνικά σχέδια δράσης, με την Ιρλανδία, την Ισπανία και τη Λιθουανία να δρομολογούν ειδικές διαδικασίες για την εξάλειψη της ενδοοικογενειακής κακοποίησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Κατά αυτό τον τρόπο ενισχύθηκε ο συντονισμός μεταξύ των εθνικών υπηρεσιών υγείας, δικαιοσύνης και των αστυνομικών αρχών, με πολλές ευρωπαϊκές χώρες, μάλιστα να θεσπίζουν ειδική νομοθεσία για τη κήρυξη των «καταφύγιων» και των τηλεφωνικών γραμμών ως «βασικές υπηρεσίες», ώστε να παραμείνουν προσβάσιμες. Η Εσθονία, η Σλοβακία και η Γαλλία εισήγαγαν νομοθεσία που υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να παρέχουν στις γυναίκες που διατρέχουν κίνδυνο να θυματοποιηθούν από τους συντρόφους τους, στέγαση,²⁷⁵ ενώ η κυβέρνηση της Ιταλίας, κατά τη διάρκεια της επιβαλλόμενης καραντίνας, ώθησε τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας να εγκαταλείψουν τις οικείες τους και να απευθυνθούν στη πλησιέστερη υπηρεσία υποστήριξης, χωρίς να τους επιβληθούν κυρώσεις από τις αστυνομικές αρχές για παραβίαση των αυστηρών περιοριστικών μέτρων.²⁷⁶ Ωστόσο, παρά τις αξιοσημείωτες προσπάθειες για την προστασία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας κανένα κράτος - μέλος της ΕΕ δεν έχει εφαρμόσει πολιτικές στρατηγικού σχεδιασμού για την αντιμετώπιση του αυξημένου κινδύνου τέτοιων περιστατικών κατά τη διάρκεια της πανδημίας, γεγονός, που σε συνδυασμό με την υποχρηματοδότηση των υπηρεσιών υποστήριξης, καθιστά ασταθή και αναποτελεσματικά τα συστήματα υποστήριξης για τα θύματα της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.²⁷⁷

---

²⁷⁴ Futures Without Violence, *Resources for Safety and Support during Covid – 19* στο: <https://www.futureswithoutviolence.org/get-updates-information-covid-19/>.

²⁷⁵ European Institute for Gender Equality (EIGE), *Gender-based violence*, όπ. παραπ.

²⁷⁶ V. Rurrgiu & S. Console, “Coronavirus, la ministra Bonetti alle donne: «Se subite violenza, chiedete aiuto. Non temete l'autocertificazione»”, *La Repubblica*, March 2020.

²⁷⁷ European Institute for Gender Equality (EIGE), *Gender-based violence*, όπ. παραπ.

Εν κατακλείδι, είναι εμφανές ότι τα κράτη - μέλη ενθαρρύνονται, από τους διεθνείς οργανισμούς να λάβουν ειδικά μέτρα υποστήριξης και προστασίας για τα θύματα, στα πλαίσια των εθνικών προγραμμάτων έκτακτης ανάγκης για τον Covid – 19. Ειδικότερα, εμφανίζεται ως ζωτικής σημασίας η αποτελεσματική πρόσβαση σε υπηρεσίες διαδικτυακής, αλλά και εκτός σύνδεσης υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής βοήθειας και άλλων κοινωνικών υπηρεσιών, ώστε να διασφαλιστεί με τον πιο αποτελεσματικό και άμεσο τρόπο η φυσική προστασία των θυμάτων.²⁷⁸

Από την άλλη, έχουν προταθεί προγράμματα που αφορούν την προστασία των παιδιών, δεδομένων των αυξανόμενων περιστατικών κακοποίησης αυτών στο διαδίκτυο, με σκοπό τη κινητοποίηση των κυβερνήσεων στην εξέταση του πιθανού ρόλου της τεχνητής νοημοσύνης στην καταπολέμηση της διακίνησης υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Στα πλαίσια αυτών των προγραμμάτων, προωθήθηκε, λοιπόν, η συνεργασία των κυβερνήσεων με τις αρχές επιβολής του νόμου για τη δημιουργία δυνατοτήτων για τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης.²⁷⁹ Οι νέες τεχνολογίες, πιθανόν να είναι σε θέση να αντιστρέψουν τις αυξητικές τάσεις αυτών των περιστατικών, ενώ μπορούν να εφαρμοστούν παρέχοντας επαρκή εργαλεία για αποτελεσματικότερη πρόληψη, ανίχνευση και δίωξη τέτοιων εγκλημάτων.²⁸⁰ Ωστόσο, η τεχνητή νοημοσύνη ενδέχεται να είναι επικίνδυνη χωρίς το κατάλληλο νομικό πλαίσιο για τη ρύθμισή της. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να επαναπροσδιοριστούν τα νομικά πλαίσια και οι συμφωνίες συνεργασίας για να καταστεί δυνατή η ασφαλής κοινή χρήση δεδομένων μελλοντικά.²⁸¹

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι έχει δημιουργηθεί ένα διακρατικό δίκτυο συνεργασίας, η λεγόμενη Διεθνής Συμμαχία Ασφαλείας (ISA) με στόχο την καταπολέμηση της διαδικτυακής σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, η οποία, μέχρι στιγμής, περιλαμβάνει εννέα χώρες σε διεθνές επίπεδο, τη Γαλλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, την Ιταλία, την Σιγκαπούρη, την Ισπανία, το Μπαχρέιν, την Σενεγάλη, το

---

²⁷⁸ European Commission, *Protection and support to victims of crime during COVID-19 pandemic - exchange of good practices on how to deal with victims of domestic violence, cybercrime and hate Crime*, Unit B.2: Procedural criminal law.

²⁷⁹ United Nations, “Covid – 19, Crime Prevention and Criminal Justice priorities: A Spotlight on Vulnerable Groups”, όπ. παραπ.

²⁸⁰ Bracket Foundation, *Artificial Intelligence – Combating online sexual abuse of children*, 2019 στο: <https://respect.international/ai-combating-online-sexual-abuse-of-children/>.

²⁸¹ United Nations, “Covid – 19, Crime Prevention and Criminal Justice priorities: A Spotlight on Vulnerable Groups”, όπ. παραπ.

Μαρόκο και τη Σλοβακία, ενώ τα Υπουργεία Εσωτερικών και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου της παγκόσμιας κοινότητας ανέπτυξαν συνεργασία με ιδιωτικές εταιρείες, με σκοπό την απόκτηση και την ανταλλαγή δεδομένων για τους δράστες τέτοιων εγκλημάτων.²⁸²

Όσον αφορά τα διεθνώς αυξανόμενα περιστατικά ρατσιστικών συμπεριφορών, ξеноφοβίας και μισαλλοδοξίας, που στοχεύουν ορισμένες εθνότητες ή κοινότητες και συνδέονται άμεσα με την πανδημία, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων σε συνεργασία με τα κράτη - μέλη της ΕΕ κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες για την στήριξη των θυμάτων εγκλημάτων μίσους. Κύριος στόχος των κρατών είναι αφενός η ενθάρρυνση της αναφοράς τέτοιων περιστατικών από τα θύματα και αφετέρου η ακριβής διερεύνηση των κινήτρων μεροληψίας των πιθανών δραστών, ώστε να μπορέσει να αναπτυχθεί μια στρατηγική μετριασμού τέτοιων περιστατικών. Σε αυτό το πλαίσιο, το Γραφείο Πρόληψης Εγκλημάτων Μίσους (“Office for the Prevention of Hate Crimes”), η Επιτροπή της Νέας Υόρκης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (“Citizens Commission on Human Rights”) και η Αστυνομική Υπηρεσία της Νέας Υόρκης (“New York Police Department”), κατά τη διάρκεια της πανδημίας, παρακολουθούν και ανταποκρίνονται σε αναφερόμενα περιστατικά μίσους και μεροληψίας, μέσω των διαθέσιμων τηλεφωνικών γραμμών, ενώ παράλληλα το Υπουργείο Παιδείας της Νέας Υόρκης και το OptimumBank Holdings, Inc, (OPHC) σχεδίασαν έναν οδηγό με προτάσεις, για τους εκπαιδευτικούς, αναφορικά με την πρόληψη των διακρίσεων κατά της Ασίας και κατά του Covid – 19, που μπορούν να ενσωματωθούν στο πλαίσιο των μαθημάτων.²⁸³

Το UNODC διαδραματίζει βασικό ρόλο, επίσης, στην ενίσχυση της πολυμερούς δράσης, όσον αφορά την καταπολέμηση των ναρκωτικών, του εγκλήματος της διαφθοράς και της τρομοκρατίας. Καθώς το οργανωμένο έγκλημα εναλλάσσεται και εξελίσσεται στα πλαίσια της πανδημίας, με τους εγκληματίες να προσαρμόζονται με ευελιξία στις νέες συνθήκες, απαιτείται διαδραστικότητα και συνεργασία μεταξύ των κρατών, σε διεθνές επίπεδο, ώστε μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών και δεξιοτήτων να επιτευχθεί η εξεύρεση αποτελεσματικών λύσεων σε επιχειρησιακό, νομικό και πολιτικό επίπεδο και κατ’ επέκταση η αντιμετώπιση των κοινών

---

²⁸² Το ίδιο.

²⁸³ Office for the Prevention of Hate Crimes (OPHC), *COVID-19 Resources: Hate and Bias Incidents Related to COVID-19* στο: <https://www1.nyc.gov/site/stophate/news/covid19.page>.

προκλήσεων στον τομέα της εγκληματικότητας.²⁸⁴ Η στρατηγική του UNODC περιλαμβάνει τη στήριξη των κρατών στις προσπάθειές τους να εξασφαλίσουν την προστασία των συνόρων, τα λιμανιών, των αεροδρόμιων και των θαλάσσιων περιοχών, πράγμα το οποίο θα επιχειρηθεί με την ίδρυση γραφείων «σύνδεσης» στα διεθνή σύνορα, διασφαλίζοντας έτσι τον έλεγχο των εμπορευμάτων που διακινούνται σε θαλάσσιους και χερσαίους σταθμούς και αεροδρόμια, με σκοπό την ανίχνευση εγκληματικών ενεργειών που αφορούν την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, ή πλαστών προϊόντων, τον εντοπισμό πιθανών τρομοκρατικών επιθέσεων στα αεροδρόμια κ.ά.²⁸⁵

Παράλληλα, προωθήθηκε πρόταση για το σχεδιασμό ειδικά διαμορφωμένων πλατφορμών, μέσα από τις οποίες εξίσου κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί παράγοντες, όπως η κοινωνία των πολιτών, ο ιδιωτικός τομέας και οι σχετικοί περιφερειακοί, εθνικοί και τοπικοί θεσμοί θα έχουν τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ τους και κατ' επέκταση τη παροχή πρόσθετης υποστήριξης στις κοινές προσπάθειες των κρατών - μελών σε τομείς προτεραιότητας, όπως το οργανωμένο έγκλημα.²⁸⁶ Ομοίως, η Europol προτρέπει τα κράτη – μέλη της ΕΕ να μοιραστούν σχετικές έρευνες και πληροφορίες, ώστε να εντοπισθούν πιθανοί διασυνοριακοί δεσμοί, που αφορούν οργανωμένες εγκληματικές δράσεις, ενώ στη διάθεση αυτών είναι Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Εμπειρογνομόνων (EPE), η οποία λειτουργεί ως πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών.²⁸⁷ Επιπλέον, μία από τις βασικές προτεραιότητες της Europol είναι η εντατικοποίηση της παροχής μιας ενημερωμένης εικόνας της κατάστασης στις αρχές επιβολής του νόμου των κρατών – μελών, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα έγκαιρης αμοιβαίας υποστήριξης από τα μέλη, με απώτερο σκοπό να προληφθεί και να περιοριστεί το εκάστοτε πρόβλημα.²⁸⁸ Μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, επίσης, οι διεθνείς οργανισμοί συνέχιζαν να υποστηρίζουν τις έρευνες που αφορούν το οργανωμένο έγκλημα, όπως η μεγάλης κλίμακας παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, παρέχοντας επιχειρησιακή υποστήριξη στα κράτη – μέλη.²⁸⁹ Από την άλλη, η αξιοποίηση της τεχνολογίας, μπορεί να αποδειχθεί εξίσου χρήσιμη για την εφαρμογή αποτελεσματικών στρατηγικών

---

²⁸⁴ UNODC, *UNODC Strategy 2021-2025* στο: https://www.unodc.org/documents/lpo-brazil/UNODC-Strategy-Full_Strategy.pdf.

²⁸⁵ Το ίδιο.

²⁸⁶ Το ίδιο.

²⁸⁷ Europol, *Pandemic profiteering: How criminals exploit the COVID-19 crisis*, όπ. παραπ.

²⁸⁸ Το ίδιο.

²⁸⁹ Europol, *EU Drug Markets: Impact of COVID-19*, όπ. παραπ.

παρακολούθησης, πρόληψης και αντιμετώπισης των οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων. Εντοπίζοντας εγκληματικές τάσεις και πρότυπα με τη χρήση «μεγάλων δεδομένων» (“big data”), αν και δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί ένα έγκλημα, είναι δυνατόν να γίνουν κάποιες προβλέψεις, αναφορικά με το πού μια εγκληματική οργάνωση θα κάνει επενδύσεις, σε ποιον τομέα, σε ποια περιοχή θα κινηθεί, ποιος είναι ο τύπος επωνυμίας που θα χρησιμοποιηθεί κ.ο.κ.²⁹⁰

Τέλος, δεδομένης της καταπάτησης βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ισότητα, την ελεύθερη κυκλοφορία και στην ελευθερία των ειρηνικών συναθροίσεων, στα πλαίσια των επιβαλλόμενων μέτρων από τις κυβερνήσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας του Covid – 19 και την διασφάλιση της δημόσιας υγείας, υπήρξε μεγάλη ανησυχία από την παγκόσμια κοινότητα όσον αφορά τις διακρίσεις στην επιβολή του νόμου και την έλλειψη ευθύνης σχετικά με τα περιστατικά παράνομης χρήσης βίας από τις αστυνομικές δυνάμεις. Η Διεθνής Αμνηστία, λοιπόν, στο πλαίσιο αυτό, επέστησε τη προσοχή στις κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών αναφορικά με τον περιορισμό των εξουσιών που παραχωρούνται στους αστυνομικούς για την επιβολή των περιοριστικών μέτρων, ενώ η αναγκαστική επιβολή αυτών θα πρέπει να αποτελεί την έσχατη λύση.²⁹¹ Επιπλέον, η εφαρμογή ποινικών κυρώσεων²⁹², και ιδίως η επιβολή ποινών φυλάκισης, σε περίπτωση παραβίασης των μέτρων δε θα έπρεπε να υφίσταται σε ένα κράτος δικαίου. Απαραίτητη εμφανίζεται, επίσης, η εξάλειψη οποιασδήποτε μορφής διακρίσεων, με τη θέσπιση και εφαρμογή σχετικών νόμων, εν όψει μάλιστα των συχνά προκατειλημμένων ελέγχων από τις αστυνομικές αρχές, όπως και η ανάπτυξη αφενός ενός συστήματος πειθαρχικών μέτρων για τους αξιωματικούς που παραβιάζουν ή αποκλίνουν από τα πρότυπα συμπεριφοράς και αφετέρου μηχανισμών άμεσης και διεξοδικής διερεύνησης αναφορών για χρήση αστυνομικής βίας.²⁹³ Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (“United Nations Committee on

---

²⁹⁰ United Nations, “Covid – 19, Crime Prevention and Criminal Justice priorities: A Spotlight on Vulnerable Groups”, όπ. παραπ

²⁹¹ Διεθνής Αμνηστία, *Αστυνομούνται την πανδημία: Παραβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την επιβολή των μέτρων για τον κορονοϊό στην Ευρώπη*, Ιούλιος 2020 στο: <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/23594/astynomeyontas-tin-pandimia-paraviaseis-anthropinon-dikaiomaton-kata-tin>.

²⁹² Βλ. σχετικά στο άρθρο 285 του Ποινικού Κώδικα στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-285-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-paraviasi>.

²⁹³ Το ίδιο.

Economic, Social and Cultural Rights”) διακήρυξε ότι το δικαίωμα στην υγεία συνδέεται άρρηκτα και εξαρτάται από την ουσιαστική εφαρμογή άλλων βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων είναι τα δικαιώματα στην ζωή, την τροφή, την στέγη, την εκπαίδευση, την εργασία, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τη μη εφαρμογή διακρίσεων, την ισότητα, την πρόσβαση στην ενημέρωση, όπως και οι αρχές του συνεταίριζεσθαι και της ελευθερίας κίνησης κ.ά.²⁹⁴ Επομένως, γίνεται, διεθνώς, παραδεκτό ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να λαμβάνουν μέτρα, τα οποία χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και σέβονται τους κανόνες ηθικής και δεοντολογίας, ενώ σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συνοδεύονται από διακρίσεις, ρατσισμό, ξενοφοβία ή οποιασδήποτε μορφής βία.²⁹⁵

3.2. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

3.2.1. Οι μορφές κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει και αναλύσει στα προηγούμενα κεφάλαια, η επιτακτικότητα μετριασμού της εξάπλωσης του Covid – 19 ώθησε τις κυβερνήσεις στην εφαρμογή πολιτικών προληπτικού χαρακτήρα, με τη λήψη πρωτοφανών μέτρων, ώστε να διασφαλιστεί η προστασία της δημόσιας υγείας. Όπως τα περισσότερα κράτη, λοιπόν, σε παγκόσμια κλίμακα, έτσι και η Ελλάδα, ακολούθησε τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, θέτοντας ως προτεραιότητα την ενημέρωση των πολιτών, αναφορικά με τους υγειονομικούς και όχι μόνο κινδύνους, παρακινώντας τους παράλληλα στην υιοθέτηση σύννομης συμπεριφοράς απέναντι στα επιβαλλόμενα μέτρα, με σκοπό την ατομική προστασία αυτών, αλλά και την αναχαίτηση αυτής της πολύμορφης «κρίσης» που μαστίζει τη παγκόσμια κοινότητα και έχει προκαλέσει μια άνευ προηγουμένου δυσλειτουργία στους τομείς της κοινωνικής ζωής. Σε αυτό το πλαίσιο, επιχειρείται και η αντιμετώπιση της αναδύομενης εγκληματικότητας, αφενός μέσω της διαπαιδαγώγησης του πληθυσμού, με τον εφοδιασμό των απαραίτητων γνώσεων για τις επικείμενες απειλές στο τοπίο της εγκληματικότητας, και αφενός με

---

²⁹⁴ United Nations, *Fact Sheet No. 16 (Rev. 1): The Committee on Economic, Social and Cultural Rights (Archive)*, OHCHR, July 1991 στο: <https://www.ohchr.org/en/publications/fact-sheets/fact-sheet-no-16-rev-1-committee-economic-social-and-cultural-rights> και United Nations, *International Bill of Human Rights. A brief history, and the two International Covenants* στο: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights>.

²⁹⁵ Χ. Πολίτης, «Κορωνοϊός, Δημόσια Υγεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», όπ. παραπ.

την άμεση ανταπόκριση της κοινότητας, μέσα από την λειτουργία και τη δράση των τοπικών συμβουλίων πρόληψης της παραβατικότητας.

3.2.1.α. Οι εκστρατείες ενημέρωσης

Στα πλαίσια εμφάνισης και εξάπλωσης του ιού του Covid – 19, βασικό «όπλο» της κυβέρνησης έναντι της κρίσης υπήρξαν οι εκστρατείες ενημέρωσης, μέσω των ΜΜΕ και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αναφορικά με την εξέλιξη και τις διαστάσεις της πανδημίας, συμπεριλαμβανομένων των υγειονομικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, και όχι μόνο, επιπτώσεων που αυτή έχει φέρει. Σε καθημερινή βάση, τα ΜΜΕ μετέδιδαν την υγειονομική κατάσταση της χώρας, αναφερόμενοι στα ημερησία κρούσματα, την κατάσταση εντός των νοσοκομείων, τα ποσοστά θνησιμότητας από τον ιό, τις επιπτώσεις του ιού στην υγεία, τα επίπεδα εμβολιασμού, όπως και τις κυβερνητικές αποφάσεις, εν όψει των εκάστοτε στρατηγικών σχεδιασμού για την πρόληψη και αντιμετώπιση της πανδημίας. Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, τα ΜΜΕ, όπως και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, λειτούργησαν ως βασική πλατφόρμα καταχωρίσεων, δημοσιεύσεων και μετάδοσης των μηνυμάτων της εκστρατείας ενημέρωσης και επικοινωνίας για τον Covid – 19, «με βάση τις εκάστοτε ομάδες και κατηγορίες κοινού στις οποίες απευθύνονται τα επί μέρους μηνύματα»²⁹⁶ (γενική κοινή γνώμη, ευπαθείς ομάδες, επιχειρηματίες κ.ά.), με τη χρηματοδότηση αυτών, δεδομένης της κατάστασης έκτακτης ανάγκης και της κοινωνικής αναταραχής, να είναι υπερβολικά υψηλή.²⁹⁷ Άμεση προτεραιότητα της κυβέρνησης, λοιπόν, από την εμφάνιση της πανδημίας στην Ελλάδα ήταν «η άμεση ενεργοποίηση κάθε δυνατότητας ενημέρωσης του πληθυσμού».²⁹⁸

Κατά αυτό τον τρόπο, η ελληνική κυβέρνηση, σε συνεργασία με εθνικούς οργανισμούς και κοινωνικές υπηρεσίες, ενεργοποίησε μηχανισμούς ενημέρωσης και επικοινωνίας αναφορικά με τις εξελίξεις στο εγκληματικό φαινόμενο, επιστώντας την προσοχή των

---

²⁹⁶ «Ανάθεση εκστρατείας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τον COVID - 19», *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, Τεύχος Β', 948, άρθ. 1, Μάρτιος 2020 στο: <file:///C:/Users/User/Downloads/document.pdf>.

²⁹⁷ «Η «Κ» συμμετέχει ενεργά στην εκστρατεία ενημέρωσης για την αποτροπή μετάδοσης του κορωνοϊού», *Καθημερινή*, Μάρτιος 2020 στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1071430/i-k-symmetechi-energa-stin-ekstrateia-enimerosis-gia-tin-apotropi-metadosis-toy-koronoioy/>.

²⁹⁸ «Μένουμε Σπίτι»: Όλη η λίστα με τα λεφτά στα ΜΜΕ», *Euronews*, Ιούλιος 2020 στο: <https://gr.euronews.com/2020/07/06/menoume-spiti-oli-lista-lefta-mme-covid-19-koronoios-ellada>.

πολιτών σχετικά με τις επικείμενες απειλές, τον τρόπο δράσης των δυνητικών εγκληματιών στα πλαίσια της πανδημίας και τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα για την προστασία αυτών από πιθανή θυματοποίηση. Οι εκστρατείες ενημέρωσης, λοιπόν, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αλλά και μετά από αυτή, δεδομένων των μακροπρόθεσμων συνεπειών της στην εξέλιξη της εγκληματικότητας, εστίασαν στην πρόληψη της όλο και αυξανόμενης ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των πολιτών από τις επικείμενες διαδικτυακές απειλές, εν όψει της ανοδικής τάσης στα ποσοστά κυβερνοεγκλημάτων και διαδικτυακών απατών, όπως και στις νέες μορφές εγκληματικότητας με πρόσχημα τον Covid – 19.

Στην πρώτη περίπτωση, υπογραμμίζεται η ανάγκη ενίσχυσης της πρόληψης περιστατικών ενδοοικογενειακής κακοποίησης, μέσα από την προτροπή δημιουργίας ενός «προστατευτικού κλοιού» για τα πιθανά θύματα, στα πλαίσια του οποίου θα τους παρέχεται η απαραίτητη κρατική και ψυχολογική υποστήριξη, ενώ εξίσου σημαντική είναι η άμεση ανταπόκριση των κρατικών υπηρεσιών, με την επίσπευση των σχετικών διαδικασιών και την έγκαιρη απομάκρυνση του ατόμου που βρίσκεται σε κίνδυνο από το κακοποιητικό περιβάλλον.²⁹⁹ Επιπλέον, στο πλαίσιο «της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής», οι πολίτες προτρέπονται και οφείλουν να ενεργούν με μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθησία, συμμετέχοντας στην προστασία και την αποκατάσταση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Μεγάλη έμφαση, λοιπόν, δόθηκε στην ενθάρρυνση των πολιτών, που γνωρίζουν για την ύπαρξη τέτοιων περιστατικών, να τα αναφέρουν άμεσα τις αστυνομικές αρχές, ώστε να ενισχυθεί η προσπάθεια των επίσημων φορέων έναντι της ενδοοικογενειακής κακοποίησης.³⁰⁰ Παράλληλα, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στη παρακίνηση γυναικών που βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο πιθανής ή δευτερογενούς θυματοποίησης, να απευθύνονται στις αρμόδιες υπηρεσίες και να μη διστάζουν να αναζητήσουν συμβουλευτική υποστήριξη από φιλανθρωπικές οργανώσεις που σχετίζονται με την ενδοοικογενειακή βία, ή ακόμα και να καταγγείλουν το περιστατικό τα σε κάποιο αστυνομικό τμήμα, ενώ σε περίπτωση που δεν λάβουν άμεση ανταπόκριση, μπορούν να απευθυνθούν είτε στο Υπουργείο

---

²⁹⁹ Ρ. Ξυδά, «Κορωνοϊός και ενδοοικογενειακή βία: “Καταπιέστε τον ιό, όχι την φωνή σας”», *Υγείας*, Μάρτιος 2020.

³⁰⁰ Το ίδιο.

Προστασίας του Πολίτη, είτε στο Τμήμα Εσωτερικών υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, ή ακόμα και στο Συνήγορο του Πολίτη.³⁰¹

Επιπλέον, εν όψει της επιτακτικής ανάγκης για πρόληψη τέτοιων περιστατικών, οι δράσεις των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, των ΜΚΟ και των φεμινιστικών οργανώσεων φαίνεται να έχουν εντατικοποιηθεί. Αρχικά, σημαντική ήταν η ενίσχυση των γραμμών υποστήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, όπως και των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης, όπου τα θύματα μπορούν να αναζητήσουν, όχι μόνο συμβουλευτική, αλλά και νομική και ψυχολογική βοήθεια από ειδικευμένα άτομα, να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους, όπως και για τα καταφύγια, όπου θα μπορούσαν να αναζητήσουν στέγη.³⁰²

Ωστόσο, αξίζει να υπογραμμιστεί, ότι εξίσου σημαντική είναι η ενίσχυση της πρόληψης τέτοιων περιστατικών, μέσω της ανάπτυξης εκπαιδευτικών και ενημερωτικών προγραμμάτων στα πλαίσια των σχολικών δραστηριοτήτων. Κατά αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να λάβουν την απαραίτητη επιμόρφωση, αναφορικά με την αναγνώριση, πρώτα απ' όλα αυτών των περιστατικών, τις μεθόδους διαχείρισης αυτών – είτε ως θύματα, είτε ως μάρτυρες – αλλά και τη διαχείριση του θυμού των δυνητικών δραστών, ώστε να αποφευχθεί πιθανή θυματοποίηση.³⁰³ Στο πλαίσιο αυτό, το Χαμόγελο του Παιδιού έχει αναπτύξει οδηγό με κατευθυντήριες γραμμές για την αναγνώριση πιθανών ενδείξεων κακοποίησης/παραμέλησης στα παιδιά, όπως και μεθόδους προσέγγισης που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί σε περιπτώσεις παιδιών που ζουν σε απειλητικό οικογενειακό περιβάλλον και χρειάζονται άμεση βοήθεια. Χτίζοντας, λοιπόν, μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης με τα παιδιά, τα βοηθούν να αποκτήσουν μια αίσθηση ελέγχου της κατάστασης, ενώ παράλληλα τα ενθαρρύνουν να αναφέρουν περιστατικά

---

³⁰¹ M. Douglas, “Domestic Violence in Greece: How to seek Help”, *High Heels and a Backpack*, November 2021 στο: <https://www.highheelsandabackpack.com/domestic-violence-in-greece/>.

³⁰² Το ίδιο και Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Οδηγίες προς τους πολίτες για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας* στο: https://blogs.sch.gr/1d1mkifis/files/2020/12/odigies_gia_tin_antimetopisi_tis_endoikogeneia_kis_vias.pdf.

³⁰³ Ρ. Ξυδά, «Κορωνοϊός και ενδοοικογενειακή βία: “Καταπιέστε τον ιό, όχι την φωνή σας”», όπ. παραπ.

θυματοποίησης δικής τους, είτε άλλου μέλους της οικογένειά τους.³⁰⁴ Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Νόμου 3500/2006, ο οποίος ρυθμίζει θέματα ενδοοικογενειακής βίας, οι εκπαιδευτικοί είναι υποχρεωμένοι να δράσουν άμεσα, χωρίς καθυστέρηση, προκειμένου να προφυλάξουν το παιδί.³⁰⁵ Ωστόσο, στα πλαίσια της πανδημίας, ίσως ο ενεργός ρόλος των εκπαιδευτικών στην πρόληψη ενδοοικογενειακής κακοποίησης να μην είναι εφικτός, δεδομένων των επιβαλλόμενων μέτρων που επιτάσσουν το κλείσιμο των σχολείων για μεγάλα χρονικά διαστήματα, αλλά δεν είναι και απαραίτητα μη υπαρκτός.

Από την άλλη, εξίσου ενισχυμένες ήταν οι δράσεις ενημερωτικού χαρακτήρα, για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του αυξανόμενου κυβερνοεγκλήματος. Η Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ακολουθώντας τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, συμμετέχει ενεργά στις δράσεις της Europol και της Interpol, προωθώντας καμπάνιες ενημέρωσης για τις ακμάζουσες μορφές κυβερνοεγκλημάτων. Σε πρώτο βαθμό, η εκστρατεία “Say no!” δημιουργήθηκε σε συνεργασία με τα κράτη – μέλη της ΕΕ και εταιρίες του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών για τους τρόπους δράσεις των δυνητικών εγκληματιών, αναφορικά την παράνομη απόκτηση παιδικού πορνογραφικού υλικού, μέσω σεξουαλικού εξαναγκασμού ή εκβιασμού των παιδιών στο διαδίκτυο, ο οποίος είναι γνωστός με την ονομασία “sextortion”, ενώ ταυτόχρονα παρέχονται οι απαραίτητες οδηγίες για την προστασία των ανήλικών θυμάτων, όπως και κατευθυντήριες γραμμές σε περίπτωση πιθανής θυματοποίησης τους.³⁰⁶ Παράλληλες δράσεις πραγματοποιήθηκαν και στα πλαίσια προστασίας των χρηστών από διαδικτυακές απάτες, με την ονομασία “e – commerce” μέσω των οποίων παρέχεται πλήρης οδηγός για ασφαλείς διαδικτυακές αγορές. Ο οδηγός αυτός περιλαμβάνει συμβουλές για το τι πρέπει να προσέξει ο χρήστης πριν προχωρήσει σε μια αγορά έως και τι πρέπει να κάνει αν πέσει θύμα διαδικτυακής απάτης. Επιπλέον, παρέχονται συμβουλές ασφαλείας για τις εφαρμογές, αλλά και για τη σωστή χρήση των

---

³⁰⁴ Το Χαμόγελο του Παιδιού, *Διαχείριση της αποκάλυψης από εκπαιδευτικούς*, Νοέμβριος 2020 στο: <https://www.hamogelo.gr/gr/el/ta-nea-mas/diacheirisi-tis-apokalipsis-apo-ekpaideitikous/>.

³⁰⁵ Βλ. το άρθρο 23 (Νόμος 3500/2006) – «Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών» στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plerofories/nomothesia/n-3500-2006/arthro-23-nomos-3500-2006-ypohreoseis-ton-ekpaideytikon>.

³⁰⁶ Cyberalert, *Η Διεύθυνση Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας, με σκοπό την Αντιμετώπιση και την Πρόληψη του Κυβερνοεγκλήματος συμμετέχει ενεργά σε δράσεις της Europol και της Interpol*, όπ. παραπ.

πιστωτικών καρτών στα πλαίσια μιας ηλεκτρονικής αγοράς.³⁰⁷ Στο ίδιο πλαίσιο, προωθήθηκαν εκστρατείες ενημέρωσης για την παράνομη διακίνηση πλαστών φαρμάκων και ιατρικού εξοπλισμού, με την ονομασία “PANGEA”³⁰⁸, όπως και για την προστασία των smartphones από διαδικτυακές απειλές, γνωστή ως “Mobile Malware”.³⁰⁹

Επιπλέον, αξιοσημείωτη είναι η δράση του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας, το οποίο σε συνεργασία με τη Γενική Διεύθυνση Κυβερνοασφάλειας του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, δημιούργησαν μια εκστρατεία ενημέρωσης για τους τρόπους προστασίας των χρηστών του διαδικτύου από τις αναδυόμενες απειλές στο κυβερνοχώρο. Στη παρούσα καμπάνια διατίθενται επιμορφωτικά βίντεο σχετικά με τη σωστή χρήση κωδικών πρόσβασης, όπως και την αναγνώριση διαδικτυακών απατών (phishing, smishing).³¹⁰

Επίσης, αξιοσημείωτες είναι οι πρωτοβουλίες της Δίωξης Ηλεκτρονικού εγκλήματος, αναφορικά με την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών, των εταιριών και των οργανισμών για τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο, κατά τη διάρκεια της πανδημίας και τους τρόπους προστασίας από αυτούς. Δόθηκαν, λοιπόν, χρήσιμες πληροφορίες αναφορικά με τις πιθανές πρακτικές εξαπάτησης στο διαδίκτυο με πρόσχημα τον Covid – 19, με τις οποίες μπορεί να έρθουν αντιμέτωποι οι πολίτες, όπως και συμβουλές για την αποφυγή πιθανής θυματοποίησής τους. Ωστόσο, οι νέες μορφές εξαπάτησης με πρόσχημα τον ιό, όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο δεν αφορούν αποκλειστικά απάτες μέσω διαδικτύου, καθώς δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου επίδοξοι δράστες επιδιώκουν να εισέλθουν σε κατοικίες υποδύμενοι πάροχους υπηρεσιών υγείας ή οι ψεύτικες έρανοι και φιλανθρωπίες κ.ά. Εν όψει, λοιπόν, των νέων, προσαρμοσμένων στις συνθήκες της πανδημίας, μεθόδων δράσης των επίδοξων εγκληματιών εμφανίζεται επιτακτική η ανάγκη για ολιστική ενημέρωση και συμβουλευτική υποστήριξη των πολιτών, αναφορικά με τους επικείμενους κινδύνους

---

³⁰⁷ Cyberalert, *E – commerce: Συμβουλές για να αποφύγετε να πέσετε θύμα απάτης* στο: <https://cyberalert.gr/e-commerce/>.

³⁰⁸ Γ. Σουλιώτης, «Οργανωμένο έγκλημα με «αντισώματα», όπ. παραπ.

³⁰⁹ Europol, *Mobile Malware*, December 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/public-awareness-and-prevention-guides/mobile-malware>.

³¹⁰ «Εκστρατεία ενημέρωσης για τις απάτες στο διαδίκτυο από το Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου του ΙΤΕ σε συνεργασία με την Αρχή Κυβερνοασφάλειας του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης», *SaferInternet4kids* στο: <https://saferinternet4kids.gr/nea/deltioscams/>.

και με άμεση επαφή, αλλά και μέσω του διαδικτύου, με σκοπό την καταπολέμηση αυτών των μορφών εγκληματικότητας.³¹¹

Επιπλέον, στα πλαίσια των περιοριστικών μέτρων και της επιβαλλόμενης εργασίας από το σπίτι, η υπηρεσία της ΔΗΕ σε συνεργασία με την Εθνική Αρχή Διαφάνειας δημοσίευσαν έναν οδηγό ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο, ώστε οι εργαζόμενοι, όπως και οι εργοδότες, να είναι εξίσου θωρακισμένοι απέναντι στις επικείμενες διαδικτυακές απειλές, προστατεύοντας, κατά αυτό τον τρόπο, εταιρικά δεδομένα, αρχεία και λογαριασμούς.³¹²

3.2.1.β. Ο ρόλος της κοινότητας - Τα τοπικά συμβούλια πρόληψης της εγκληματικότητας και η λειτουργία τους

Κατά διάρκεια των τελευταίων χρόνων, στα πλαίσια της δημιουργίας ενός κράτους πρόνοιας, δεδομένης της αναποτελεσματικότητας του κατασταλτικού μοντέλου αντεγκληματικής πολιτικής, υπογραμμίστηκε ως απαραίτητη η «ενεργός» συμμετοχή της κοινότητας στην πρόληψη της εγκλήματος.³¹³ Στο πλαίσιο αυτό, μέσα από τη συνεργασία των πολιτών με την τοπική αυτοδιοίκηση της εκάστοτε περιφέρειας ή περιοχής, των ΜΚΟ, των αστυνομικών υπηρεσιών, των εκπαιδευτικών αρχών, όπως και των ιδιωτικών φορέων επιδιώκεται η ανάπτυξη συλλογικών δράσεων προληπτικού χαρακτήρα, στα πλαίσια καταπολέμησης της τοπικής εγκληματικότητας και της ανασφάλειας των πολιτών.³¹⁴ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και στη σύσταση R (96) 8 του Συμβουλίου της Ευρώπης «*κάθε κράτος – μέλος πρέπει να υιοθετήσει μια συνεκτική και ορθολογική αντεγκληματική πολιτική, η οποία να περιλαμβάνει την κοινωνική πρόληψη, την περιστασιακή πρόληψη (...) και τη βοήθεια στα θύματα*».³¹⁵ Η πιο αντιπροσωπευτική έκφραση, λοιπόν, αυτού του συμμετοχικού μοντέλου είναι η ίδρυση των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης του Εγκλήματος ("Local Crime

³¹¹ Cyberalert, *Οδηγός προστασίας από τεχνικές εξαπάτησης Covid – 19*, όπ. παραπ.

³¹² Cyberalert, *Οδηγός ασφαλούς τηλεργασίας από την ΕΑΔ και την ΕΛ. ΑΣ/ ΔΙΑΔΗΕ* στο: <https://cyberalert.gr/wp-content/uploads/2020/04/EAD-teleworking-guide.pdf>.

³¹³ C. Zafaronitou, "Local crime prevention councils and the partnership model in Greece", *Safer Communities*, 3(1), 2004, σ. 23-28.

³¹⁴ X. Ζαραφονίτου, *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, όπ. παραπ., σ. 14 – 16.

³¹⁵ Το ίδιο.

Prevention Councils”).³¹⁶ Αξίζει να αναφερθεί, ωστόσο, ότι κατά την περίοδο που προηγήθηκε της ίδρυσης των Τοπικών Συμβουλίων, ο φόβος του εγκλήματος και η ανασφάλεια των πολιτών ήταν έντονη, δεδομένων των ποιοτικών και ποσοτικών αλλαγών στις τάσεις της εγκληματικότητας, αλλά και των γενικότερων κοινωνικών αλλαγών που χαρακτήριζαν την δεκαετία του 1990.³¹⁷ Σχετική μελέτη, μάλιστα, έδειξε ότι οι σχέσεις των πολιτών με την αστυνομία ήταν ιδιαίτερα τεταμένες, εν όψει της εμφανούς τιμωρητικής στάσης των αστυνομικών αρχών στα πλαίσια των αστυνομικών ελέγχων, ιδίως μεταξύ των πολιτών που φοβούνται περισσότερο ή εκείνων που είχαν πρόσφατα πέσει θύματα.³¹⁸ Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, δημιουργήθηκαν ευνοϊκές συνθήκες για την εφαρμογή του μοντέλου κοινωνικής πρόληψης.

Το παραπάνω πλαίσιο, θα μπορούσε να αντικατοπτρίζει τις πρόσφατες συνθήκες της πανδημίας του Covid – 19, όπου οι αλλαγές στο τοπίο της εγκληματικότητας σε συνδυασμό με τις δυσμενείς κοινωνικές αλλαγές δημιούργησαν έντονους προβληματισμούς, καθιστώντας ως αναγκαία την εφαρμογή μιας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής, η οποία θα έχει, κατά κύριο λόγο, προληπτικό χαρακτήρα. Η συνδρομή των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας, λοιπόν, στην πρόληψη του εγκλήματος, μοιάζει αναγκαία, ώστε, μέσω του συντονισμού και της υποστήριξης των αρμόδιων φορέων, να εφαρμοστούν οι κατάλληλες προληπτικές πολιτικές, ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, δεδομένων των αλλαγών στα επίπεδα εγκληματικότητας, τίθεται ως προτεραιότητα η εφαρμογή από τα Τοπικά Συμβούλια, μέτρων κοινωνικής πρόληψης, ώστε μέσα από την διεξοδική ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στα προγράμματα πρόληψης, την ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, αλλά και την εδραίωση της κοινωνικής αλληλεγγύης, να επιτευχθεί η προστασία της κοινότητας και των μελών της από τους επικείμενους κινδύνους.³¹⁹ Κατά αυτό το τρόπο τα θύματα εγκληματικών ενεργειών, όπως στην παρούσα περίπτωση των όλο και αυξανόμενων

---

³¹⁶ Η σύσταση των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης του Εγκλήματος (LCPC) προβλέπεται από το άρθρο 16 του νόμου 2713/1999. Βλ. στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-astynomikos-astynomia/idrysi-leitourgia-uperesion/n-2713-1999.html>.

³¹⁷ C. Zarafonitou, "Local crime prevention councils and the partnership model in Greece", *όπ. παραπ.*, σ. 26.

³¹⁸ X. Ζαραφωνίτου, *Ο φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002, σ. 30 – 33.

³¹⁹ C. Zarafonitou, "Local crime prevention councils and the partnership model in Greece", *όπ. παραπ.*, σ. 26 – 27.

θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν στα κέντρα υποστήριξης και ενημέρωσης θυμάτων των εκάστοτε περιοχών, είτε μέσω γραμμών έκτακτης ανάγκης, είτε μέσω ειδικά διαμορφωμένων ιστοσελίδων και λογαριασμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, λαμβάνοντας την απαραίτητη βοήθεια, με σκοπό την προστασία αυτών από πιθανή θυματοποίηση, ή ακόμα και για αποκατάσταση των θυμάτων (π.χ. στο συμβουλευτικό κέντρο γυναικών Πειραιά και θυμάτων βίας του δήμου Καστοριάς, Καλαμάτας, Ρεθύμνου, στο Κέντρο Συμβουλευτικής Υποστήριξης Γυναικών Δήμου Κερατσινίου-Δραπετσώνας, κ.ά.)³²⁰ Ιδιαίτερα σημαντική εμφανίζεται, λοιπόν, η ανάγκη μέριμνας για τις ευάλωτες, κυρίως ομάδες, μέσω της παροχής της απαραίτητης φροντίδας από τις κοινωνικές υπηρεσίες των εκάστοτε δήμων, εξίσου κατά την περίοδο του επιβαλλόμενου lockdown, αλλά και μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων.³²¹ Επιπλέον, το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη προχώρησε σε ίδρυση πιλοτικών γραφείων ενδοοικογενειακής βίας εντός αστυνομικών τμημάτων, όπου καταρτισμένο προσωπικό θα αναλαμβάνει τέτοιες υποθέσεις, παρέχοντας προστασία στα θύματα, ενώ σημαντικές είναι οι δράσεις που αφορούν την στήριξη των θυμάτων αναφορικά με την επαγγελματική τους αποκατάσταση.³²² Παράλληλα, στα πλαίσια αυτής της δράσης σημαντική είναι η συνδρομή των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων, δεδομένου ότι γνωρίζουν τη φύση αυτών των φαινομένων, ενώ παράλληλα υπογραμμίστηκε η επιτακτικότητα αναφοράς των σοβαρών περιστατικών στις αστυνομικές αρχές.³²³

---

³²⁰ Βλ. «Δεν είσαι η μόνη», Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών Πειραιά στο: https://womensos.gr/wp-content/uploads/triptyxo_Peiraias-1.pdf, Κέντρο Συμβουλευτικής Υποστήριξης Γυναικών Δήμου Κερατσινίου-Δραπετσώνας στο: <https://www.facebook.com/womenaidkeratsini/>, Κέντρο Συμβουλευτικής Γυναικών θυμάτων Βίας του Δήμου Καλαμάτας στο: <https://www.kalamata.gr/el/katoikoi/koinonikes-domes/kentro-symvouleftikis-gynaikon-thymaton-vias> και του δήμου Ρεθύμνου στο: <https://www.oloiimazi.gr/en/dhmosio/dimos-rethymnis-kentro-symvoyleytikis-ypostirixis-gynaikon-thymaton-vias>.

³²¹ Ε. Ζύγα και Χ. Πικραμμένου, *Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πανδημία: Ο Ρόλος των Δομών Κοινωνικής Πολιτικής των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Στήριξη των Ευπαθών Ομάδων της Τοπικής Κοινωνίας κατά τη διάρκεια του Lockdown – Ενέργειες Δημοσιότητας των ΟΤΑ για τον Covid – 19*, 7^ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρίας (ΕΚΚΕ) με θέμα «Κοινωνίες μετά την κρίση, κοινωνίες χωρίς κρίση;», Αθήνα, 2020, σ. 176 – 193.

³²² Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Παρουσιάστηκαν οι Κυβερνητικές δράσεις για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας*, Δελτίο Τύπου, Ιούλιος 2021 στο: http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=7440&Itemid=723.

³²³ «Ποιες αλλαγές θα γίνουν στην ελληνική αστυνομία», *CLpress*, Σεπτέμβρης 2021 στο: <https://slpress.gr/koinonia/poies-allages-tha-ginoun-stin-elliniki-astynomia/>.

Επίσης, χαρακτηριστικά παραδείγματα εντοπίζονται ανά την ελληνική επικράτεια, όπου τα Τοπικά Συμβούλια των Δήμων, ενισχύουν τις δράσεις τους, μέσω της κατάρτισης σχετικών προγραμμάτων, τη διοργάνωση ημερίδων, σεμιναρίων και συναφών εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινότητας, όπως εξάλλου ορίζει το θεσμικό πλαίσιο, το οποίο θέτει τις αρμοδιότητες και τις λειτουργίες της Πολιτικής Προστασίας σε επίπεδο Δήμου, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.³²⁴ Επίσης, βλέπουμε τη σύσταση Τοπικών Συμβουλίων, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, σε περιοχές, όπου δεν υπήρχαν μέχρι πρότινος (π.χ. Δήμος Πειραιώς, Τεμπών και Διονύσου).³²⁵ Παρ' όλα αυτά, η ανταπόκριση των Δήμων στην προτροπή για δημιουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας είναι αρκετά μικρή, γεγονός που πρέπει να καθιστά ως πρωταρχικό μέλημα της πολιτείας την ώθηση των περιφερειών της χώρας να προχωρήσουν στη σύσταση, αλλά και στην ουσιαστικότερη λειτουργία και δράση των Συμβουλίων.³²⁶ Ωστόσο, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί, ότι η απουσία των πολιτών από τις δράσεις της κοινότητας, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Γ. Πανούσης «είτε λόγω αδιαφορίας/ αδράνειας των δημοτών, είτε από το φόβο του εγκλήματος, είτε από το φόβο της υγειονομικής μόλυνσης, θα οδηγήσει σε περαιτέρω διάβρωση των θεσμών και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής».³²⁷ Η προστασία μιας περιοχής, λοιπόν, καθιστά απαραίτητη την «ενεργό» συμμετοχή των πολιτών στα «κοινά», ανεξαρτήτως του εκάστοτε θεσμικού πλαισίου.³²⁸

Παράλληλα, λοιπόν, οι δράσεις των ΤΟΣΠΠΑ περιλαμβάνουν την ευαισθητοποίηση των πολιτών, με σκοπό την συμμόρφωση τους με τους κοινωνικούς κανόνες και την αποφυγή εμπλοκής τους σε παραβατικές ενέργειες.³²⁹ Στο πλαίσιο αυτό, οι πολίτες, θα

---

³²⁴ Βλ. σχετικά το άρθρο 1 του Ν.3013/02 αναφορικά με την αναβάθμιση της Πολιτικής Προστασίας στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-politike-prostasia-psea-pallaike-amyna/n-3013-2002.html>.

³²⁵ Βλ. αναλυτικά τα πρακτικά των ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ. των Δήμων Τεμπών, Πειραιώς και Διονύσου στα: <https://www.dimostempon.gr/images/news/apofaseis/ds/2021/ds-60-2021.pdf>, <https://www.bsfs-piraeus.eu/el/news-el/h-systash-toy-topikou-symvouliou-prolipshs-parabatikothtas/> και <https://www.edionysos.gr/topiko-symvoulio-prolipshs-paravatikotitas-to-s-pa-syggrotise-gia-proti-fora-o-dimos-dionysou/>.

³²⁶ Α. Γ. Πιτσελά και Χ. Μ. Καραγιαννίδης, «"Ες αύριον τά σπουδαία" Ο θεσμός των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας μέσα από τα πορίσματα μιας πανελλαδικής έρευνας», *Pro Justitia*, 20, 2020, σ. 8.

³²⁷ Γ. Πανούσης, «Επίβλεψη Κορονοϊού; Μια εγκληματολογική προσέγγιση», *Crime Times*, 13, Ιούλιος 2020.

³²⁸ Το ίδιο.

³²⁹ Βλ. τα πρακτικά του ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ. του δήμου Διονύσου όπ. παραπ.

ήταν εύλογο να ενθαρρύνονται από τις τοπικές αρχές και την αστυνομία να ενεργούν σύμφωνα με το τρέχον θεσμικό πλαίσιο, υπακούοντας στις κυβερνητικές διατάξεις για τον περιορισμό της εξάπλωσης του Covid – 19, αφενός για την προστασία τους από τον ιό και αφετέρου για την αποφυγή των σχετικών προστίμων και της εμπλοκής τους με τις αστυνομικές αρχές. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις εξαιτίας της τιμωρητικής στάσης και της παράνομης χρήσης βίας από τους αστυνομικούς, εν μέσω σχετικών ελέγχων, καθίσταται ακόμα πιο δύσκολο οι πολίτες να συμμορφωθούν με τα εκάστοτε μέτρα. Σε αυτό το σημείο, θα μπορούσαμε να πούμε, λοιπόν, ότι η πανδημία πιθανόν λειτούργησε όπως η «επιδημιολογική» θεωρία της εγκληματικότητας (“Epidemic Theory”), σύμφωνα με την οποία η μη συμμόρφωση ορισμένων ατόμων με τους κοινωνικούς κανόνες οδηγεί στην όλο και αυξανόμενη εμφάνιση αρνητικών συνεπειών στη κοινωνία, ιδίως σε περιόδους κρίσεων.³³⁰

Από την άλλη, εξίσου σημαντικές, στα πλαίσια της πανδημίας, εμφανίζονται οι συντονισμένες δράσεις της κοινότητας στο τομέα της περιστασιακής πρόληψης, αφενός με την εφαρμογή της «κοινοτικής πρόληψης», μέσω της ανάληψης πρωτοβουλιών προληπτικού χαρακτήρα και της συμμετοχής των κατοίκων σε αντίστοιχες κοινοτικές δράσεις και αφετέρου με την αναπροσαρμογή, οργάνωση και αποτελεσματική παρέμβαση των αστυνομικών υπηρεσιών, θεματική, την οποία θα αναλύσουμε στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.³³¹

3.2.2. Οι μορφές περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος – ο ρόλος της αστυνομίας

Παράλληλα, ιδιαίτερα επιφορτισμένος, δεδομένων των συνθηκών, εμφανίζεται ο ρόλος της αστυνομίας, καθώς καλείται να ανταπεξέλθει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις πρωτοφανείς προκλήσεις που φέρει η πανδημία. Σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τις στρατηγικές σχεδιασμού του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, ως προτεραιότητα των αστυνομικών αρχών τίθεται η «*διαφύλαξη της ασφάλειας των πολιτών με μηδενική ανοχή στο έγκλημα και την παραβατικότητα*».³³² Σε πρώτο βαθμό, στο πλαίσιο, εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου πλαισίου κοινοτικής αστυνόμευσης, υπογραμμίστηκε

³³⁰ Γ. Πανούσης, «Επίβλεψη Κορονοϊού; Μια εγκληματολογική προσέγγιση», όπ. παραπ. και Ι. Φαρσεδάκης, *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σ. 23.

³³¹ Χ. Ζαραφονίτου, *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, όπ. παραπ., σ. 24 – 28.

³³² Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Ετήσιο Σχέδιο Δράσης 2021*, όπ. παραπ., σ. 7.

η ανάγκη ενίσχυσης του θεσμού του «αστυνομικού της γειτονιάς», του «τοπικού αστυνομικού» και των κινητών αστυνομικών μονάδων, ενώ έμφαση δόθηκε στην εντατικοποίηση των αστυνομικών ελέγχων για την αντιμετώπιση του παραεμπορίου.³³³

Εν όψει, λοιπόν, της μειωμένης εγκληματικότητας κατά τη περίοδο της καραντίνας, εμφάνιση δόθηκε στην ισχυροποίηση της εμφανούς αστυνόμευσης με εντατικοποίηση των περιπολιών, όπως και στην στρατολόγηση νέων ευέλικτων ομάδων, οι οποίες, λαμβάνοντας την κατάλληλη εκπαίδευση θα έχουν την ικανότητα να πραγματοποιούν στοχευμένες παρεμβάσεις, με στόχο την επίλυση προβλημάτων σε τοπικό επίπεδο και την πρόληψη εγκληματικών συμπεριφορών.³³⁴ Αξίζει να αναφερθεί ότι οι δράσεις των αστυνομικών αρχών ενισχύθηκαν από την τοποθέτηση καμερών σε δημόσιους χώρους, ενώ, με σκοπό την εξοικονόμηση αστυνομικής δύναμης, οι υπηρεσίες αποδεδεσμήθηκαν από εργασίες, όπως η επίδοση δικογράφων, στρατολογικών εγγράφων κ.τ.λ.³³⁵ Στο πλαίσιο αυτό, αστυνομικές διευθύνσεις ανά την επικράτεια διενεργούν συστηματικά οργανωμένες επιχειρήσεις με σκοπό την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας, δεδομένων αφενός των αυξανόμενων διαρρήξεων καταστημάτων και επιχειρήσεων σε εμπορικές περιοχές, κατά τη διάρκεια του lockdown, και αφετέρου της επαναφοράς της εγκληματικότητας στα επίπεδα πριν την πανδημία, με την άρση των περιοριστικών μέτρων.³³⁶ Η αναπροσαρμογή, λοιπόν, των αστυνομικών τμημάτων, συμπεριλαμβανομένης της στελέχωσης του προσωπικού, όπως και της εντατικοποίησης των αστυνομικών περιπολιών, ανάλογα τις ανάγκες κάθε περιοχής, οδήγησαν σε καταστολή πολλών παραβατικών συμπεριφορών.³³⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Αττικής, όπου δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην επιτήρηση των εμπορικών επιχειρήσεων με προγραμματισμένες περιπολίες, ενώ παράλληλα αξιωματικοί τοποθετήθηκαν σε κομβικά σημεία οικονομικών

---

³³³ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Λευκή Βίβλος για την Προστασία του Πολίτη*, Μάρτιος 2021 στο: file:///C:/Users/User/Downloads/pdf_1704051.pdf.

³³⁴ Το ίδιο.

³³⁵ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Ετήσιο Σχέδιο Δράσης 2021*, όπ. παραπ., σ. 13.

³³⁶ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Συνεχείς ειδικές δράσεις για την αστυνόμευση του Νομού Θεσσαλονίκης*, Δελτίο Τύπου, Σεπτέμβρης 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=97012&Itemid=2514&lang.

³³⁷ «Θεοδωρικάκος: “Ακόμη 100 περιπολικά θα περιπολούν τις νύχτες στο λεκανοπέδιο Αττικής”», *iefimerida*, Σεπτέμβρης 2021 στο: <https://www.iefimerida.gr/ellada/theodorikakos-akomi-100-peripolika-nyhtes-lekanopedio-attikis>.

συναλλαγών.³³⁸ Επίσης, στο δήμος Θεσσαλονίκης, μεταξύ Ιανουαρίου και Αυγούστου του 2021 καταγράφηκε σημαντική μείωση σε περιστατικά κλοπών και διαρρήξεων, η οποία έφθανε το 43,4%, ενώ σημειώθηκε αύξηση στις εξιχνιάσεις ανάλογων περιστατικών. Επιπλέον, οι αστυνομικοί της Δίωξης Ναρκωτικών έκαναν 50 συλλήψεις κατά το ίδιο χρονικό διάστημα που σχετίζονται με διακίνηση ή απλή κατοχή ναρκωτικών ουσιών.³³⁹ Παράλληλα, επιτυχείς αστυνομικές επιχειρήσεις διεξήχθησαν σε αρκετούς ακόμα νομούς και περιοχές της χώρας, ανά τακτά χρονικά διαστήματα κατά η διάρκεια της πανδημίας αλλά και μετά από αυτή, όπως στη περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, με στόχο την πρόληψη κλοπών και διαρρήξεων, την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και γενικότερα την αντιμετώπιση κάθε μορφής αξιόποινης συμπεριφοράς.³⁴⁰

Σε δεύτερο επίπεδο, εξίσου επιτακτική είναι η ανάγκη αναδιαμόρφωσης και επικαιροποίησης των δραστηριοτήτων των ΤΟΣΠΙΑ σε συνεργασία με τις αστυνομικές υπηρεσίες στα πλαίσια της κοινοτικής αστυνόμευσης, ώστε μέσα από συντονισμένες δράσεις να είναι πιο αποτελεσματικό το έργο της αστυνομίας σε τοπικό επίπεδο.³⁴¹ Τέθηκε σε εφαρμογή, λοιπόν, η εκπόνηση ειδικών σχεδίων, με στόχο την ενίσχυση των δυνατοτήτων των περιφερειών και των δήμων της επικράτειας για ετοιμότητα και έγκαιρη απόκριση. Σε αυτό το πλαίσιο δράσης εμπεριέχεται και η δημιουργία των Περιφερειακών και Τοπικών Κέντρων Πολιτικής Προστασίας (ΠΕΚΕΠΠ-ΤΟΚΕΠΠ), η συνεισφορά των οποίων θα είναι σημαντική στον επιτυχή

---

³³⁸ «Η καραντίνα έφυγε, η εγκληματικότητα... επιστρέφει – Τα σχέδια της ΕΛ.ΑΣ για την αντιμετώπισή της», *Newsbreak*, Μάϊος 2020 στο: <https://www.newsbreak.gr/egklima/98696/i-karantina-efyge-i-egklimatikotita-epistrefei-ta-schedia-tis-el-as-gia-tin-antimetopisi-tis/>.

³³⁹ «Θεσσαλονίκη: Σημαντική μείωση των κλοπών στο κέντρο – Τα στοιχεία της ΕΛ. ΑΣ», *Voria*, Σεπτέμβρης 2021 στο: <https://www.voria.gr/article/thessaloniki-simantiki-miosi-ton-klopon-sto-kentro--ta-stichia-tis-elas>.

³⁴⁰ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Στοχευμένες αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, στο πλαίσιο των οποίων συνελήφθησαν συνολικά (9) άτομα*, Δελτίο Τύπου, Οκτώβρης 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=98233&Itemid=2527&lang, *Στοχευμένες αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, στο πλαίσιο των οποίων συνελήφθησαν συνολικά (13) άτομα*, Δελτίο Τύπου, Ιούλιος 2020 στο: http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=96097&Itemid=2482&lang και *Στοχευμένες αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, στο πλαίσιο των οποίων συνελήφθησαν συνολικά (6) άτομα*, Δελτίο Τύπου, Δεκέμβριος 2021 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=107039&Itemid=2741&lang.

³⁴¹ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Ετήσιο Σχέδιο Δράσης 2021*, όπ. παραπ., σ. 15.

συντονισμό μεταξύ αστυνομικών υπηρεσιών και τοπικής αυτοδιοίκησης έναντι των αναδυόμενων απειλών.³⁴²

Επιπλέον, δεδομένων των αλλαγών στο *modus operandi* των δραστών και την εφαρμογή εναλλακτικών πρακτικών λειτουργίας από τις εγκληματικές οργανώσεις, το τοπίο του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί εναλλακτικές προληπτικές πολιτικές, γεγονός που έθεσε νέες βάσεις στην λειτουργία των αστυνομικών δυνάμεων. Η σωστή διαχείριση και επιτήρηση των συνόρων, λοιπόν, αποτελεί πρωταρχικό μέλημα για την καταπολέμηση του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος.³⁴³ Στο πλαίσιο αυτό, προωθήθηκαν σχετικές δράσεις, όπως η δημιουργία του Κέντρου Επαφής Αστυνομικής και Τελωνειακής Συνεργασίας στην Κακαβιά, το οποίο θα είναι στελεχωμένο με αστυνομικές δυνάμεις και προσωπικό των τελωνείων της Ελλάδας και της Βουλγαρίας, και θα λειτουργεί σε 24ωρη βάση, επιτυγχάνοντας, κατά αυτό τον τρόπο, συνεχή προστασία των συνόρων και την δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών, όποτε αυτό καθίσταται αναγκαίο.³⁴⁴ Παράλληλα, τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν στα πλαίσια του οργανωμένου εγκλήματος, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, έθεσαν ως αναγκαία την παρέμβαση των αστυνομικών δυνάμεων, οι οποίες εντατικοποίησαν τους σχετικούς ελέγχους, με συχνότερες περιπολίες στις γειτονιές, αλλά και την πρωτεύουσα της χώρας.³⁴⁵ Επίσης, αξίζει να υπογραμμιστούν οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελληνική Νομοθεσία σχετικά. Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 81/2021, συμπεριλήφθηκε στην Ελληνική Νομοθεσία το κεφαλαίο 6 της απόφασης 2008/615/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 23ης Ιουνίου 2008, το οποίο αφορά «*την αναβάθμιση της διασυνοριακής συνεργασίας, ιδίως όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του διασυνοριακού εγκλήματος*», ενώ βάσει του Νόμου 4816/2021 – εγκρίθηκε η κανονιστική πράξη αναφορικά με την «*πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας*».³⁴⁶

---

³⁴² Το ίδιο, σ. 35.

³⁴³ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Λευκή Βίβλος για την Προστασία του Πολίτη*, όπ. παραπ.

³⁴⁴ «Κακαβιά.. Ασπίδα στο οργανωμένο έγκλημα», *Epiruspost*, Ιανουάριος 2021 στο: <https://www.epiruspost.gr/kakavia-aspida-sto-organomeno-egklim/>.

³⁴⁵ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Δήλωση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα*, Δελτίο Τύπου, Μάιος 2021 στο: http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=7396&Itemid=721.

³⁴⁶ Βλ. το Προεδρικό Διάταγμα 81/2021 - ΦΕΚ 200/Α/29-10-2021 και τον Νόμο 4816/2021 - ΦΕΚ 118/Α/9-7-2021 στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/>.

Εν κατακλείδι, βάσει όσων προαναφέρθηκαν στο παρόν κεφάλαιο, προτεραιότητα της αντεγκληματικής πολιτικής αποτελεί η διαμόρφωση ενός «ανθεκτικού» κράτους, έναντι των επικείμενων, αλλά και των μελλοντικών απειλών στο τοπίο της εγκληματικότητας, ιδίως στα πλαίσια διαχείρισης κρίσεων. Η ανάγκη για διατήρηση της «ασφάλειας» του παγκόσμιου πληθυσμού, όπως και των διεθνών συνόρων, εν μέσω της πανδημίας, φαίνεται να υπερκαλύπτει την μέχρι πρότινος ανάγκη για καταστολή της εγκληματικότητας. Δεδομένων των δυσμενών συνθηκών και συνεπειών του Covid – 19, η προστασία της καθημερινής ζωής, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών, της οικογενειακής ευημερίας, όπως και των ευάλωτων ομάδων αποτέλεσαν βασικό μέλημα των κυβερνήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, βλέπουμε να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε μορφές κοινωνικής πρόληψης, όπως η διεξοδική ενημέρωση και επιμόρφωση των πολιτών, εξίσου για τις επικείμενες υγειονομικές και κοινωνικές απειλές, όπως και για τις απειλές στο τοπίο της εγκληματικότητας.

Επίσης, η επιτελική και οργανωτική μεταρρύθμιση της Ελληνικής Αστυνομίας αποτέλεσε βασικό συστατικό για την διασφάλιση της προστασίας της κοινωνίας, από τις επικείμενες απειλές, εν μέσω της πανδημίας. Δίνοντας έμφαση σε πολιτικές προληπτικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένης της κοινοτικής αστυνόμευσης και της ανάπτυξης της διεταιρικότητας μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών, των δήμων και των περιφερειών ανά την επικράτεια και μέσα από την προώθηση ενός νέου μοντέλου συνεργατικής ασφάλειας και συντονισμένης δράσης, επιτεύχθηκε σε σημαντικό βαθμό η αντιμετώπιση του αναδυόμενου εγκλήματος.

Επιπλέον, μέσα από τη διεθνή, ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία, εντοπίζονται πολυάριθμες συντονισμένες δράσεις, οι οποίες υποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα της διυπηρεσιακής και διασυνοριακής συνεργασίας στην πρόληψη του εγκλήματος, μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών, επιχειρησιακών λειτουργιών, την αξιοποίηση δεικτών εκτίμησης κινδύνων, αλλά και με την καθοδήγηση της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας. Βάσει των διαθέσιμων εμπειρικών δεδομένων, λοιπόν, καθίσταται σαφές, ότι η διαχείριση κρίσεων σήμερα προϋποθέτει, όσο ποτέ άλλοτε, τον καθορισμό κοινών προτεραιοτήτων και τη συντονισμένη προετοιμασία των κρατικών μηχανισμών.

Τέλος, δεδομένων των επικείμενων απειλών, στα πλαίσια της έξαρσης της ενδοοικογενειακής και της έμφυλης βίας, η διαχείριση και η προστασία των θυμάτων

εγκλήματος και βίας τίθεται ως προτεραιότητα, με τους διεθνείς οργανισμούς, τις αστυνομικές υπηρεσίες, τις ΜΚΟ, αλλά και τοπικές οργανώσεις να δίνουν σημαντική βαρύτητα στην στήριξη και την αποκατάσταση αυτών, είτε μέσω μεμονωμένων δράσεων, είτε μέσα από συντονισμένες στρατηγικές σχεδιασμού, εξίσου σε εθνικό και σε διακρατικό επίπεδο.

ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει αναφερθεί, σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν ο εντοπισμός των μορφών πρόληψης του εγκλήματος κατά τη περίοδο της πανδημίας του Covid – 19, μέσα από την ανάδειξη των προτεραιοτήτων της αντεγκληματικής πολιτικής, των ειδικότερων τομέων δράσης των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και των προληπτικών μέτρων που εφαρμόστηκαν σε ατομικό και τοπικό επίπεδο. Αρχικά, αναφερθήκαμε στις διαστάσεις που έλαβε η «κρίση» της πανδημίας, δίνοντας έμφαση στις επιπτώσεις που έφερε στη δημόσια υγεία και τον υγειονομικό τομέα, αλλά και τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Διαπιστώθηκε, λοιπόν, η πανδημία εντείνει τις προϋπάρχουσες φυλετικές και υγειονομικές ανισότητες στην κοινωνία, αφού, σύμφωνα, με σχετικές μελέτες, η άνιση παροχή υγειονομικής περίθαλψης μεταξύ των ηλικιωμένων και σε όσων ζουν σε υποβαθμισμένες κοινότητες, οδήγησε σε μεγαλύτερα ποσοστά μολύνσεων και θνησιμότητας σε αυτές τις ομάδες, ενώ παρόμοια είναι τα δεδομένα για τους πληθυσμούς των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων και τις μη λευκές κοινότητες. Επομένως αποδείχθηκε ότι η φτώχεια, η οικονομική επισφάλεια και η περιθωριοποίηση αποτελούν παράγοντες επικινδυνότητας για την έκθεση στον ιό.

Από την άλλη, δεδομένης αφενός της σημαντικής αύξησης των συνολικών εθνικών δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη σε συνδυασμό με τις ανεπαρκείς κρατικές επιχορηγήσεις για την ενίσχυση των εθνικών συστημάτων υγείας κατά τη διάρκεια της πανδημίας και αφετέρου της ήδη υπάρχουσας έλλειψης πόρων σε συνδυασμό με τις έλλειψη βασικών ιατρικών προμηθειών και εξοπλισμού, προκλήθηκαν μεγάλες πιέσεις στα συστήματα δημόσιας υγείας σε διεθνή κλίμακα, με αποτέλεσμα την αδυναμία απόκρισης αυτών έναντι στις υγειονομικές απαιτήσεις της πανδημίας. Ωστόσο, μελέτες εντόπισαν διαφορές μεταξύ των υγειονομικών συστημάτων, οι οποίες οφείλονται στις διαφορετικές υποδομές των κρατών, την ποιότητα των δημοσίων πολιτικών, τον πολιτισμό, τη νομοθεσία και το ανθρώπινο δυναμικό. Επομένως, καθίσταται προφανές

ότι ο βαθμός που επλήγησαν κάποια κράτη από την πανδημία, οφείλεται στην δημοσιονομική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης.

Στη συνέχεια, εστίασαμε στους επαγγελματίες στο τομέα της δημόσιας υγείας και στον τρόπο που επηρέασε η υγειονομική κρίση τους ίδιους ως κοινωνικά άτομα, αλλά και ως εργαζομένους. Αρχικά, έρευνες έδειξαν ότι ο βαθμός επικινδυνότητας έκθεσης τους στον ιό ήταν πολύ μεγαλύτερος, δεδομένης της άμεσης καθημερινής επαφής τους με ασθενείς που έχουν προσβληθεί από Covid – 19 σε συνδυασμό αφενός με την απουσία, σε πολλές περιπτώσεις, των απαραίτητων ατομικών μέτρων πρόληψης και αφετέρου λόγω άγνοιας των πρωτοκόλλων διαχείρισης των ασθενών και χαλάρωσης των μέτρων. Επιπλέον, εν όψει της έξαρσης της πανδημίας, ο φόρτος εργασίας των ιατρών και των νοσηλευτών ήταν σε μεγάλο βαθμό επιβαρυνμένος, ενώ εντοπίστηκε υποστελέχωση των υπηρεσιών υγείας σε αρκετές χώρες, με αποτέλεσμα την ανάκληση αδειών του υγειονομικού προσωπικού και τον καταναγκαστικό επαναδιορισμό συνταξιούχων επαγγελματιών υγείας. Τέλος, τα ερευνητικά δεδομένα έδειξαν ότι ο ψυχολογικός αντίκτυπος της πανδημίας στους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας ήταν σημαντικός, με τα ποσοστά κατάθλιψης και ψυχοσωματικού στρες να είναι ιδιαίτερα υψηλά.

Στα πλαίσια μελέτης των κοινωνικών διαστάσεων της πανδημίας, επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι διακρίσεις που βιώνουν τα ευάλωτα και περιθωριοποιημένα άτομα δεν αφορούν μόνο τον κίνδυνο μόλυνσής τους στον Covid – 19 και την πρόσβασή τους στην υγειονομική περίθαλψη, αλλά και την προσαρμογή τους στις συνθήκες της πανδημίας, δεδομένων των περιοριστικών μέτρων, ενώ οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της πανδημίας γι' αυτούς πιθανόν να είναι σημαντικά πιο επιβλαβείς. Σε αυτό το πλαίσιο, πραγματοποιήθηκαν διεθνείς και εθνικές δράσεις, σε συνεργασία των κυβερνήσεων με τις τοπικές αρχές και οργανώσεις, ώστε να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση σε βασικά αγαθά, υπηρεσίες και τη παροχή της απαραίτητης βοήθειας, με σκοπό την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων στα πλαίσια των δυσμενών συνεπειών της πανδημίας.

Επιπλέον, σημαντική είναι γενικότερη επίδραση της «κρίσης» της πανδημίας στον ψυχική ευημερία των ατόμων, καθώς εντοπίστηκαν μεταξύ αυτών συμπτώματα άγχους, ανησυχίας και καταπίεσης, δεδομένης της κοινωνικής απομόνωσης, του περιορισμού της ελευθερίας, της οικονομικής επισφάλειας, της παύσης καθημερινών

αναγκαίων δραστηριοτήτων και όχι μόνο. Κατ' επέκταση, επηρεάστηκε και ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι βιώνουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις και αλληλοεπιδρούν. Η ψηφιακή επικοινωνία εμφανίζεται ως μοναδική επιλογή, γεγονός που επηρέασε διαφορετικά τις ηλικιακές ομάδες. Επίσης, έρευνες έδειξαν ότι οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις, ενδυναμώνονται, στα πλαίσια της πανδημίας, δεδομένης της απειλής του ιού και των λοιπών συνεπειών της, ενώ άλλες διαπίστωσαν ότι το ψυχολογικό στρες, η πίεση και η κοινωνική απομόνωση επέδρασαν αρνητικά.

Παράλληλα, οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί προκάλεσαν διατάραξη της φυσιολογικής ροής και ισορροπίας της κοινωνίας στο σύνολό της, εν όψει της αναστολής των εκπαιδευτικών και ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων, της γενικότερης οικονομικής επισφάλειας, του πλήγματος που δέχθηκε η παγκόσμια αγορά και των αυξημένων υγειονομικών και κοινωνικών αναγκών.

Σε δεύτερο επίπεδο, μελετήσαμε τις αλλαγές στο τοπίο της εγκληματικότητας, στα πλαίσια των επιβαλλόμενων από τις κυβερνήσεις μέτρων, βασισμένοι στη διεθνή, ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία. Ομοίως σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο, διαπιστώθηκε συνολική μείωση των εγκληματικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της καραντίνας, με τις μεγαλύτερες μειώσεις να σημειώνονται στις κατηγορίες εγκλημάτων, που αφορούν τις διαρρήξεις κατοικιών, τις κλοπές και τις επιθέσεις σε δημόσιους χώρους, όπως και τις κλοπές καταστημάτων λιανικής. Αναφορικά με τις διαρρήξεις εμπορικών καταστημάτων και επιχειρήσεων τα δεδομένα διέφεραν, καθώς σημειώθηκε σημαντική αύξηση, δεδομένης της μειωμένης κινητικότητας και της απουσίας επιτήρησης κατά τη διάρκεια της καραντίνας.

Οι κοινωνικοί περιορισμοί και η παραμονή στο σπίτι, έφεραν, επίσης, έξαρση στα διαδικτυακά εγκλήματα, συμπεριλαμβανομένης της διακίνησης παιδικού πορνογραφικού υλικού - διαπίστωση που αφορά κυρίως τη διεθνή εμπειρία - της υποκλοπής προσωπικών στοιχείων από πιστωτικές/χρεωστικές κατά κύριο λόγο, μέσω επιθέσεων διαδικτυακού ψαρέματος (“phishing”), όπως και της διακίνησης πλαστού ιατρικού υλικού και εξοπλισμού με υψηλό κόστος, εν όψει της αυξανόμενης ζήτησης σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο, η ελληνική εμπειρία κατέγραψε περιστατικά, όπου επίδοξοι εγκληματίες, εκμεταλλευόμενοι την πανδημία του Covid – 19, εφήυραν νέες μεθόδους παράνομης απόκτησης προσωπικών και τραπεζικών στοιχείων, μέσω ειδικά σχεδιασμένων εφαρμογών για κινητές συσκευές, που έχουν σχεδιαστεί για την

παρακολούθηση της εξάπλωσης του ίου, στις οποίες εμφανίζονται ως εκπρόσωποι εθνικών και παγκόσμιων υγειονομικών υπηρεσιών.

Ωστόσο, σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί, ότι εξίσου νέες εγκληματικές μέθοδοι, που χρησιμοποιούν ως πρόσχημα την πανδημία, εντοπίζονται και εκτός διαδικτύου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα αποτελούν οι δράσεις επίδοξων εγκληματιών, οι οποίοι υποδύομενοι δημοτικούς υπαλλήλους ή υπαλλήλους του υπουργείου Υγείας επιδίωξαν να εισέλθουν σε κατοικίες ζητώντας να κάνουν ενημέρωση για τον κορωνοϊό, με απώτερο σκοπό την κλοπή.

Αντίστοιχα, ήταν τα αποτελέσματα και για τα περιστατικά ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας σε διεθνή κλίμακα, αφού οι αναφορές τέτοιων περιστατικών σημείωσαν συντριπτική αύξηση και καθ' όλη την διάρκεια της πανδημίας. Ωστόσο, δεν οφείλονται μόνο τα περιοριστικά μέτρα και η καραντίνα για την έξαρση της ενδοοικογενειακής κακοποίησης, δεδομένης της σύγκλισης των δραστών με τους πιθανούς στόχους, αλλά και οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της πανδημίας, όπως η αυξημένη ανεργία, η οικονομική δυσπραγία, η επιβαρυνόμενη ψυχολογία των ανθρώπων, τα αυξημένα συμπτώματα άγχους και πίεσης κ.ά. Από την άλλη, σε εθνικό επίπεδο, οι αστυνομικές αναφορές έδειξαν μείωση αυτών των περιστατικών κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown, σε σχέση με τους ίδιους μήνες του 2019, γεγονός που μπορεί να οφείλεται είτε στην ανικανότητα των θυμάτων να απευθυνθούν σε αστυνομικό τμήμα, είτε στην ανεπαρκή ενημέρωσή τους, είτε λόγω φόβου καταγγελίας.

Αναφορικά με τις ανθρωποκτονίες και τα σεξουαλικά αδικήματα, συμπεριλαμβανομένων των επιθέσεων και των βιασμών, τα διαθέσιμα δεδομένα έδειξαν μείωση κατά τη διάρκεια του lockdown, δεδομένης της σχεδόν μηδενικής κινητικότητας και του περιορισμού στο σπίτι, ενώ λίγο μετά την άρση των περιορισμών, σημειώθηκε απότομη αύξηση. Σχετική έρευνα έδειξε ότι η αύξηση αυτή, παράλληλα με τις λοιπές συνέπειες των κοινωνικών περιορισμών στους πληθυσμούς, οφείλεται και στο ότι η παρατεταμένη και επαναλαμβανόμενη καραντίνα οδήγησε σε υπερβολικές και μη ελεγχόμενες συναισθηματικές αντιδράσεις τα άτομα.

Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι τα διεθνή και ελληνικά εμπειρικά δεδομένα για τα αδικήματα περί ναρκωτικών είναι ανάμεικτα, αφού διαπιστώθηκε μείωση των καταγεγραμμένων περιστατικών, κατά τη διάρκεια της καραντίνας, στις ΗΠΑ, όπως και στην Ελλάδα, σε σχέση με τα στατιστικά δεδομένα του 2019, ενώ χώρες όπως η

Αυστραλία και η Αγγλία σημείωσαν αύξηση, οι σχετικές εγκληματικές δραστηριότητες συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας, αν και σε χαμηλότερο επίπεδο σε κάποιες περιπτώσεις. Αξίζει να αναφερθεί ότι σε εθνικό επίπεδο το μεγαλύτερο ποσοστό των καταγεγραμμένων περιστατικών αφορούσε αδικήματα που σχετίζονται με κατοχή ή χρήση ναρκωτικών ουσιών και σε δεύτερο βαθμό περιπτώσεις διακίνησης. Ωστόσο, βάσει ερευνών, ενώ βλέπουμε ότι τα ποσοστά των βίαιων εγκλημάτων γενικά έχουν μειωθεί, οι αστυνομικές αναφορές, κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υποδηλώνουν μηδενική επίδραση στο επίπεδο της βίας που σχετίζεται με τα ναρκωτικά.

Παρ' όλα αυτά, οι δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της διακίνησης ναρκωτικών, των ανθρωποκτονιών, των εκβιασμών, των απαγωγών, του λαθρεμπορίου μεταναστών, της σωματεμπορίας, της τρομοκρατίας, όπως και τα οικονομικά εγκλήματα (π.χ. ξέπλυμα παράνομου χρήματος), φαίνεται να παρέμειναν αμετάβλητες, δεδομένης της προσαρμοστικότητας των εγκληματικών οργανώσεων στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της πανδημίας, παρά τις αρχικές δυσκολίες που αντιμετώπισαν, λόγω του κλεισίματος των συνόρων και των περιορισμών στις μετακινήσεις. Σύμφωνα με σχετική μελέτη, το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι το χρηματικό κέρδος για συμμετοχή στο οργανωμένο έγκλημα υπερβαίνει τον κίνδυνο μόλυνσης από τον ιό και τις δυσκολίες που προκύπτουν από τις πρωτοφανείς συνθήκες της πανδημίας.

Παράλληλα, αρκετά είναι τα ευρήματα τα οποία υπογραμμίζουν την σημαντική αύξηση στον αριθμό των πολιτικών αναταραχών και των διαδηλώσεων που αφορούν τον Covid – 19, συμπεριλαμβανομένων των βανδαλισμών, εξίσου σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Ενώ, λοιπόν, σημειώθηκε μείωση της γενικότερης βίας κατά τη πρώτη περίοδο της καραντίνας, καθώς η πανδημία παρατεινόταν και οι λοιποί περιορισμοί χαλάρωναν, οι δημόσιες αναταραχές αυξήθηκαν, συνοδευόμενες από βίαιες συγκρούσεις των πολιτών με τις αστυνομικές αρχές, οι οποίες αφενός οφείλονταν στην αυξημένη ένταση, τον θυμό, την αγανάκτηση και κατ' επέκταση την απείθεια ορισμένων σχετικά με την τήρηση των περιοριστικών μέτρων και αφετέρου, στην παράνομη χρήση αστυνομικής βίας. Βάσει των παραπάνω διαπιστώσεων, επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχει μια πιθανή σχέση μεταξύ της μη συμμόρφωσης στα μέτρα και των παραβατικών συμπεριφορών.

Στα πλαίσια της πανδημίας, εμφανίζονται, επίσης, αρκετά συχνά, σημειώνοντας μια συνεχώς ανοδική τάση, τα περιστατικά εγκλημάτων μίσους, κατά κύριο λόγο, με θύματα Κινέζους πολίτες, δεδομένης της προέλευσης του ιού του Covid – 19 από τη πόλη Γιουχάν της Κίνας. Ωστόσο, εντοπίζονται εξίσου περιπτώσεις έκφρασης ρητορικής μίσους έναντι κοινοτήτων, όπως οι Ρομά, υπογραμμίζοντας για μια ακόμα φορά την έξαρση της ξеноφοβίας και του ρατσισμού παράλληλα με την πανδημία.

Επίσης, βάσει της διεθνούς και ελληνικής εμπειρίας, σημαντική είναι η εξάπλωση της παραπληροφόρησης και των θεωριών συνωμοσιολογίας για τον Covid – 19. Διακρίνεται μια ανεξέλεγκτη διάδοση ψευδών πληροφοριών και ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μέσα από την οποία επιδιώκεται η υπονόμηση των δημόσιων και κρατικών θεσμών, όπως και η αποτελεσματικότητα των εφαρμοσμένων πολιτικών για την αναχαίτηση της υγειονομικής κρίσης, εντείνοντας το αίσθημα φόβου των πολιτών. Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με τα διεθνή δεδομένα, η Ελλάδα, με σκοπό την καταστολή της παραπληροφόρησης, προχώρησε στην ποινικοποίηση σχετικών ενεργειών, σύμφωνα με το άρθρο 191 του τροποποιημένου ποινικού κώδικα.

Όσον αφορά τα περιστατικά αυτοκτονιών, τα δεδομένα είναι ανάμεικτα, καθώς, παρά τη συνολική μείωση αυτών περιστατικών σε παγκόσμια κλίμακα, κατά τη διάρκεια της πανδημίας σε σχέση με το έτος 2019, ενώ τα διεθνή και ευρωπαϊκά δεδομένα υποδηλώνουν αύξηση των αυτοκτονιών στις νεότερες ηλικίες, σε εθνικό επίπεδο, οι αναφερόμενες αυτοκτονίες αφορούν στο μεγαλύτερο ποσοστό άτομα ηλικίας άνω των 41 ετών. Ωστόσο, τα διαθέσιμα ερευνητικά στοιχεία δεν επαρκούν για να εξάγουμε συμπεράσματα, αναφορικά με την συσχέτιση των παραπάνω δεδομένων με την ηλικία.

Στα πλαίσια παραβίασης βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εν όψει των επιβαλλόμενων μέτρων από τις κυβερνήσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καθώς είδαμε παραπάνω, όπως η καταπάτηση του δικαιώματος στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, την ισότητα, την ελεύθερη κυκλοφορία και την ελευθερία του συνέρχεσθαι, ιδιαίτερα αυξημένα εμφανίζονται τα περιστατικά χρήσης παράνομης αστυνομικής βίας, με πρόσχημα τον Covid – 19, κατά τη διάρκεια των ελέγχων που σχετίζονται με την επιβολή των περιοριστικών μέτρων, αλλά και στο πλαίσιο ρύθμισης των διαδηλώσεων, γεγονός που οφείλεται πιθανόν σε μια μακρόχρονη κουλτούρα ατιμωρησίας τέτοιων περιστατικών σε εθνικό επίπεδο, αλλά και στις αόριστες κατευθύνσεις από τις κυβερνήσεις αναφορικά με τα όρια μέσα στα οποία πρέπει να

πραγματοποιείται η άσκηση αστυνομικών εξουσιών. Εν κατακλείδι, η καταπάτηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων εγείρει έντονη ανησυχία στη παγκόσμια κοινότητα, δεδομένων των αυξημένων ευκαιριών για διαφθορά των αστυνομικών αρχών και της μειωμένης ευχέρειας πρόσβασης των πολιτών στη δικαιοσύνη, ιδίως για περιθωριοποιημένες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και των μειονοτήτων.

Βάσει, όσων προαναφέρθηκαν, λοιπόν, καθίσταται σαφές ότι η πρώτη υπόθεση εργασίας μας, αναφορικά με το αν η επιβαλλόμενη καραντίνα και τα λοιπά μέτρα περιορισμού επηρέασαν την εξέλιξη της εγκληματικότητας εν μέσω της πανδημίας, επαληθεύεται επαρκώς, δεδομένων των αλλαγών στα ποσοστά εγκληματικότητας, κατά τη διάρκεια της καραντίνας, αλλά και μετά από αυτή. Επιπλέον, εντοπίζονται αλλαγές στο *modus operandi* των δραστών, όπως και η χρήση νέων μεθόδων διάπραξης παραβατικών ενεργειών, ενώ σημειώνεται μετατόπιση της εγκληματικότητας, αφενός από τους δημόσιους χώρους εντός των κατοικιών, και αφετέρου από τους φυσικούς χώρους στο χώρο του διαδικτύου. Συμπεραίνουμε, επομένως, ότι τα περιοριστικά μέτρα και η καραντίνα, εν μέρει λειτούργησαν προληπτικά, σε αρκετές μορφές εγκληματικότητας, κατά τη πρώτη περίοδο της πανδημίας.

Τέλος, αφού αναλύθηκαν οι αλλαγές που εντοπίζονται στο τομέα της εγκληματικής δραστηριότητας, εστίασαμε στη μελέτη των προληπτικών δράσεων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, ενώ αναφερθήκαμε εξίσου στις προτεραιότητες της αντεγκληματικής πολιτικής, όπως και στα εφαρμοσμένα προληπτικά μέτρα, σε ατομικό και τοπικό επίπεδο. Βάσει των διαθέσιμων μελετών και δημοσιευμάτων διαπιστώσαμε ότι δόθηκε ιδιαίτερα έμφαση στις μορφές κοινωνικής πρόληψης. Οι παγκόσμιοι οργανισμοί, όπως και οι αστυνομικές υπηρεσίες και οι κυβερνητικές αρχές των κρατών, οι ΜΚΟ και οι φιλανθρωπικές οργανώσεις σε διεθνές επίπεδο, εστίασαν σε μεγάλο βαθμό στην διεξοδική ενημέρωση του παγκόσμιου πληθυσμού, μέσω της διοργάνωσης εκστρατειών ενημέρωσης, αναφορικά με τους επικείμενους κινδύνους στο τοπίο της εγκληματικότητας, εστιάζοντας στην ενδοοικογενειακή βία, το κυβερνοέγκλημα και την παραπληροφόρηση, δεδομένων των αυξανόμενων περιστατικών, αλλά και την επιμόρφωση των πολιτών αναφορικά με τα κατάλληλα ατομικά προληπτικά μέτρα που πρέπει να λάβουν για να προστατευθούν. Οι ενέργειες αυτές πραγματοποιήθηκαν μέσω ειδικά διαμορφωμένων ιστοσελίδων και λογαριασμών στα μέσα κοινωνικής

δικτύωσης, όπως και μέσω των επίσημων ιστοσελίδων αστυνομικών υπηρεσιών και οργανώσεων.

Επιπλέον, εξίσου σημαντική ήταν η ενθάρρυνση που δόθηκε στους πολίτες, να αναφέρουν περιστατικά ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, είτε πρόκειται για πιθανή θυματοποίηση των ίδιων, είτε γνωρίζουν για τη θυματοποίηση τρίτου, αλλά και να ζητήσουν υποστήριξη από τους αρμόδιους φορείς, τις αρχές ή τις φιλανθρωπικές οργανώσεις, ώστε κατά αυτό τον τρόπο να προληφθεί κάποια πιθανή εγκληματική ενέργεια. Γι' αυτό το σκοπό, γραμμές έκτακτης ανάγκης, όπως και ειδικά σχεδιασμένες διαδικτυακές πλατφόρμες είναι στη διάθεση των πολιτών, με άμεση ανταπόκριση από τις εκάστοτε υπηρεσίες και οργανώσεις.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια εξάλειψης της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, προωθήθηκαν δράσεις, οι οποίες περιλάμβαναν την χρηματοδότηση των οργανώσεων υπέρ των δικαιωμάτων των γυναικών, οι οποίες συχνά παρεμβαίνουν κατά τη διάρκεια των κρίσεων και παρέχουν σημαντικές πληροφορίες και υποστήριξη στα πιθανά θύματα, μέσω της παροχής συμβουλών, ενημερώνοντάς τους για τα δικαιώματά τους, όπως και πολλών ακόμα δράσεων.

Παράλληλα, ενισχυμένες δράσεις πραγματοποιήθηκαν αναφορικά με τη πρόληψη των διαδικτυακών εγκλημάτων. Τα Ηνωμένα Έθνη, η Interpol και η Europol, σε συνεργασία με δημόσιους φορείς και τις αστυνομικές υπηρεσίες των κρατών -μελών σε διεθνές επίπεδο, επεδίωξαν την ανάπτυξης ενός συντονισμού μηχανισμού απόκρισης στις διαδικτυακές απειλές, αφενός μέσω της ενημέρωσης του παγκόσμιου πληθυσμού αναφορικά με τους επικείμενους διαδικτυακούς κινδύνους και τις ατομικές πρακτικές προστασίας των χρηστών από αυτούς και αφετέρου μέσω της συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα και την παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης σε επαγγελματίες του χώρου, με σκοπό την επιτυχή διερεύνηση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και αφετέρου για την αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί έχουν αναπτυχθεί συντονισμένες δράσεις, που αφορούν την προστασία των παιδιών, δεδομένων των αυξανόμενων περιστατικών κακοποίησης αυτών στο διαδίκτυο. Μεταξύ αυτών είναι η προώθηση προγραμμάτων, στα πλαίσια των οποίων εξετάζεται η χρήση των νέων τεχνολογιών, όπως είναι η τεχνητή νοημοσύνη στην καταπολέμηση της διακίνησης υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Εξίσου σημαντική είναι η οργανωμένη διεθνής προσπάθεια καταπολέμησης της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων σχετικά με τον COVID-19, καθώς δημόσιοι φορείς και ιδρύματα δημοσίευαν τακτικά σχετικές ενημερώσεις, επιδιώκοντας την κατάρριψη τέτοιων ισχυρισμών.

Σε εθνικό επίπεδο, αξιοσημείωτες ήταν οι κοινοτικές δράσεις, με την ενεργό συμμετοχή των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας και των αρμόδιων φορέων και υπηρεσιών, στην διεξοδική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών, την ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, την εδραίωση της κοινωνικής συνοχής, αλλά και την ενίσχυση του έργου των αστυνομικών υπηρεσιών, στα πλαίσια εφαρμογής της «κοινοτικής αστυνόμευσης», ώστε να επιτευχθεί η προστασία της κοινότητας και των μελών της από τους επικείμενους κινδύνους. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντική ήταν η συνδρομή των κέντρων υποστήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, μέσω γραμμών έκτακτης ανάγκης, ιστοσελίδων και λογαριασμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, δεδομένου του γεγονότος ότι ο ρόλος των Τοπικών Συμβουλίων στην πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο είναι καθοριστικός, θα πρέπει να αποτελεί πρωτεύον μέλημα της πολιτείας η ενθάρρυνση των Δήμων στη σύσταση αυτών, αλλά και η ουσιαστικότερη λειτουργία και δράση τους, ιδίως εν μέσω της επιτακτικής ανάγκης που θέτει η πανδημία για την ασφάλεια των πολιτών από τις επικείμενες απειλές.

Από την άλλη, σημαντικός αποδείχθηκε ο ρόλος της αστυνομίας στην πρόληψη της εγκληματικότητας, μέσω της εφαρμογής μέτρων εξίσου κοινωνικής και περιστασιακής πρόληψης. Σε πρώτο βαθμό, οι αστυνομικές δυνάμεις, προκειμένου να ανταποκριθούν στις τρέχουσες προκλήσεις, ανέπτυξαν εναλλακτικούς τρόπους προώθησης των υπηρεσιών τους, μέσα από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Στο πλαίσιο αυτό, είδαμε να αναδύονται νέες μορφές κοινοτικής αστυνόμευσης, όπως η λεγόμενη «επικοινωνιακή αστυνόμευση» ή οι «ανοιχτού κώδικα» αστυνομικές επικοινωνίες, σύμφωνα με την οποία, οι αστυνομικές υπηρεσίες δημοσιεύουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τακτικά αστυνομικές έρευνες και πληροφορίες που έχουν συλλέξει, αναφορικά με τους εκάστοτε κινδύνους και την αναδυόμενη εγκληματικότητα, με την ενεργό συμμετοχή της κοινού. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, λοιπόν, είναι σε θέση να παρέχουν μεγάλη ποσότητα δεδομένων με άμεσα τρόπο, αναφορικά με την «κρίση» και την εξέλιξη του εγκληματικού φαινομένου, ενώ η έξυπνη χρήση αυτών από τις αστυνομικές υπηρεσίες, αλλά και τους υπεύθυνους χάραξης αντεγκληματικής

πολιτικής μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην εύρεση λύσεων και την καταπολέμηση των απειλών.

Στη συνέχεια, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε από τις διεθνείς υπηρεσίες και οργανισμούς στην αναπροσαρμογή, την οργάνωση και την εκπαίδευση των αστυνομικών δυνάμεων, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις άγνωστες προκλήσεις που ενέχει η πανδημία, συμπεριλαμβανομένων των υγειονομικών απειλών και της διεξαγωγής ελέγχων με σκοπό την τήρηση από τους πολίτες των μέτρων περιορισμού, αλλά και στο αναδυόμενο έγκλημα. Ως απάντηση, λοιπόν, στην πανδημία, τέθηκε σε εφαρμογή ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο «κοινοτικής αστυνόμευσης», συμπεριλαμβανομένης της εντατικοποίησης των περιπολιών, της ενίσχυσης του προσωπικού, αλλά και του θεσμού του «αστυνομικού της γειτονιάς» και του «τοπικού αστυνομικού», σύμφωνα με το σχέδιο δράσης της Ελληνικής Αστυνομίας. Επιπλέον, σε εθνικό επίπεδο, οι δράσεις των αστυνομικών αρχών ενισχύθηκαν από την τοποθέτηση καμερών σε δημόσιους χώρους, ενώ, με σκοπό την εξοικονόμηση αστυνομικών δυνάμεων, τα αστυνομικά τμήματα αποδεσμεύτηκαν από εργασίες, όπως η επίδοση δικογράφων. Βάσει των σχετικών δημοσιεύσεων και αναφορών από τη διεθνή και την ελληνική εμπειρία, διεξάγονται συντονισμένες αστυνομικές επιχειρήσεις ανά τακτά χρονιά διαστήματα κατά τη διάρκεια ης πανδημίας, αλλά και μετά από αυτή, στα πλαίσια των οποίων πραγματοποιήθηκαν πολυάριθμες συλλήψεις, όπως και κατασχέσεις ναρκωτικών ουσιών. Ως αποτέλεσμα, σημειώθηκαν σημαντικές μειώσεις σε αρκετές κατηγορίες εγκλημάτων, όπως οι κλοπές, οι ληστείες και οι διαρρήξεις.

Τέλος, σημαντική ήταν η ενίσχυση των διεθνών συνόρων, με στόχο της καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, με στελέχωση των αστυνομικών δυνάμεων, αλλά και μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας ανταλλαγής πληροφοριών.

Μέσα από την ανάδειξη του ρόλου και των δράσεων των αστυνομικών υπηρεσιών, επομένως, η δεύτερη υπόθεση εργασίας μας, αναφορικά με το αν ο ενισχυμένος ρόλος και η αυξημένη παρουσία της αστυνομίας λειτούργησε αποτρεπτικά για τους πιθανούς δράστες, επαληθεύεται. καθώς με την αναπροσαρμογή της αστυνομίας, την πρόσληψη εκπαιδευμένου προσωπικού και την λειτουργία της κοινοτικής αστυνόμευσης, καταγράφηκαν μειώσεις σε αρκετές κατηγορίες εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένων των κλοπών, των διαρρήξεων και της διακίνησης ναρκωτικών.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι μέσα από την συνεργασία και τις συντονισμένες δράσεις των δημόσιων φορέων, των κρατικών και τοπικών αρχών, των αστυνομικών υπηρεσιών, των κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, αλλά και τον ιδιωτικό τομέα, αναπτύχθηκαν σημαντικές οργανωμένες δράσεις στα πλαίσια της κοινωνικής και της περιστασιακής πρόληψης έναντι στο αναδυόμενο έγκλημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Βλάχου, Β., «Σύγχρονοι εγκληματολογικοί προβληματισμοί υπό τη σκιά της πανδημίας», *The Art of Crime*, 5, 2021.

Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΠΦ), *1η ετήσια έκθεση για την βία κατά των γυναικών, φύλων*, Αθήνα, 2020.

Γουσέτη, Ι., «Ποιος είναι ο.. Robert Merton», *The Art of Crime*, 19, Ιούλιος 2011.

Ζαραφωνίτου, Χ., *Ο φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002.

Ζαραφωνίτου, Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.

Ζαραφωνίτου, Χ., «Υπάρχουν “ghettos” στο κέντρο της Αθήνας; Μια εγκληματολογική αναδόμηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων των κατοίκων της περιοχής», *Εγκληματολογία*, Τεύχος 2/2012.

Ζαφειρόπουλος, Κ., «Συστημικό πρόβλημα η αστυνομική βία», *Efsyn*, Ιούλιος 2021.

Ζύγα, Ε. και Πικραμμένου, Χ., *Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πανδημία: Ο Ρόλος των Δομών Κοινωνικής Πολιτικής των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Στήριξη των Ευπαθών Ομάδων της Τοπικής Κοινωνίας κατά τη διάρκεια του Lockdown – Ενέργειες Δημοσιότητας των ΟΤΑ για τον Covid – 19*, 7ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρίας (ΕΚΚΕ) με θέμα «Κοινωνίες μετά την κρίση, κοινωνίες χωρίς κρίση;», Αθήνα, 2020.

Καρατράντος, Τ., «COVID 19: Lockdown και επιπτώσεις στην εγκληματικότητα στην Ε.Ε.», *Policy Briefs*, 139, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νοέμβριος 2020.

Καυκιά, Θ., «COVID-19 και επαγγελματίες υγείας», *Ελληνικό Περιοδικό της Νοσηλευτικής Επιστήμης*, 13(2), 2020.

Κουφάρης, Γ., «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές», *Περιοδικό Χρήμα*, Ιανουάριος – Φεβρουάριος, 2010.

Λαμπρόπουλος, Β. Γ., «Η στροφή του εγκλήματος τη χρονιά της καραντίνας», *Το Βήμα*, Δεκέμβριος 2021.

Λαμπροπούλου, Ε., *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1994.

Μιχάλαρος, Σ., «Κορωνοϊός: Το δίκτυο 5G, τα social media και οι σκοτεινές θεωρίες συνωμοσίας», *Πρώτο θέμα*, Απρίλιος 2020.

Μπουρλιάσκος, Β., «Η πρόληψη του εγκλήματος και οι λόγοι που την καθιστούν αναγκαία», *Αστυνομική Ανασκόπηση*, Τεύχος 304/2017.

Ευδά, Ρ., «Κορωνοϊός και ενδοοικογενειακή βία: “Καταπιέστε τον ιό, όχι την φωνή σας”», *Υγειάμου*, Μάρτιος 2020.

Πανούσης, Γ., «Επίβλεψη Κορωνοϊού; Μια εγκληματολογική προσέγγιση», *Crime Times*, 13, Ιούλιος 2020.

Παπαϊωάννου, Σ. Χ., «Τα βίαια εγκλήματα σε έξαρση στην Ελλάδα», *Greek Reporter*, Ιούλιος 2021.

Πιτσελά, Α. Γ. και Καραγιαννίδης, Χ. Μ., (2020), «”Ες αύριον τά σπουδαία” Ο θεσμός των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας μέσα από τα πορίσματα μιας πανελλαδικής έρευνας», *Pro Justitia*, 20.

Πολίτης, Χ., «Κορωνοϊός, Δημόσια Υγεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», *Lawspot*, Απρίλιος 2020

Πρατικάκης, Β., «Κορωνοϊός : «Καμία αύξηση» των αυτοκτονιών στην Ελλάδα – Η σύγκριση με άλλες χώρες», *Το Βήμα*, Μάιος 2022.

Σουλιώτης, Γ., «Οργανωμένο έγκλημα με “αντισώματα”», *Η Καθημερινή*, Μάρτιος 2020.

Σουλιώτης, Γ., «Σε έξαρση το ηλεκτρονικό έγκλημα», *Η Καθημερινή*, Απρίλιος 2020.

Σπινέλη, Κ. Δ., *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*, Εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982.

Σπινέλη, Κ. Δ., (2005), *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005.

Στεργιούλης, Ε., «Αστυνόμευση εν μέσω της πανδημίας. Το τοπίο της εγκληματικότητας αλλάζει ριζικά», *Huffpost*, Απρίλιος 2020.

Φαρσεδάκης, Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη. Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, τ. Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990.

Φαρσεδάκης, Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005.

Φαρσεδάκης, Ι., «Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής. Αντεγκληματική Πολιτική και Κοινωνικός Έλεγχος σε εποχή Κρίσης». Στο: *Εγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Τιμητικός Τόμος Ν. Κουράκη, Εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα, 2016.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Abrams, D. S., “COVID and crime: An early empirical look”, *Journal of Public Economics*, 194(104344), 2021.

Agnew, R., “Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency”, *Criminology*, (30)1, 1992.

Agnew, R., “Building on the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency”, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(4), 2001.

Amin, K. & Cox, C., “Unvaccinated COVID-19 hospitalizations cost billions of dollars”, *Peterson Center on Healthcare – KFF*, 2021.

Andresen, M. A. & Hodgkinson, T., “Somehow I always end up alone: COVID-19, social isolation and crime in Queensland, Australia”, *Crime Sci.*, 9(25), 2020.

Artinopoulou, V., “Domestic Violence: Evidence-based Policies Before and During the Pandemic in Greece”, *Temida*, 24(1), 2021.

Balmori de la Miyar, J. R., Hoehn-Velasco, L. & Silverio-Murillo, A., “The U-shaped crime recovery during COVID-19: evidence from national crime rates in Mexico”, *Crime Sci.*, 10(14), 2021.

Balmori de la Miyar, J. R., et al., “Druglords don’t stay at home: COVID-19 pandemic and crime patterns in Mexico City”, *Journal of Criminal Justice*, 72 (101745), 2021.

Barbisch, D., Koenig, K. & Fuh-Yuan Shih, F., “Is There a Case for Quarantine? Perspectives from SARS to Ebola”, *Disaster medicine and public health preparedness*, 1(5), 2015.

Beam, C. R. & Kim, A. J., “Psychological sequelae of social isolation and loneliness might be a larger problem in young adults than older adults”, *Psychol. Trauma*, 12, 2020.

Belfort, A. S., “Law Enforcement Best Practices Can Help Halt the Spread of COVID-19 by Keeping People Out of Jail”, *Vera*, May 2020.

Bhattacharya, S., “The Social Impact of the COVID-19 Pandemic”, *Observer Research Foundation (ORF)*, Issue Brief No. 406, 2020.

Bleszynska, K., “DEA Report: Drug Traffickers Adapt to COVID-19 Crisis”, *Insight Crime*, March 2021.

Boserup, B., McKenney, M. & Elkbuli, A., “Alarming trends in US domestic violence during the COVID-19 pandemic”, *American Journal of Emergency Medicine*, 38, 2020.

Braga, A. A., Welsh, B. C. & Schnell, C., “Disorder policing to reduce crime: a systematic review”, *Campbell Systematic Reviews*, 2019.

Brown, V. G., “Crime and anti-crime security policy in Mexico in 2020”, *Brookings*, January 2021.

Buil-Gil, D., et al., “Cybercrime and shifts in opportunities during COVID-19: a preliminary analysis in the UK”, *European Societies*, 23(1), 2020.

- Burkle, F. M., “Development of a Health-Crisis Management Framework Challenges of Global Public Health Emergencies: Development of a Health - Crisis Management Framework”, Harvard University, *Tohoku J. Exp. Med.*, 249, 2019.
- Campedelli, G. M., Favarin, S., Aziani, A., et al., “Disentangling community-level changes in crime trends during the COVID-19 pandemic in Chicago”, *Crime Sci.*, 9(21), 2020.
- Cave, D. & Dahir, A. L., “How far should police go in enforcing coronavirus lockdowns?”, *New York Times*, April 2020.
- Charpignon, M. L., et al., “Evaluation of Suicides Among US Adolescents During the COVID-19 Pandemic”, *JAMA Pediatrics*, 2022.
- Chen, P., et al., “Measuring the impact of the COVID-19 lockdown on crime in a medium-sized city in China”, *Journal of Experimental Criminology*, 2021.
- Coates, M., “Covid-19 and the rise of racism”, *BMJ*, 369, 2020.
- Cohen, L. & Felson, M., “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”, *American Sociological Review*, 44(4), 1979.
- Cornish, D. B. & Clarke, R. V., *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*, Hague: Springer - Verlag., 1986.
- Cornish, D. B. & Clarke, R. V., “Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory”, *Criminology*, 25(4), 1987.
- Cornish, D. B. & Clarke, R. V., “Understanding the Crime Event: The rational choice perspective”, στο: R. Wortley & L. Mazerolle, *Environmental Criminology and Crime Analysis*, Willan Publ., 2008.
- Costello, B. J. & Laub, J. H., “Social Control Theory: The Legacy of Travis Hirschi’s Causes of Delinquency”, *Annual Review of Criminology*, 3, 2020.
- Curtin, S, C, Hedegaard, H. & Ahmad, F. B., “Provisional numbers and rates of suicide by month and demographic characteristics: United States 2020”, *Vital Statistics Rapid Release*, 16, National Center for Health Statistics, November 2021.
- Davis, S., “Human Rights and Covid-19”, *Global Challenges*, 1(12), June 2020.
- Domdouzis, K., et al., “A social media and crowdsourcing data mining system for crime prevention during and post-crisis situations”, *Journal of Systems and Information Technology*, 18(4), 2016.
- Dorn, A. V., Cooney, R. E. & Sabin, M. L., “COVID-19 exacerbating inequalities in the US”, *World Report*, 395, 2020.
- Doshi, P., “The elusive definition of pandemic influenza”, *Bull World Health Organ.*, 89(7), 2011.

- Dur, R & Van Der Weele, J., “Status-Seeking in Criminal Subcultures and the Double Dividend of Zero-Tolerance”, *Journal of Public Economic Theory*, 15(1), 2013.
- Durkheim, E., “Suicide: A study in Sociology”, Glencoe, IL: *The Free Press*, 1951.
- Estévez-Soto, P. R., “Crime and COVID-19: effect of changes in routine activities in Mexico City”, *Crime Sci.*, 10(15), 2021.
- European Commission, *Protection and support to victims of crime during COVID-19 pandemic - exchange of good practices on how to deal with victims of domestic violence, cybercrime and hate Crime*, Unit B.2: Procedural criminal law.
- Evans, D. P., et al., “Domestic violence in Atlanta, Georgia before and during COVID-19”, *Violence and Gender*, 8(3), 2021.
- Felbab-Brown, V. & Martínez, A. F. Á., “COVID-19 and organized crime: Latin American governments are in a state-making competition with crime”, *Brookings*, May 2020.
- Felson, M., “Those who discourage crime”, στο: J. E. Eck & D. Weisburd, (Eds.), *Crime and place*, 4, Monsey, NY: Criminal Justice Press, 1995.
- Felson, M., Jiang, S. & Xu, Y., “Routine activity effects of the Covid-19 pandemic on burglary in Detroit, March, 2020”, *Crime Sci.*, 9(10), 2020.
- Fingerman, K. L., et al., “Living alone during COVID-19: Social contact and emotional well-being among older adults”, *Journals of Gerontology: Social Sciences*, 76(3), 2021.
- Fumagalli, E., Dolmatzian M. V. & Shrum, L. J., “Centennials, FOMO, and Loneliness: An Investigation of the Impact of Social Networking and Messaging/VoIP Apps Usage During the Initial Stage of the Coronavirus Pandemic”, *Front. Psychol.*, 12(620739), 2021.
- Gerell, M., et al., “Minor COVID-19 Association with crime in Sweden”, *Crime Sci.*, 9, 2020.
- Global Peace Index (GPI), “Measuring peace in a complex world”, *Institute for Economics and Peace (IEP)*, 2021.
- Goodwin, R., et al., “Quarantine, distress and interpersonal relationships during COVID-19”, *General Psychiatry*, 33(6), 2020.
- Gopalan, H. S & Misra, A., “COVID-19 pandemic and challenges for socio-economic issues, healthcare and National Health Programs in India”, *Diabetes Metab Syndr.* 14(5), 2020.
- Gray, C. & Hansen, K., “Did Covid-19 Lead to an Increase in Hate Crimes Toward Chinese People in London?”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 37(4), 2021.
- Guerrero, R., et al., “Sistema de indicadores comparables de convivencia y seguridad ciudadana: un consenso de países”, *Revista Panamericana de Salud Publica*, 31, 2012.

- Gulland, A., “World sees more than 5,000 violent demonstrations linked to pandemic”, *The Telegraph*, June 2021.
- Haase, A., “Covid-19 as a Social Crisis and Justice Challenge for Cities”, *Front. Sociol.*, 5, 2020.
- Hale, C., “Economic Marginalisation, Social Exclusion and Crime”, στο: C. Hale, K. J. Hayward, A. Wahidin & E. Wincup, (eds.), 3rd edition, *Criminology*, Oxford University Press.
- Halford, E., et al., “Crime and coronavirus: social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime”, *Crime Sci.*, 9(11), 2020.
- Houston, J. B., et al., “Social media and disasters: a functional framework for social media use in disaster planning, response, and research”, *Disasters*, 39(1), 2015.
- Irmak, F. & Çam, T., “An overview of Durkheim and Merton’s social anomie”, *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 2014.
- Iserson, K. V., “Augmenting the Disaster Healthcare Workforce”, *The western journal of emergency medicine*, 21(3), 2020.
- Jiang, F. & Xie, C., “Roles of Chinese Police Amidst the COVID-19 Pandemic”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 14(4), 2020.
- Jennings, W. G. & Perez, N. M., “The Immediate Impact of COVID-19 on Law Enforcement in the United States”, *American Journal of Criminal Justice*, 45, 2020.
- Kawohl, W. & Nordt, C., “COVID-19, unemployment, and suicide”, *Lancet Psychiatry*, 7(5), 2020.
- Kelly, H., “The classical definition of a pandemic is not elusive”, *Bull World Health Organ.*, 89(7), 2011.
- Koselleck, R. & Richter, M. W., “Crisis”, *Journal of the History of Ideas*, 67(2), 2006.
- Kulkarni, P., Hathur, B. & Vishwanath, P., “Impact of COVID-19 pandemic on the dimensions of health and well-being: Time to widen our gaze”, *International Journal of Health and Allied Sciences*, 9(5), 2020.
- Lai, J., et al., “Factors Associated With Mental Health Outcomes Among Health Care Workers Exposed to Coronavirus Disease 2019”, *JAMA network open*, 3(3), 2020.
- Langton, S., Dixon, A. & Farrell, G., “Six months in: pandemic crime trends in England and Wales”, *Crime Sci.*, 10(6), 2021.
- Last, J. M., “A dictionary of epidemiology”, 4th edition, New York: *Oxford University Press*, 2001.
- Lee, J. W. & McKibbin, W. J., “Estimating the global economic costs of SARS”, Institute of Medicine (US). Forum on Microbial Threats. In: Knoble, S., Mahmoud, A., Lemon, S., et al., editors, “Learning from SARS: Preparing for the Next Disease

- Outbreak: Workshop Summary”, Washington (DC): *National Academies Press (US)*, 2004.
- Li, L. Z. & Wang, S., “Prevalence and predictors of general psychiatric disorders and loneliness during COVID-19 in the United Kingdom”, *Psychiatry Research*, 291(113267), 2020.
- Lupu, D. & Tiganasu, R., “COVID-19 and the efficiency of health systems in Europe”, *Health Economics Review*, 12(14), 2022.
- Maskaly, J., Ivkovic, S. K. & Neyroud, P., “Policing the COVID-19 Pandemic: Exploratory Study of the Types of Organizational Changes and Police Activities Across the Globe”, *International Criminal Justice Review*, 31(3), 2021.
- Maunder, R. G., et al., “Long-term psychological and occupational effects of providing hospital healthcare during SARS outbreak”, *Emerg. Infect. Dis.*, 12, 2006.
- Merton, R. K., “Social Structure and Anomie”, *American Sociological Review*, 3, 1938.
- Merton, R. K., “The Social Theory of Social Structure”, New York, NY: *The Free Press*, 1986.
- Miró-Llinares, F., “Routine activity theory”, *The Encyclopedia of Theoretical Criminology*, First Edition, January 2014.
- Mohindra, R. R. R., et al., “Issues relevant to mental health promotion in frontline health care providers managing quarantined/isolated COVID19 patients”, *Asian journal of psychiatry*, 51(102084), 2020.
- Muldoon, K. A., et al., “COVID-19 pandemic and violence: rising risks and decreasing urgent care-seeking for sexual assault and domestic violence survivors”, *BMC Medicine*, 19(20), 2021.
- Muncie, J., “Defensible Space”. In: McLaughlin. E., & Muncie, J., (Eds.), *The Sage Dictionary of Criminology*, Sage Publ., 2006.
- Nikolovska, M., Johnson, S. D. & Ekblom, P., “«Show this thread»: policing, disruption and mobilisation through Twitter. An analysis of UK law enforcement tweeting practices during the Covid-19 pandemic”, *Crime Sci.*, 9(20), 2020.
- Nivette, A., et al., “Non-compliance with Covid-19-related Public Health Measures Among Young Adults: Insights from a Longitudinal Cohort Study”, *SocArXiv*, May 2020.
- Nivette, A. E., et al., “A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime”, *Nature Human Behavior*, 5, 2021.
- Pietrawska, B., Aurand, S. K. & Palmer, W., “Covid-19 and crime: CAP’s perspective on crime and loss in the age of Covid-19: Los Angeles crime”, *CAP Index*, Issue 19.2, 2020a.

- Piquero, R., “Domestic violence during the COVID-19 pandemic - Evidence from a systematic review and meta-analysis”, *Journal of Criminal Justice*, 74, 2021.
- Rodríguez, H., Quarantelli, E. L. & Dynes, R. R., “Handbook of Disaster Research”, *Handbooks of Sociology and Social Research*, 2007.
- Rosenthal, U., Charles, M. T. & Hart, P., (Eds.), *Coping with crisis: The management of disasters, riots and terrorism*, Springfield, IL: Charles, C. Thomas, 1989.
- Rurrgiu, V. & Console, S., “Coronavirus, la ministra Bonetti alle donne: «Se subite violenza, chiedete aiuto. Non temete l'autocertificazione»”, *La Repubblica*, March 2020.
- Saladino, V., Algeri D. & Auriemma, V., “The Psychological and Social Impact of Covid-19: New Perspectives of Well-Being”, *Front Psychol.*, 11 (577684), 2020.
- Santa Olalla Penalta, P., *Health crisis management: Preparedness and response*. Coordinating Centre for Health Alerts and Emergencies (CCHAE), Ministry of health and Consumers' Affairs, Madrid, 2008.
- Singer, B. J., Thompson, R. N. & Bonsall, M. B., “The effect of the definition of ‘pandemic’ on quantitative assessments of infectious disease outbreak risk”, *Sci. Rep.*, 11, 2021.
- Skalacka, K. & Pajestka, G., “Digital or In-Person: The Relationship Between Mode of Interpersonal Communication During the COVID-19 Pandemic and Mental Health in Older Adults From 27 Countries”, *Journal of Family Nursing*, 27(4), 2021.
- Stickle, B., “Porch piracy: Here’s what we learned after watching hours of YouTube videos showing packages being pilfered from homes”, *The Conversation*, 2020a.
- Stickle, B. & Felson, M., “Crime Rates in a Pandemic: the Largest Criminological Experiment in History”, *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 2020.
- Stott, C., West, O. & Harrison, M., “A turning point, securitization, and policing in the context of COVID-19: Building a new social contract between state and nation?”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 14(3), 2020.
- Syamsuddin, R., et al., “The effect of the COVID-19 pandemic on the crime of theft”, *International Journal of Criminology and Sociology*, 10, 2021.
- Taylor, A., “Suicide increasing amongst Europe’s youth, governments underprepared”, *Euractiv*, 2022.
- Thorlby, R., Tinson, A. & Kraindler, J., “COVID-19: Five dimensions of impact”, *The Health Foundation*, 2020.
- Tonry, M. & Farrington, D., (Eds.), “Building a Safer Society”, *The University of Chicago Press*, Chicago and London, 1995.

WHO, “Transcript of virtual press conference with Dr Keiji Fukuda, Special Adviser to the Director-General on Pandemic Influenza”, Geneva: *World Health Organ.*, 2010.

WHO, “The Who Pandemic Phases, Pandemic Influenza Preparedness and Response: A WHO Guidance Document”, Geneva: *World Health Organ.*, 4, 2009.

Wilson, J. Q. & Kelling, G. L., “Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety”, *The Atlantic Magazine*, 1982.

Zarafonitou, C., "Local crime prevention councils and the partnership model in Greece", *Safer Communities*, 3(1), 2004.

Διαδικτυακές Πηγές

Διεθνής Αμνηστία, Ελλάδα, *Η ελευθερία της συνάθροισης σε ρίσκο και παράνομη χρήση βίας την εποχή της Covid – 19* στο: https://www.amnesty.gr/sites/default/files/perilipsi-systaseis_ellada_i_eleytheria_tis_synathroisis_se_risko_kai_paranomi_hrisi_vias_tin_epohi_tis_covid-19.pdf.

Διεθνής Αμνηστία, *Αστυνομεύοντας την πανδημία: Παραβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την επιβολή των μέτρων για τον κορονοϊό στην Ευρώπη*, Ιούλιος 2020 στο: <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/23594/astynomeyontas-tin-pandimia-paraviaseis-anthropinon-dikaiomaton-kata-tin>.

Διεθνής Αμνηστία, Ελλάδα: *Οι αρχές κάνουν κατάχρηση εξουσίας για να καταπατήσουν το δικαίωμα στη διαμαρτυρία*, Ιούλιος 2021 στο: <https://www.amnesty.gr/news/press/article/24494/ellada-oi-arhes-kanoy-n-katahrisi-exoysias-gia-na-katapatisoy-n-dikaioma-sti>.

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), *Οι εξαιρετικοί καιροί απαιτούν εξαιρετικές απαντήσεις: Σύνοψη συστάσεων προς την Πολιτεία για τις επιπτώσεις της πανδημίας και των μέτρων για την αντιμετώπιση της στα δικαιώματα του ανθρώπου*, Μάιος 2021 στο: https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/COVID/Synopsi_Systaseon_EEDA_gia_Covid.pdf.

ΕΛ. ΑΣ, «Στατιστικά στοιχεία - απολογισμός συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2019», *Δελτίο τύπου*, Μάρτιος 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=93706&Itemid=2425&lang.

ΕΛ. ΑΣ, «Η Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ενημερώνει τους πολίτες σχετικά με προσπάθειες εξαπάτησης και περιπτώσεις διασποράς ψευδών ειδήσεων, μέσω διαδικτύου, με αφορμή τον κορονοϊό (COVID–19)», *Δελτίο τύπου*, Μάρτιος 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=98571&Itemid=2539&lang.

Ετήσια Έκθεση του ΣΟΔΝ-ΕΜΠ για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα, 2020 στο: <http://www.astynomia.gr/images/stories/2021/prokirikseis21/09072021ekthesi.pdf>.

Κέντρο Συμβουλευτικής Υποστήριξης Γυναικών, Δήμου Κερατσινίου-Δραπετσώνας στο: <https://www.facebook.com/womenaidkeratsini/>.

Κέντρο Συμβουλευτικής Γυναικών θυμάτων Βίας, Δήμος Καλαμάτας στο: <https://www.kalamata.gr/el/katoikoi/koinonikes-domes/kentro-symvouleftikis-gynaikon-thymaton-vias>.

Κέντρο Συμβουλευτικής Γυναικών Δήμου Πειραιά, «Δεν είσαι η μόνη» στο: https://womensos.gr/wp-content/uploads/triptyxo_Peiraias-1.pdf.

Κέντρο Συμβουλευτικής Γυναικών θυμάτων Βίας, Δήμος Ρεθύμνου στο: <https://www.oloimazi.gr/en/dhmosio/dimos-rethymnis-kentro-symvoyleytikis-ypostirixis-gynaikon-thymaton-vias>.

Κλίμακα, *Μείωση των αυτοκτονιών την πρώτη χρονιά της πανδημίας* στο, <https://www.klimaka.org.gr/meiosi-ton-aftoktonion-tin-proti-xronia-tis-pandimias-klimaka/>.

Πρακτικά ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ. του Δήμου Τεμπών στο: <https://www.dimostempon.gr/images/news/apofaseis/ds/2021/ds-60-2021.pdf>.

Πρακτικά ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ. του Δήμου Πειραιώς στο: <https://www.bsfs-piraeus.eu/el/news-el/h-systash-toy-topikou-symvouliou-prolipshs-parabatikohtas/>.

Πρακτικά ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ. του Δήμου Διονύσου στο: <https://www.edionysos.gr/topiko-symvoulio-prolipshs-paravatikititas-to-s-p-pa-sygkrotise-gia-proti-fora-o-dimos-dionysou/>.

Στατιστική Επετηρίδα Ελληνικής Αστυνομίας έτους 2020 στο: <http://www.astynomia.gr/images/stories/2021/files21/05062021statistika.pdf>.

Το Χαμόγελο του Παιδιού, *Διαχείριση της αποκάλυψης από εκπαιδευτικούς*, Νοέμβριος 2020 στο: <https://www.hamogelo.gr/gr/el/ta-nea-mas/diacheirisi-tis-apokalipsis-apo-ekpaideitikous/>.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Οδηγίες προς τους πολίτες για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας* στο: https://blogs.sch.gr/1d1mkifis/files/2020/12/odigies_gia_tin_antimetopisi_tis_endoikogeneiakis_vias.pdf.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, «Στοχευμένες αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, στο πλαίσιο των οποίων συνελήφθησαν συνολικά (13) άτομα», *Δελτίο Τύπου*, Ιούλιος 2020 στο: http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=96097&Itemid=2482&lang.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, «Συνεχείς ειδικές δράσεις για την αστυνόμευση του Νομού Θεσσαλονίκης», *Δελτίο Τύπου*, Σεπτέμβρης 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=97012&Itemid=2514&lang.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, «Στοχευμένες αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, στο πλαίσιο των οποίων συνελήφθησαν συνολικά (9) άτομα», *Δελτίο Τύπου*, Οκτώβρης 2020 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=98233&Itemid=2527&lang.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Ετήσιο Σχέδιο Δράσης 2021* στο: <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Προστασίας-του-Πολίτη.pdf>.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Λευκή Βίβλος για την Προστασία του Πολίτη*, Μάρτιος 2021 στο: file:///C:/Users/User/Downloads/pdf_1704051.pdf.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, «Δήλωση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα», *Δελτίο Τύπου*, Μάϊος 2021 στο: http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=7396&Itemid=721.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, «Παρουσιάστηκαν οι Κυβερνητικές δράσεις για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», *Δελτίο Τύπου*, Ιούλιος 2021 στο: http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=7440&Itemid=723.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, «Στοχευμένες αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, στο πλαίσιο των οποίων συνελήφθησαν συνολικά (6) άτομα», *Δελτίο Τύπου*, Δεκέμβριος 2021 στο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=107039&Itemid=2741&lang.

«Εκστρατεία ενημέρωσης για τις απάτες στο διαδίκτυο από το Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου του ΙΤΕ σε συνεργασία με την Αρχή Κυβερνοασφάλειας του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης», *SaferInternet4kids* στο: <https://saferinternet4kids.gr/nea/deltioscams/>.

«Ανάθεση εκστρατείας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τον COVID - 19», *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, Τεύχος Β', 948, άρθ. 1, Μάρτιος 2020 στο: <file:///C:/Users/User/Downloads/document.pdf>.

«Η «Κ» συμμετέχει ενεργά στην εκστρατεία ενημέρωσης για την αποτροπή μετάδοσης του κορωνοϊού», *Καθημερινή*, Μάρτιος 2020 στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1071430/i-k-symmetechei-energa-stin-ekstrateia-enimerosis-gia-tin-apotropi-metadosis-toy-koronoioy/>.

«Η καραντίνα έφυγε, η εγκληματικότητα... επιστρέφει – Τα σχέδια της ΕΛ.ΑΣ για την αντιμετώπισή της», *Newsbreak*, Μάιος 2020 στο: <https://www.newsbreak.gr/egklima/98696/i-karantina-efyge-i-egklimatikotita-epistrefei-ta-schedia-tis-el-as-gia-tin-antimetopisi-tis/>.

«Μένουμε Σπίτι»: Όλη η λίστα με τα λεφτά στα ΜΜΕ», *Euronews*, Ιούλιος 2020 στο: <https://gr.euronews.com/2020/07/06/menoume-spiti-oli-lista-lefta-mme-covid-19-koronoios-ellada>.

«Κακαβιά.. Ασπίδα στο οργανωμένο έγκλημα», *Epiruspost*, Ιανουάριος 2021 στο: <https://www.epiruspost.gr/kakavia-aspida-sto-organomeno-egklim/>.

«Ποιες αλλαγές θα γίνουν στην ελληνική αστυνομία», *CLpress*, Σεπτέμβρης 2021 στο: <https://slpress.gr/koinonia/poies-allages-tha-ginoun-stin-elliniki-astynomia/>.

«Θεοδωρικάκος: “Ακόμη 100 περιπολικά θα περιπολούν τις νύχτες στο λεκανοπέδιο Αττικής”», *iefimerida*, Σεπτέμβρης 2021 στο: <https://www.iefimerida.gr/ellada/theodorikakos-akomi-100-peripolika-nyhtes-lekanopedio-attikis>.

«Θεσσαλονίκη: Σημαντική μείωση των κλοπών στο κέντρο – Τα στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ», *Voria*, Σεπτέμβρης 2021 στο: <https://www.voria.gr/article/thessaloniki-simantiki-miosi-ton-klopon-sto-kentro--ta-stichia-tis-elas>.

Cyberalert, Η Διεύθυνση Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας, με σκοπό την Αντιμετώπιση και την Πρόληψη του Κυβερνοεγκλήματος, συμμετέχει ενεργά σε δράσεις της Europol και της Interpol στο: <https://cyberalert.gr/i-dieftynsi-dioxis-ilektronikou-egklimatos-tis-ellinikis-astynomias-me-skopo-tin-antimetopisi-kai-tin-prolipsi-tou-kyvernoegklimatos-symmetechi-energa-se-draseis-tis-europol-kai-tis-interpol/>.

Cyberalert, *Οδηγός προστασίας από τεχνικές εξαπάτησης Covid – 19*, ΕΑΔ στο: https://cyberalert.gr/wp-content/uploads/2020/04/EAD_fylladio_covid19.pdf.

Cyberalert, *E – commerce: Συμβουλές για να αποφύγετε να πέσετε θύμα απάτης* στο: <https://cyberalert.gr/e-commerce/>.

Cyberalert, *Οδηγός ασφαλούς τηλεργασίας από την ΕΑΔ και την ΕΛ. ΑΣ/ ΔΙΑΗΕ* στο: <https://cyberalert.gr/wp-content/uploads/2020/04/EAD-teleworking-guide.pdf>.

Golgowski, N., «FBI: Το 2020 καταγράφηκαν τα περισσότερα εγκλήματα μίσους στις ΗΠΑ», *Huffpost*, Οκτώβριος 2021 στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/fbi-to-2020-katayrafekan-ta-perissotera-eyklemata-misoos-stis-epa_gr_6178140ae4b066de4f6817e3.

United Nations, *Αντόνιο Γκουτέρες: «Να εξαλείψουμε οριστικά τη βία κατά των γυναικών»*, Νοέμβριος 2020 στο: <https://unric.org/el/12559-2/#>.

Agassiz RCMP, *Covid-19 Crime Prevention Tips*, Canada στο: <https://www.kentbc.ca/en/news/resources/COVID-19-Crime-Prevention.pdf>.

Bracket Foundation, *Artificial Intelligence – Combating online sexual abuse of children*, 2019 στο: <https://respect.international/ai-combating-online-sexual-abuse-of-children/>.

Centers for Medicare & Medicaid Services, *National Health Spending in 2020 Increases due to Impact of COVID-19 Pandemic*, December 2021 στο: <https://www.cms.gov/newsroom/press-releases/national-health-spending-2020-increases-due-impact-covid-19-pandemic>.

City of Melville, *Preventing Crime and Keeping Safe During COVID-19* στο: <https://www.melvillecity.com.au/our-community/covid-19-information/preventing-crime-and-keeping-safe-during-covid-19>.

Douglas, M., “Domestic Violence in Greece: How to seek Help”, *High Heels and a Backpack*, November 2021 στο: <https://www.highheelsandabackpack.com/domestic-violence-in-greece/>.

EMCDDA, COVID-19 and drugs. *Drug supply via darknet markets*, EMCDDA Special Report, May 2020 στο: https://www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc/covid-19-and-drugs-drug-supply-via-darknet-markets_en.

European Greens, *Το δικαίωμα στη διαμαρτυρία*, 32nd Council, 2020 στο: <https://europeangreens.eu/sites/europeangreens.eu/files/news/files/5.Right%20to%20Protest%20.pdf>.

European Institute for Gender Equality (EIGE), *Gender-based violence* στο: <https://eige.europa.eu/covid-19-and-gender-equality/gender-based-violence>.

Europol, *Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis*, March 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>.

Europol, *Rise of fake ‘corona cures’ revealed in global counterfeit medicine operation*, March 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/rise-of-fake-%e2%80%99corona-cures%e2%80%99-revealed-in-global-counterfeit-medicine-operation>.

Europol, *Beyond the pandemic - how COVID-19 will shape the serious and organised crime landscape in the EU*, April 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>.

Europol, *EU Drug Markets: Impact of COVID-19*, May 2020 στο: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/eu_drug_markets_covid19_impact_final.pdf.

Europol, *How COVID-19-related crime infected Europe during 2020*, November 2020 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/how-covid-19-related-crime-infected-europe-during-2020>.

Europol, *COVID-19 chiefs of police working group meets to talk pandemic and fighting crime threats*, February 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/covid-19-chiefs-of-police-working-group-meets-to-talk-pandemic-and-fighting-crime-threats>.

Europol, *Staying safe during COVID-19: what you need to know*, February 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>.

Europol, *Catching the virus – cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic*, December 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>.

Europol, *Mobile Malware*, December 2021 στο: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/public-awareness-and-prevention-guides/mobile-malware>.

FBI, *FBI Urges Vigilance During COVID-19 Pandemic* στο: <https://www.fbi.gov/coronavirus>.

Fond du Lac Police, *COVID-19 A NEW NORMAL: Crime prevention tips*, Wisconsin - United States στο: <https://www.envisiongreaterfdl.com/wp-content/uploads/2020/03/COVID-19-Crime-Prevention-Tips.pdf>.

Futures Without Violence, *Resources for Safety and Support during Covid – 19* στο: <https://www.futureswithoutviolence.org/get-updates-information-covid-19/>.

HMICFRS, *Policing in the pandemic – The police response to the coronavirus pandemic during 2020*, April 2020 στο: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/publication-html/the-police-response-to-the-coronavirus-pandemic-during-2020/#policing-during-the-pandemic>.

International Council of Nurses (ICN), *More than 600 nurses die from COVID-19 worldwide*, June 2020 στο: <https://www.icn.ch/news/more-600-nurses-die-covid-19-worldwide>

Interpol, *COVID-19 cyberthreats* στο: <https://www.interpol.int/Crimes/Cybercrime/COVID-19-cyberthreats>.

Interpol, *Public-private partnerships* στο: <https://www.interpol.int/Crimes/Cybercrime/Public-private-partnerships>.

Metropolitan Police UK, *Search Volumes for Reporting Period: April 2020 to end April 2022* στο: <https://www.met.police.uk/sd/stats-and-data/met/stop-and-search-dashboard/>.

OECD, *Supporting vulnerable groups and the continuity of local and critical services during the Covid-19 pandemic* στο:

<https://www.oecd.org/mena/governance/supporting-vulnerable-groups-during-covid-19/>.

Office for the Prevention of Hate Crimes (OPHC), *COVID-19 Resources: Hate and Bias Incidents Related to COVID-19* στο: <https://www1.nyc.gov/site/stophate/news/covid19.page>.

Police Executive Research Forum, *Responding to COVID-19* στο: https://www.policeforum.org/index.php?searchword=Responding+to+COVID-19.&ordering=&searchphrase=all&option=com_search.

The United States, *Department of Justice Announces Disruption of Hundreds of Online COVID-19 Related Scams*, April 2020 στο: <https://www.justice.gov/opa/pr/department-justice-announces-disruption-hundreds-online-covid-19-related-scams>.

United Nations, *Corruption and COVID-19: Challenges in crisis response and recovery*, στο: <https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/COVID-19-Crisisresponserecovery-WEB.pdf>.

United Nations, *International Bill of Human Rights. A brief history, and the two International Covenants* στο: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights>.

United Nations, Fact Sheet No. 16 (Rev. 1): “The Committee on Economic, Social and Cultural Rights (Archive)”, *OHCHR*, July 1991 στο: <https://www.ohchr.org/en/publications/fact-sheets/fact-sheet-no-16-rev-1-committee-economic-social-and-cultural-rights>.

United Nations, *A UN framework for the immediate socio-economic response to COVID-19*, April 2020 στο: <https://unsdg.un.org/resources/un-framework-immediate-socio-economic-response-covid-19>.

United Nations, «COVID-19 to cause biggest economic contraction ever in Latin America & Caribbean», *UN News – Global perspective human stories*, April 2020 στο: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1062292>.

United Nations, “Covid – 19, Crime Prevention and Criminal Justice priorities: A Spotlight on Vulnerable Groups”, *Virtual Meetings*, November – December 2020 στο: https://unicri.it/sites/default/files/202101/UNICRI%20Virtual%20Meetings_Summary%20Report_0.pdf.

United Nations, “Developments regarding crime prevention and criminal justice as a result of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic”, *Fourteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice*, Japan, March 2021 στο: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V20/075/19/PDF/V2007519.pdf?OpenElement>.

UNODC, *Cybercrime and Covid – 19 in Southeast Asia: an evolving picture*, Vienna, May 2021 στο: [https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/UNODC CYBERCRIME AND COVID19 in Southeast Asia - April 2021 - UNCLASSIFIED FINAL V2.1 16-05-2021 DISSEMINATED.pdf](https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/UNODC_CYBERCRIME_AND_COVID19_in_Southeast_Asia_-_April_2021_-_UNCLASSIFIED_FINAL_V2.1_16-05-2021_DISSEMINATED.pdf).

United Nations, *UNODC and the private sector partner to train cybersecurity professionals*, July 2021 στο: <https://www.unodc.org/roseap/en/2021/06/private-sector-partner-cybersecurity-professionals/story.html>.

UNODC, *UNODC STRATEGY 2021 – 2025* στο: https://www.unodc.org/documents/lpo-brazil/UNODC-Strategy-Full_Strategy.pdf.

Wanqing, Z., Domestic violence cases surge during COVID-19 epidemic, *Sixthtone*, 2020 στο: <https://www.sixthtone.com/news/1005253/domestic-violence-cases-surge-during-covid-19-epidemic>.

World Health Organization (WHO), *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: Myth busters*, 2020 στο: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>.

“Bulgarian officials exploiting fear of COVID-19 to discriminate against Roma”, *Romea Cz*, March 2020 στο: <http://www.romea.cz/en/news/world/bulgarian-officials-exploiting-fear-of-covid-19-to-discriminate-against-roma>.

Community Policing and COVID-19: Tested Solutions to Address New Challenges, Wilfrid Laurier University, December 2020 στο: <https://online.wlu.ca/news/2020/12/15/community-policing-and-covid-19-tested-solutions-address-new-challenges>.

“2021 Disinfo Research Highlights”, *EUvsDiSiNfo*, December 2021 στο: <https://euvsdisinfo.eu/2021-disinfo-research-highlights/?highlight=covid%2019>.

<https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20210325STO00802/eu-values-explained-in-one-minute>.

<https://www.healthdirect.gov.au/what-is-a-pandemic>.

<https://www.iefimerida.gr/ellada/eepisodia-stin-plateia-neas-smyrnis-epithesi-se-astynomikoys>.

<https://www.igi-global.com/dictionary/economic-crisis/47360>.

<https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/glossary/thrive/>.

<https://www.naftemporiki.gr/story/1679693/o-koronoios-eplikse-pio-sobara-tis-xores-pou-meiosan-tis-dapanes-stin-ugeia>.

<https://www.naftemporiki.gr/story/1749496/anti-vax-organizers-hold-protests-throughout-greece-4k-assemble-in-front-of-parliament-on-wed>.

<https://www.reuters.com/world/europe/greek-police-protesters-clash-protest-against-covid-vaccines-2021-07-21/>.

https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/05/COVID-19_direct.cost_.xlsx.

Άρθρο 1 (Νόμος 3013/2002) – «Σκοπός Πολιτικής Προστασίας» στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-politike-prostasia-psea-pallaike-amyna/n-3013-2002.html>.

Άρθρο 16 (Νόμος 2713/1999) στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-astynomikos-astynomia/idrysi-leitourgia-uperesion/n-2713-1999.html>.

Άρθρο 23 (Νόμος 3500/2006) – «Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών» <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-3500-2006/arthro-23-nomos-3500-2006-ypohreoseis-ton-ekpaideytikon>.

Άρθρο 191 (Νόμος 4619/2019) – «Διασπορά ψευδών ειδήσεων» στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-191-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-diaspora>.

Άρθρο 285 (Νόμος 4619/2019) – «Παραβίαση μέτρων για την πρόληψη ασθενειών» στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-285-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-paraviasi>.

Προεδρικό Διάταγμα 81/2021 - ΦΕΚ 200/Α/29-10-2021 και τον Νόμο 4816/2021 - ΦΕΚ 118/Α/9-7-2021 στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/>.